

RINKOTYRA

MARKET RESEARCH

ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTAI
AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS

1(47)
2010

RINKOTYRA
MARKET RESEARCH

ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTAI
AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS

1(47)
2010

VILNIUS

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF AGRARIAN ECONOMICS

Rinkotyra : Žemės ūkio ir maisto produktai = Market research : Agricultural and food products.
– Nr. 1 (47). – Vilnius: LAEI, 2010. – 94 p.: iliustr., lent.

UDK: 339.13.017(051) + 338.439(051)

Leidinyje „Rinkotyra“ Nr.1 (47) analizuojami grūdų, bulvių, daržovių, vaisių, uogų, pieno, jautienos, kiaulienos, paukštienos ir kiaušinių rinkų pokyčiai 2009 metais. Nagrinėjamos žemės ūkio produkcijos ir iš jos pagamintų produktų gamybos, pardavimo apimtys, kainos, mažmeninių kainų struktūra, eksporto ir importo srautai. Lietuvos duomenys lyginami su kaimyninių ir ES šalių duomenimis, pateikiamos trumpalaikės prognozės. Išsamiai analizuojami Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų 2009 metų užsienio prekybos rezultatai.

Prieduose – informacija apie kai kurių grūdų produktų kainų grandines.

Redakcinė kolegija:
Editorial Board:

dr. Rasa Melnikienė (pirmininkė/*Chief Editor*),
dr. Vygantas Katkevičius, dr. Irena Kriščiukaitienė, doc. dr. Arvydas Kuodydys,
doc. dr. Aleksandras Savilionis, Virgilijus Skulskis

© Cituojant būtina nurodyti šaltinį ir interneto svetainės adresą <<http://www.laei.lt/.....>>

© LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS, 2009 (online) ISSN 2029-2287
© LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS, 1998 ISSN 1392-6101

TURINYS

Grūdų produktų kainų kitimo tendencijos. <i>V. Bradūnas</i>	5
Bulvių rinka 2009 metais. <i>I. Lukošitė</i>	17
Daržovių kainų mažėjimas 2009 metais ir jas nulėmę veiksniai. <i>I. Lukošitė</i>	25
Vaisių ir uogų kainos Lietuvoje. <i>L. Petrauskaitė</i>	37
Pokyčiai pieno ir jo produktų rinkoje 2009 metais. <i>D. Mikelionytė, O. Eičaitė</i>	43
Sezoniškumo įtaka galvijienos ir kiaulienos kainų pokyčiams. <i>A. Gapšys</i>	54
Paukštienos vartojimo pokyčiai Lietuvoje. <i>L. Petrauskaitė</i>	66
Kiaušinių užsienio prekybos tendencijos. <i>L. Petrauskaitė</i>	72
Lietuvos užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais 2009 metais. <i>A. Laskauskienė</i>	79
SANTRUMPOS	91
PRIEDAS. Kai kurių grūdų produktų mažmeninių kainų grandinės. <i>V. Bradūnas</i>	92

CONTENTS

Price trends for grain products. <i>V. Bradūnas</i>	5
The potato market in 2009. <i>I. Lukošiuatė</i>	17
Decrease of vegetable prices in 2009 and the factors determined it. <i>I. Lukošiuatė</i>	25
Fruit and berry prices in Lithuania. <i>L. Petrauskaitė</i>	37
Changes in the market of milk and dairy products in 2009. <i>D. Mikelionytė, O. Eičaitė</i>	43
Seasonality impact on beef and pork prices. <i>A. Gapšys</i>	54
Changes in poultry meat consumption in Lithuania. <i>L. Petrauskaitė</i>	66
Trends of foreign trade in eggs. <i>L. Petrauskaitė</i>	72
Lithuanian foreign trade of agricultural and food products in 2009. <i>A. Laskauskienė</i>	79
ABBREVIATIONS	91
ANNEX. Chains of retail prices of selected grain products. <i>V. Bradūnas</i>	92

GRŪDŲ PRODUKTŲ KAINŲ KITIMO TENDENCIJOS

PRICE TRENDS FOR GRAIN PRODUCTS

Vidmantas BRADŪNAS

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus vyresnysis mokslo darbuotojas, vidmantas@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjami grūdų produktų rinkoje vykstantys ekonominiai procesai ir jų poveikis grūdų produktų kainoms, analizuojama, kaip grūdų produktus gaminančių įmonių sprendimai, susiję su kai kurių grūdų produktų kainomis, užtikrina pagrindinį marketingo tikslą – pelno siekimą.

Grūdų produktų vidutinės didmeninės kainos, pradėjusios mažėti 2008 metų rugpjūčio mėnesį, nežymiai smuktelėjo ir 2009 metais: kvietinių ir ruginių miltų – žymiai daugiau nei ruginės duonos ir batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų. Mažmeninės kainos nukrito dar mažiau. Kainų svyravimai lėmė ir atitinkamus grūdų produktų mažmeninių kainų struktūros pokyčius. Žemdirbio lyginamoji dalis ES-27 valstybių grūdų produktų mažmeninių kainų struktūroje mažėjo labai nevienodai. Lietuvoje jos sumažėjimą ruginės duonos ir aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninių kainų struktūroje lėmė žymiai nukritusios supirkimo (rugių – 47,3 proc., maistinių kviečių – 35,9 proc.) ir beveik nemažėjančios mažmeninės kainos.

Nežymiai mažėjančios grūdų produktų kainos ir nuolat silpnėjanti gyventojų perkamoji galia sumažino kai kurių grūdų produktų pardavimą šalies rinkoje. Maždaug 4 proc. kasmetinis grūdų produktų vartojimo mažėjimas nulėmė atitinkamas mažėjimo tendencijas ir kituose grūdų produktų rinkos segmentuose – mažėjo daugumos grūdų produktų gamyba ir javų grūdų perdirbimas. Atsiradusiomis ekonominėmis prielaidomis sėkmingai pasinaudojo ir kainų nemažino daugelis grūdų produktų gamybos įmonių, įvertinusios, kad grūdų produktų, kaip ir daugelio kitų pagrindinių maisto produktų, paklausa santykinai neelastinga.

Raktiniai žodžiai: grūdų produktai, kaina, kainų struktūra, pasiūla, paklausa.

ĮVADAS

Tyrimė grūdų produktų rinka apibrėžta vadovaujantis Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo nuostatomis. Išskirti grūdų produktų kainų trumpalaikio (2009 m.) ir ilgalaikio (2006–2009 m.) kitimo aspektai.

Konkurencija rinkoje ir marketingo problemos atskirai plačiai nagrinėtos [3; 6–8], tačiau pasigendama konkurencinės aplinkos ir konkrečios prekės marketingo tarpusavio priklausomybės ekonominio vertinimo.

Temos aktualumas. Grūdų produktų rinka veikia beveik tobulos konkurencijos sąlygomis, ir grūdų produktų kainas teoriškai turėtų lemti paklausos ir pasiūlos tarpusavio priklausomybės jėgos. Tačiau taip nėra – grūdų produktų kainoms beveik nemažėjant, o kai kada netgi kylant, jų paklausos mažėjimo pokyčiai labai nežymūs. Todėl svarbu išsiaiškinti, kaip grūdus perdirbančių ir jų produktus gaminančių įmonių priimami sprendimai, susiję su pačia preke – konkrečiais grūdų produktais, jų kainomis, užtikrina pagrindinį marketingo tikslą – siekti pelno. Tai buvo padaryta, tiriant grūdų produktų pasiūlos ir paklausos pokyčius bei jų priežastis. Tyrimo rezultatai leidžia įvertinti, kaip rengiat įmonių marketingo strategijas, buvo atsižvelgta į rinkoje susiformavusią konkurencinę aplinką ir atvirksčiai, kokią įtaką įmonių marketingo strategijos padarė rinkos konkurencinei aplinkai. Tai naudinga abiem rinkos dalyvių pusėms: grūdų produktų gamybos įmonėms, formuodamos optimalią produktų pasiūlą, užsitikrintų reikiamas pajamas, o vartotojai patenkintų savo poreikius už palankiausią kainą.

Tyrimo tikslas: išanalizavus grūdų produktų rinkoje vykstančius ekonominius procesus ir jų priežastis, įvertinti tų procesų įtaką grūdų produktų kainų kitimo tendencijoms.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išanalizuoti grūdų produktų kainų kitimo tendencijas;
- 2) įvertinti grūdų produktų pasiūlos ir paklausos elastingumo poveikį jų kainų kitimui;
- 3) ištirti atskirų rinkos segmentų tarpusavio sąveikos įtaką grūdų produktų kainų kitimo tendencijoms.

Tyrimo metodika. Atliekant tyrimą, remtasi Statistikos departamento prie LRV ir Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro ketverių metų (2006–2009) duomenimis. Informacija grupuota pagal metus ir atskirus rinkos segmentus. Susisteminta statistinė informacija vertinta, panaudojant lyginamosios analizės ir grafinio vaizdavimo metodus.

TYRIMO REZULTATAI

Grūdų perdirbimas ir jų produktų gamyba. Per 2009 metus šalies grūdų perdirbimo įmonės perdirbo 908,7 tūkst. t javų grūdų, arba 18,3 proc. daugiau nei 2006 metais, tačiau 2,6 proc. mažiau nei 2008-aisiais (1 lentelė). Paskutiniiais analizuojamais metais, palyginti su 2008-aisiais, žymiai padidėjo kvietrugių ir avižų, o labiausiai sumažėjo grikių ir miežių perdirbimas. Javų grūdų perdirbimas 2009 metais sumažėjo dėl grūdų produktų gamybos nuosmukio, kurį nulėmė kasmetinis vidaus vartojimo mažėjimas.

1 lentelė / Table 1

Javų grūdų perdirbimas 2006–2009 metais, tūkst. t [5]
Cereal grain processing in 2006–2009, thou. t

Javų grūdai Cereal grains	2006	2007	2008	2009	2009, palyginti su compared to 2008, %
Kviečiai / Wheat	423,4	506,5	472,0	494,6	4,8
Rugiai / Rye	76,3	52,5	48,0	44,2	-7,9
Miežiai / Barley	182,7	228,0	236,3	197,2	-16,5
Avižos / Oat	5,2	4,0	10,4	12,2	17,3
Grikių / Buckwheat	5,4	5,5	9,3	7,0	-24,7
Kukurūzai / Maize	55,7	31,2	54,0	119,6	2,2 k.
Kiti / Other	19,4	53,3	102,7	33,9	-67,0
Iš viso / Total	768,1	881,0	932,7	908,7	-2,6

Šalies grūdų perdirbimo įmonės 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, tik miltų pagamino beveik 8 proc. daugiau, o kitų grūdų produktų gamybą sumažino (2 lentelė). Palyginti su 2006 metais, miltų gamyba išaugo 25,8 proc., o kitų grūdų produktų – žymiai sumažėjo: pyragų ir konditerijos gaminių – 24,5 proc., šviežios duonos – 11,0 proc., javų kruopų – 7,1 proc.

Grūdų produktų vidaus rinka. Per 2009 metus, palyginti su 2008-aisiais, daugiausia sumažėjo manų kruopų (42,9 proc.), kviečių kruopų (30,8 proc.), pyragų ir konditerijos gaminių (10,8 proc.), o palyginti su 2006 metais – ruginių miltų (57,3 proc.), kviečių kruopų (51,5 proc.), manų kruopų (29,2 proc.), kvietinių miltų (26,9 proc.) bei pyragų ir konditerijos gaminių (26,1 proc.) pardavimas (3 lentelė).

Grūdų produktų gamyba 2006–2009 metais, tūkst. t [5]
Production of grain products in 2006–2009, thou. t

Produktų grupė <i>Product group</i>	2006	2007	2008	2009	2009, palyginti su compared to 2008, %
Miltai / <i>Flour</i>	213,9	252,3	249,2	269,0	7,9
kvietiniai / <i>wheat flour</i>	173,6	229,5	231,9	247,9	6,9
ruginiai / <i>rye flour</i>	40,1	22,7	17,2	21,0	22,4
Javų kruopos / <i>Cereal groats</i>	24,1	20,0	23,5	22,4	-4,3
kviečių / <i>wheat groats</i>	5,9	3,5	4,0	2,9	-27,7
manų / <i>semolina</i>	1,4	1,3	1,6	1,0	-36,2
grikių / <i>buckwheat</i>	6,5	6,7	8,9	8,7	-2,5
Šviežia duona / <i>Fresh bread</i>	150,9	141,4	142,0	134,3	-5,5
ruginė / <i>rye bread</i>	67,2	62,7	60,9	59,8	-1,8
kita / <i>other bread</i>	83,7	78,7	81,2	74,5	-8,2
Pyragai ir konditerijos gaminiai <i>Pastry and confectionery</i>	31,9	32,2	26,9	24,1	-10,6

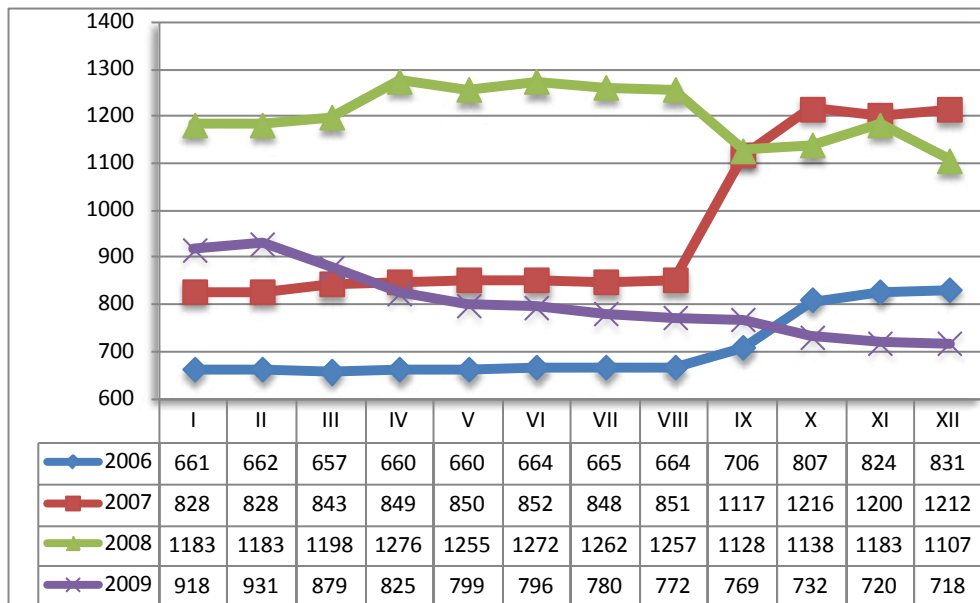
Grūdų produktų vidutinės didmeninės kainos 2009-aisiais, palyginti su 2008 metais, sumažėjo 2,7–33,5 proc., labiausiai – kviečių ir manų kruopų, ruginių ir kvietinių miltų. Grūdų produktų didmeninių kainų mažėjimą lėmė nukritusios grūdų supirkimo kainos. Per minėtą laikotarpį javų grūdai atpigo 34,2 proc., iš jų avižos – 56,5 proc., rugiai – 47,3 proc., miežiai – 37,5 proc., kviečiai – 32,3 proc.

Grūdų produktų vidutinės didmeninės kainos, pradėjusios mažėti 2008 metų rugpjūčio mėnesį, nežymiai smuktelėjo ir 2009 metais. Nuo 2009 metų sausio iki gruodžio ruginių sijotų miltų didmeninė kaina sumažėjo 23,3 proc. (2 pav.), aukščiausios rūšies kvietinių miltų – 21,8 proc. (1 pav.), tačiau ruginės duonos didmeninė kaina nukrito vos 1,6 proc. (3 pav.), o batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų – 10,8 proc. (4 pav.).

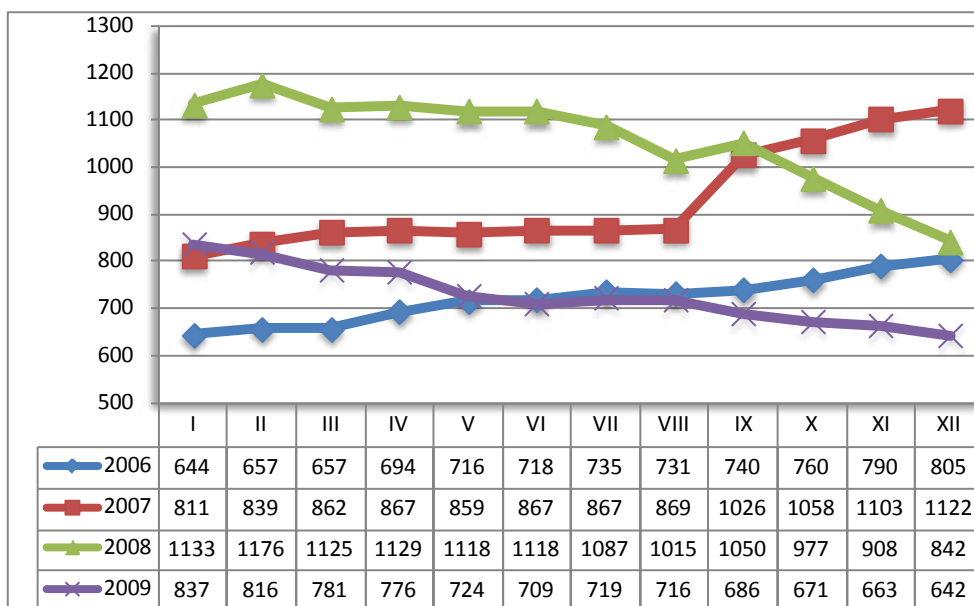
Grūdų produktų pardavimas 2006–2009 metais [5]
Sales of grain products in 2006–2009

Produktų grupė <i>Product group</i>	Matavimo vienetas <i>Unit of measurement</i>	2006	2007	2008	2009	2009, palyginti su compared to 2008, %
Kvietiniai miltai <i>Wheat flour</i>	tūkst. t / <i>thou. t</i>	148,49	136,15	117,73	108,61	-7,7
	mln. Lt / <i>mill. Lt</i>	103,76	128,54	136,77	101,74	-25,6
	Lt/t	699	944	1162	937	-19,4
Ruginiai miltai <i>Rye flour</i>	tūkst. t / <i>thou. t</i>	43,65	23,91	16,42	18,62	+13,4
	mln. Lt / <i>mill. Lt</i>	28,93	20,57	16,64	12,99	-21,9
	Lt/t	663	860	1014	698	-31,2
Javų kruopos <i>Cereal groats</i>	tūkst. t / <i>thou. t</i>	17,62	13,77	16,10	14,35	-10,9
	mln. Lt / <i>mill. Lt</i>	16,62	17,92	22,85	15,46	-32,3
	Lt/t	944	1301	1419	1077	-24,1

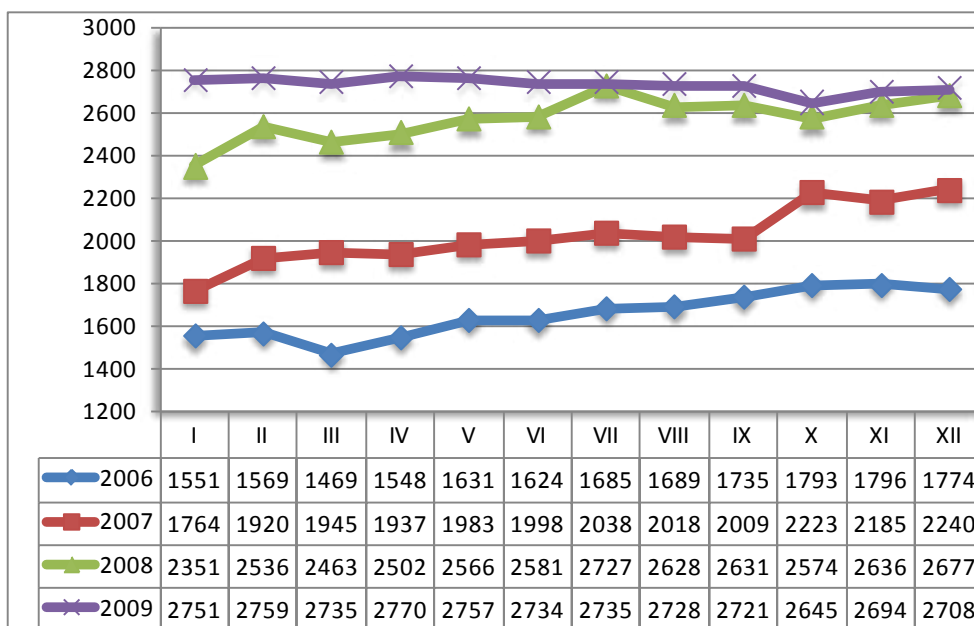
Produktų grupė Product group	Matavimo vienetas Unit of measurement	2006	2007	2008	2009	2009, palyginti su 2008, %
kviečių / wheat	tūkst. t / thou. t	5,46	3,13	3,83	2,65	-30,8
	mln. Lt / mill. Lt	3,68	3,12	4,27	1,96	-54,1
	Lt/t	674	998	1115	741	-33,5
manų / semolina	tūkst. t / thou. t	1,30	1,19	1,61	0,92	-42,9
	mln. Lt / mill. Lt	1,12	1,34	1,88	0,74	-60,6
	Lt/t	862	1129	1170	813	-30,5
Ruginė duona Rye bread	tūkst. t / thou. t	64,75	60,41	58,32	56,44	-3,2
	mln. Lt / mill. Lt	119,13	139,17	168,01	162,87	-3,1
	Lt/t	1840	2304	2881	2886	+0,2
Kita duona Other bread	tūkst. t / thou. t	77,99	72,69	74,08	68,40	-7,7
	mln. Lt / mill. Lt	168,49	188,65	239,29	210,79	-11,9
	Lt/t	2160	2595	3230	3082	-4,6
Pyragai ir konditerijos gaminiai / Pastry and confectionery	tūkst. t / thou. t	31,19	31,17	25,86	23,06	-10,8
	mln. Lt / mill. Lt	176,06	208,75	227,30	191,40	-15,8
	Lt/t	5645	6698	8790	8300	-5,6

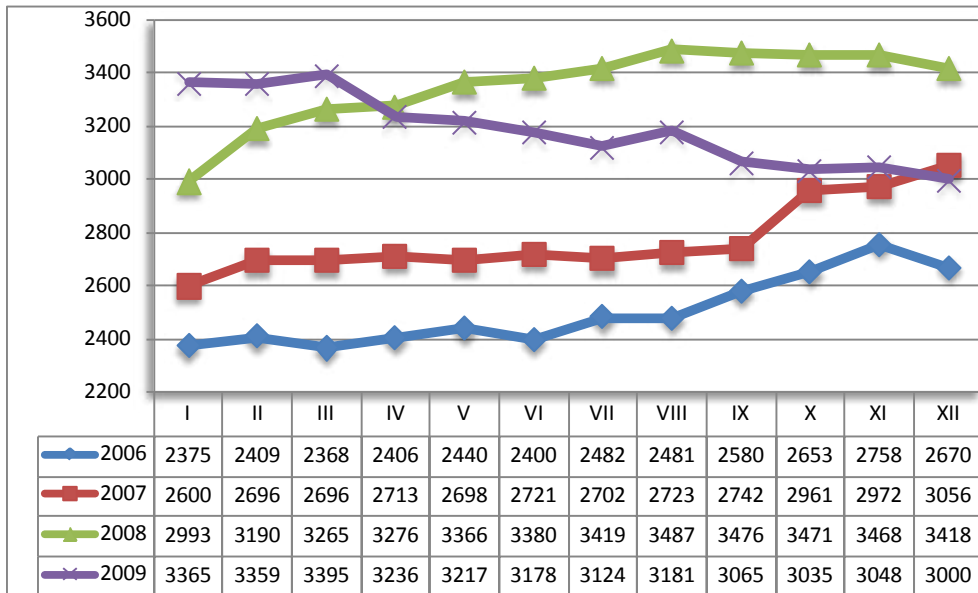
1 pav. Aukščiausios rūšies kvietinių miltų didmeninė kaina 2006–2009 metais, Lt/t [5]
Figure 1. Wholesale price of the best-quality wheat flour in 2006–2009, Lt/t

2 pav. Ruginių sijotų miltų didmeninė kaina 2006–2009 metais, Lt/t [5]
 Figure 2. Wholesale price of sifted rye flour in 2006–2009, Lt/t

3 pav. Ruginės duonos didmeninė kaina 2006–2009 metais, Lt/t [5]
 Figure 3. Wholesale price of rye bread in 2006–2009, Lt/t

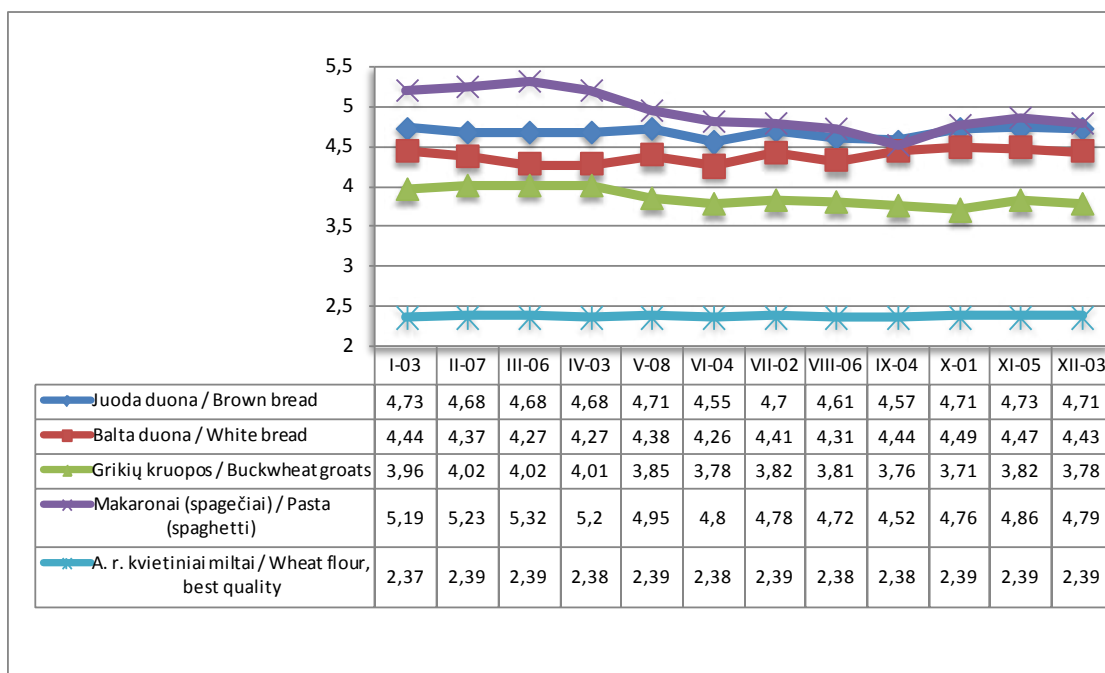

4 pav. Batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų didmeninė kaina 2006–2009 metais, Lt/t [5]
 Figure 4. Wholesale price of a loaf of white bread made from the best-quality wheat flour in 2006–2009, Lt/t

Pagrindinių grūdų produktų, išskyrus aukščiausios rūšies kvietinius miltus, mažmeninės kainos Lietuvos prekybos centruose 2009 metais mažėjo (5 pav.). Nuo metų pradžios atpigo: makaronai (spagečiai) – 7,7 proc., grikių kruopos – 4,5 proc., juoda duona – 0,4 proc., balta duona – tik 0,2 proc., o aukščiausios rūšies kvietiniai miltai pabrango 0,8 proc.

Vilniuje 2009 metų gruodžio mėnesį balta duona skrudinti buvo 6,3 proc., makaronai (spagečiai) – 9,3 proc. pigesni, o aukščiausios rūšies kvietiniai miltai – 3,7 proc. brangesni nei prieš metus (4 lentelė). Rygoje per minėtą laikotarpį balta duona skrudinti pabrango 29,2 proc., bet vis tiek ji buvo 20,8 proc. pigesnė nei Vilniuje. Nors makaronai (spagečiai) atpigo 3,9 proc., o aukščiausios rūšies kvietiniai miltai pabrango 2,1 proc., tačiau jų kaina vis tiek buvo atitinkamai 60,1 proc. ir 10,3 proc. didesnė nei Vilniuje.

Varšuvoje per tą patį laikotarpį atpigo balta duona skrudinti – 11,7 proc. ir makaronai (spagečiai) – 6,6 proc., buvo atitinkamai 26,7 proc. bei 34,3 proc. brangesni nei Vilniuje, o aukščiausios rūšies kvietiniai miltai atpigo 9,6 proc. ir buvo net 36,8 proc. pigesni nei Vilniuje. Taline balta duona skrudinti per minėtą laikotarpį atpigo 18,8 proc., kainavo 11,6 proc. pigiau nei Vilniuje, makaronai (spagečiai) atpigo 3,1 proc., aukščiausios rūšies kvietiniai miltai pabrango 2,5 proc. ir buvo atitinkamai 61,8 proc. bei 9,9 proc. brangesni nei Vilniuje. Tenka pastebėti, kad grūdų produktai daugelyje valstybių sostinių, išskyrus Berlyną, Stokholmą ir Helsinkį, žymiai pigesni nei Vilniuje, nors maistinių kviečių kainos labai panašios. Darytina prielaida, kad Lietuvoje daugelio grūdų produktų mažmeninių kainų nemažėjimo arba labai nežymaus mažėjimo priežastys slypi kepimo įmonėse ir prekybos sektoriuje.

5 pav. Grūdų produktų kainos prekybos centruose 2009 metais, Lt/kg [2]
 Figure 5. Prices of grain products in supermarkets in 2009, Lt/kg

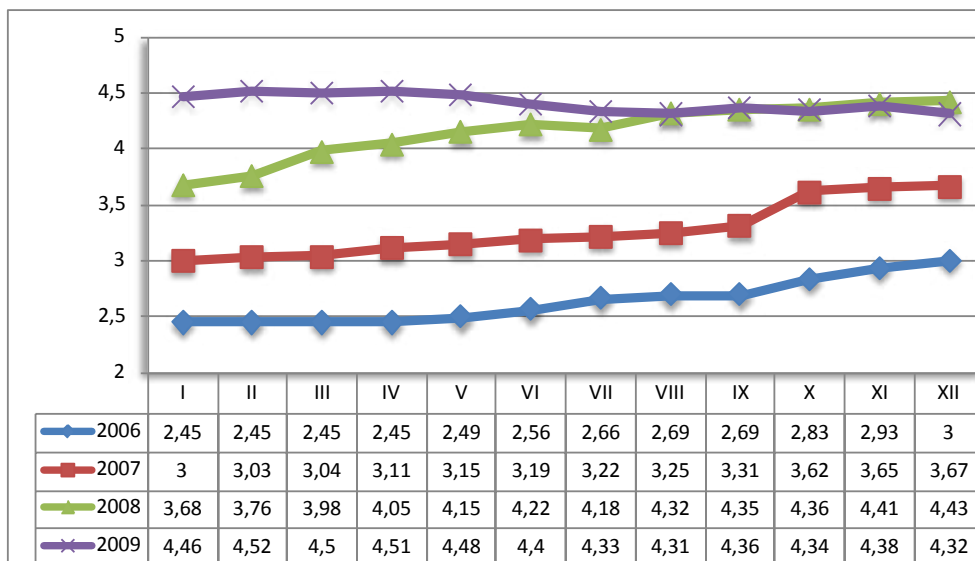
4 lentelė / Table 4

Grūdų produktų mažmeninės kainos kai kurių ES šalių sostinėse
 2008 ir 2009 metų gruodžio mėnesį, Lt/kg [2]
 Retail prices of grain products in the capital cities of selected EU countries
 in December 2008 and 2009, Lt/kg

Sostinės Capital cities	Balta duona skrudinti White bread for toast			Makaronai (spagečiai) Pasta (spaghetti)			A. r. kvietiniai miltai Wheat flour, best quality		
	2008	2009	pokytis change, %	2008	2009	pokytis change, %	2008	2009	pokytis change, %
Budapeštas	3,20	3,00	-6,2	10,90	6,90	-36,7	1,95	1,95	-
Praha	8,76	6,26	-28,5	4,92	5,82	18,3	1,44	1,58	9,7
Ryga	4,90	6,33	29,2	7,76	7,46	-3,9	2,41	2,46	2,1
Amsterdamas	6,26	6,79	8,5	1,96	2,04	4,1	1,47	1,40	-4,8
Talinas	8,69	7,06	-18,8	7,78	7,54	-3,1	2,39	2,45	2,5
Bratislava	8,73	7,63	-12,6	8,80	7,98	-9,3	1,38	0,93	-32,6
Vilnius	8,53	7,99	-6,3	5,14	4,66	-9,3	2,15	2,23	3,7
Varšuva	11,46	10,12	-11,7	6,70	6,26	-6,6	1,56	1,41	-9,6
Berlynas	12,65	12,45	-1,6	8,26	7,94	-3,9	2,22	1,92	-13,5
Helsinkis	14,49	12,79	-11,7	9,46	9,32	-1,5	1,89	1,37	-27,5
Stokholmas	13,52	13,79	2,0	8,06	4,10	-49,1	3,15	1,88	-40,3

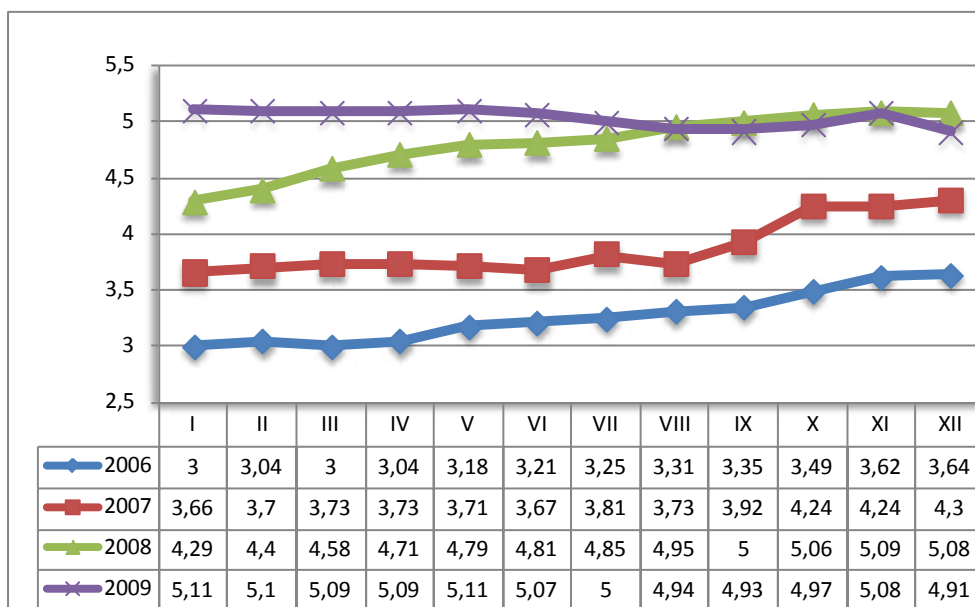
Nors ir nedaug, tačiau pagrindinių grūdų produktų mažmeninės kainos 2009 metais nukrito žemiau 2008 metų kainų lygio. 2009 metų gruodžio mėnesio vidutinė mažmeninė kaina, palyginti su 2008-ųjų gruodžiu, buvo: ruginės duonos – 2,5 proc., batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų – 3,3 proc.

mažesnė. 6 ir 7 paveiksluose pateikta šių gaminių kainų dinamika rodo, kad per 2009 metus ruginės duonos kaina tesumažėjo 3,1 proc., o batono – 3,9 proc.

6 pav. Ruginės duonos mažmeninė kaina 2006–2009 metais, Lt/kg [5]

Figure 6. Retail price of rye bread in 2006–2009, Lt/kg

7 pav. Batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninė kaina 2006–2009 metais, Lt/kg [5]

Figure 7. Retail price of a loaf of white bread made from the best-quality wheat flour in 2006–2009, Lt/kg

Grūdų produktų mažmeninių kainų struktūra. Ruginės duonos ir batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų 2009 metų gruodžio mėnesio mažmeninių kainų struktūroje didelė dalis teko duonos gaminių kepėjams: ruginės duonos – 47,7 proc., batono – 44,3 proc. Nemažą dalį sudarė ir prekybos antkainis – atitinkamai 21,3 proc. ir 24,4 proc. Todėl galima teigti, kad ir duonos gaminių kepėjų, ir prekybos įmonių įtaka minėtų produktų mažmeninėms kainoms yra gana svari. Aukščiausios rūšies kvietinių miltų 2009 metų gruodžio mėnesio didelė mažmeninės kainos dalis teko prekybininkams – 40,6 proc. ir malimo įmonėms – 25,2 proc. (priedas).

Nors ES-27 valstybėse 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, grūdų kainos sumažėjo labai panašiai, žemdirbių dalis grūdų produktų mažmeninėse kainose keitėsi nevienodai (5 lentelė).

5 lentelė / Table 5

Žemdirbių dalis kai kurių valstybių grūdų produktų kainose
2008 ir 2009 metų gruodžio mėnesio pradžioje, proc. [2]
*Farmers' share in the prices of grain products in selected countries
in the beginning of December 2008 and 2009, %*

Valstybės Countries	Ruginė duona Rye bread			Balta duona skrudinti White bread for toast			Makaronai (spagečiai) Pasta (spaghetti)			A. r. kvietiniai miltai Wheat flour, best quality		
	2008	2009	pokytis change	2008	2009	pokytis change	2008	2009	pokytis change	2008	2009	pokytis change
Čekija Czech Republic	5,1	5,9	+0,8	9,0	6,3	-2,7	30,8	23,2	-7,6
Estija Estonia	9,9	6,4	-3,5	6,4	5,1	-1,3	7,1	4,7	-2,4	23,1	14,6	-8,5
Latvija Latvia	7,1	4,8	-2,3	10,7	6,1	-4,6	6,8	5,1	-1,7	21,8	15,6	-6,2
Lenkija Poland	4,1	3,7	-0,4	7,0	5,9	-1,1	29,9	26,2	-3,7
Lietuva Lithuania	7,7	4,4	-3,3	6,6	4,3	-2,3	10,9	7,4	-3,5	26,1	15,4	-10,7
Slovakija Slovakia	5,1	4,7	-0,4	5,1	4,5	-0,6	32,2	38,9	+6,7
Suomija Finland	4,0	3,1	-0,9	6,2	4,2	-2,0	31,0	28,7	-2,3
Švedija Sweden	4,3	3,0	-1,3	7,2	10,2	+3,0	18,3	22,1	+3,8
Vengrija Hungary	14,5	12,0	-2,5	4,3	5,2	+0,9	23,8	18,5	-5,3
Vokietija Germany	3,6	3,3	-0,3	5,5	5,1	-0,4	20,4	21,1	+0,7

2009 metų gruodžio pradžioje ruginės duonos mažmeninės kainos struktūroje didžiausia žemdirbio dalis užfiksuota Estijoje (6,4 proc.), o mažiausia – Lietuvoje (4,4 proc.). Be to, mūsų šalyje 2009 metų gruodį, palyginti su 2008-ųjų gruodžiu, žemdirbio dalis ruginės duonos mažmeninėje kainoje sumažėjo 3,3 proc. punkto, o Estijoje – 3,5 proc. punkto, tačiau pastarojoje vis tiek ji išliko didžiausia. Lietuvoje

tai nulėmė per minėtą laikotarpį 44,6 proc. sumažėjusi rugių kaina ir tik 1,4 proc. mažesnė ruginės duonos didmeninė kaina.

Baltos duonos skrudinti mažmeninėje kainoje didžiausia žemdirbio dalis užfiksuota Vengrijoje, Latvijoje ir Čekijoje, o mažiausia – Suomijoje, Švedijoje ir Vokietijoje. Spagečių mažmeninės kainos struktūroje didžiausia žemdirbio dalis – Švedijoje, Lietuvoje, Čekijoje ir Lenkijoje, o mažiausia – Suomijoje, Slovakijoje ir Estijoje.

Aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninės kainos struktūroje didžiausia žemdirbio lyginamoji dalis buvo Slovakijoje, Suomijoje ir Lenkijoje, o mažiausia – Estijoje, Lietuvoje ir Latvijoje. Per nagrinėjamą laikotarpį žemdirbio lyginamoji dalis Lietuvos aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninės kainos struktūroje sumažėjo 10,7 proc. punkto, kadangi maistinių kviečių kaina nukrito net 38,9 proc., o aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninė kaina prekybos centruose jau pora pastarųjų metų beveik stabili. Nors per minėtą laikotarpį žemdirbio lyginamoji dalis aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninės kainos struktūroje sumažėjo Lenkijoje, Čekijoje, vis tiek 2009 metų gruodžio pradžioje ji buvo atitinkamai 10,8 ir 7,8 proc. punkto didesnė nei Lietuvoje.

Grūdų produktų užsienio prekyba. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, malybos produkcijos eksportas padidėjo 4,0 proc., o importas išaugo 16,4 proc. Kvietinių miltų Lietuva pardavė Latvijai – 62,0 proc., Rusijai – 19,5 proc., o ruginių – Latvijai – 35,7 proc., Izraeliui ir Jungtinei Karalystei – po 21,4 proc., Suomijai – 15,7 proc. Javų kruopų parduota Latvijai – 50,0 proc., Estijai – 40,5 proc.

Lietuva iš Lenkijos nupirko 64,0 proc. kvietinių ir 5,3 proc. ruginių miltų, iš Latvijos – atitinkamai 24,3 proc. ir 94,0 proc. Javų kruopų importuota iš Lenkijos – 44,4 proc., Latvijos – 25,9 proc., Vengrijos – 22,2 proc.

6 lentelė / Table 6

Grūdų produktų užsienio prekyba 2008 ir 2009 metais, tūkst. t [10]
Foreign trade in grain products in 2008 and 2009, thou. t

Produktai Products	Eksportas / Export			Importas / Import		
	2008	2009	pokytis, change, %	2008	2009	pokytis, change, %
Kvietiniai miltai Wheat flour	6,8	11,3	66,2	5,4	16,4	3,0 k.
Ruginiai miltai Rye flour	1,1	0,7	-36,4	17,2	13,3	-22,7
Javų kruopos Cereal groats	3,1	4,2	35,5	1,5	2,7	80,0
Iš viso / Total	141,9	147,5	4,0	42,0	48,9	16,4

2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, eksportuotų grūdų produktų kainos buvo apie 28,2 proc. mažesnės (7 lentelė). Brangiausiai eksportuotos javų kruopos. Iš įvežtų grūdų produktų brangiausiai teko mokėti už javų kruopas, nors jų vidutinė kaina ir sumažėjo 31,6 proc.

Eksportuotų ir importuotų grūdų produktų vidutinės kainos 2008 ir 2009 metais, Lt/t [10]
Average prices of exported and imported grain products in 2008 and 2009, Lt/t

Produktai Products	Eksportas / Export price			Importas / Import price		
	2008	2009	pokytis, change, %	2008	2009	pokytis, change, %
Kvietiniai miltai Wheat flour	1135	817	-28,0	1159	724	-37,5
Ruginiai miltai Rye flour	1087	807	-25,8	1011	739	-26,9
Javų kruopos Cereal groats	1376	959	-30,0	1160	793	-31,6

IŠVADOS

Grūdų produktų vidutinės didmeninės kainos, pradėjusios mažėti 2008 metų rugpjūčio mėnesį, nežymiai smuktelėjo ir 2009-aisiais: kvietinių ir ruginių miltų – žymiai daugiau nei ruginės duonos ir batono iš aukščiausios rūšies kvietinių miltų, o mažmeninės kainos nukrito dar mažiau.

Žemdirbio lyginamoji dalis ES-27 valstybių grūdų produktų mažmeninių kainų struktūroje per analizuojamą laikotarpį mažėjo labai skirtingai. Lietuvoje žemdirbio lyginamosios dalies sumažėjimą ruginės duonos ir aukščiausios rūšies kvietinių miltų mažmeninių kainų struktūroje lėmė gerokai nukritusios supirkimo kainos (rugių – 47,3 proc., maistinių kviečių – 35,9 proc.) ir beveik nemažėjančios mažmeninės kainos.

Nežymiai mažėjančios grūdų produktų kainos ir nuolat silpnėjanti gyventojų perkamoji galia mažina kai kurių pagrindinių grūdų produktų pardavimą šalies vidaus rinkoje. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, parduota mažiau: javų kruopų – 10,9 proc., konditerijos gaminių – 10,8 proc., kvietinių miltų ir baltos duonos – po 7,7 proc., ruginės duonos – 3,2 proc.

Nors duonos kepimo įmonės 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, vidaus rinkoje ruginės duonos natūriniais vienetais pardavė 3,2 proc. mažiau, pajamų už parduotą duoną gavo tik šiek tiek mažiau. Todėl darytina išvada, kad duonos kepimo įmonės sėkmingai pasinaudojo situacija ir kainų nemažino, įvertindamos, kad duonos, kaip ir daugelio kitų pagrindinių maisto produktų, paklausa trumpu laikotarpiu yra santykinai neelastinga, nes žmonėms reikia valgyti, nepriklausomai nuo maisto produktų kainų.

Per analizuojamą laikotarpį kasmetinis 4 proc. grūdų produktų vartojimo mažėjimas nulėmė atitinkamas mažėjimo tendencijas ir kituose grūdų produktų rinkos segmentuose – mažėjo daugumos grūdų produktų gamyba ir su ja susijusių javų grūdų perdirbimas.

Literatūra

1. Agricultural prices and price indices [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/maintables>.
2. Agro RINKA. Vilnius: Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, 2008–2009. ISSN 1648-397X.
3. ČASAS, R. Konkurencinio pranašumo šaltiniai šiuolaikinėse verslo teorijose. Iš: *Ekonomika: mokslo darbai*. 2000. Nr. 52. ISSN 1392-1258.

4. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas Nr. VIII–1099, 1999 m. kovo 23 d. Iš: *Valstybės žinios*, 1999-04-02, Nr. 30–856.
5. Lietuvos žemės ūkis 2006–2009. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2007–2010. ISSN 1648-0368.
6. MARTINKUS, B.; ŽILINSKAS, V. *Ekonomikos pagrindai*. Kaunas: Technologija, 2001. 790 p. ISBN 9986-13-575-3.
7. PRANULIS, V.; PAJUODIS, A.; URBONAVIČIUS, S.; VIRBILAITĖ, R. *Marketingas*. Vilnius: The Baltic Press, 2000. 469 p. ISBN 9955-9318-0-9.
8. RAMANAUSKIENĖ, J. *Marketingo pagrindai*. Vilnius: „Žiburio“ leidykla, 1998. 195 p. ISBN 9986-524-22-9 : 9.00.
9. WONNACOTT, P.; WONNACOTT, R. *Mikroekonomika*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 1998. 571 p. ISBN 9986-850-15-0.
10. ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

Summary

The article presents economic processes going on the market of grain products and their impact on the prices of grain products, analyses how the decisions of grain producers, related to the prices of selected grain products, assure the key marketing aim, i.e. the maximization of profit.

The average wholesale prices of grain products that started to decrease in August 2008 declined slightly in 2009 as well: the prices of wheat and rye flour decreased much more than those of rye and wheat bread made from the best-quality flour. The retail prices of the said products went down even less. The price fluctuation caused and adequate changes in the structure of retail prices of grain products. In EU-27 countries the farmers' share in the retail price structure was declining very unequally. In Lithuania its decline in the retail price structure of rye bread and the best-quality wheat flour was caused by the noticeably reduced purchase prices of grains (rye by 47.3%, food wheat by 35.9%) and almost steady retail prices of grain products.

Insignificantly declining prices of grain products and continually falling purchasing power decreased the sales of some grain products on the domestic market. The annual decline of the consumption of grain products by nearly 4% conditioned respective downtrends in other segments of the market of grain products as well, i. e. the production of the majority of grain products and the processing of cereal grains were decreasing. Many grain processing enterprises took successfully the opportunity of the emerged economic preconditions and did not reduce the prices since the demand for grain products like for many other key food products was relatively inelastic.

Keywords: grain products, price, price structure, supply, demand.

BULVIŲ RINKA 2009 METAIS THE POTATO MARKET IN 2009

Ingrida LUKOŠIUTĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus tyrėja, ingrida@laei.lt

Straipsnyje pateikiamos bulvių derliaus, supirkimo, užsienio prekybos apimčių ir kainų kitimo tendencijos Lietuvoje. Lietuviškų bulvių kainos lyginamos su kaimyninių šalių kainomis. Analizuojamas gaminių iš bulvių gamybos, kainų ir pardavimo kitimas.

Pakankama prekinų bulvių pasiūla, kainų mažėjimas ES, didesni gyventojų savo reikmėms auginamų bulvių plotai Lietuvoje lėmė mažesnes 2009 metų derliaus bulvių kainas, jos buvo mažiausios per pastaruosius penkerius metus. Apie pusę bulvių derliaus Lietuvoje suvartojama gyventojų reikmėms. Perdirbimo, prekybos ir eksporto įmonės Lietuvoje superka tik nedidelę bulvių derliaus dalį, daugiausia bulvių realizuojama turguose. Juose 2009 metais bulvės buvo apie 28 proc. pigesnės nei parduotuvėse. Daugelyje ES šalių bulvių kaina mažesnė nei 2008 metais. Nors Lietuvoje bulvės per metus atpigo labiau nei Lenkijoje, jos buvo 15 proc. brangesnės nei pastarojoje ir 23 proc. – nei Vokietijoje.

Raktažodžiai: bulvės, kaina, supirkimas, gaminiai iš bulvių, užsienio prekyba.

ĮVADAS

Lietuvoje bulvių sektorius nėra didelis. 2008 metais bulvės sudarė 6,7 proc. bendrosios žemės ūkio produkcijos. Bulvės – tradicinis lietuvių maisto produktas. Dėl susiformavusių mitybos įpročių lietuviai yra vieni iš daugiausia ES suvartojančių bulvių. Jas Lietuvoje augina dauguma žemės naudotojų. Todėl svarbu analizuoti bulvių rinkos tendencijas. Lietuva pati apsirūpina bulvėmis, importuoja ir eksportuoja labai nedaug (importas pastaraisiais metais mažėjo). 2009 metų derliaus bulvių kaina maža visoje ES. Bulvės maistui 2009 metų II pusmetį Lietuvoje buvo daugiau kaip trečdaliu pigesnės nei prieš metus.

Tyrimo objektas – bulvių rinka Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti bulvių rinkos pokyčius.

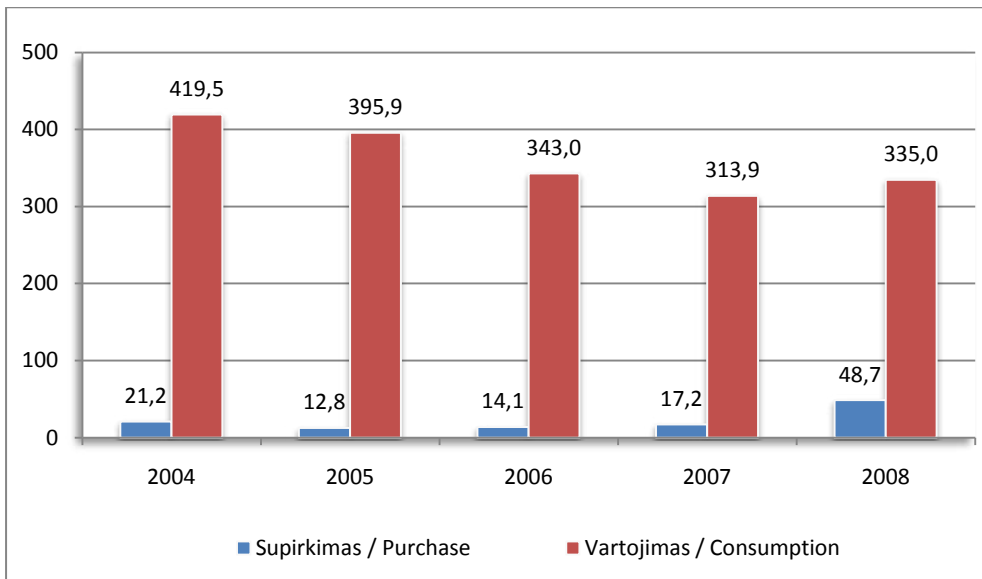
Tyrimo uždaviniai: išanalizuoti bulvių derliaus, supirkimo apimčių, supirkimo ir mažmeninių kainų, gaminių iš bulvių gamybos ir vartojimo, užsienio prekybos pokyčius; palyginti lietuviškų ir kaimyninių šalių bulvių kainas.

Tendencijų Lietuvos bulvių rinkoje analizė atlikta, remiantis Statistikos departamento prie LRV, Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos, Europos Bendrijos statistikos tarnybos (Eurostato) ir kitų šaltinių duomenimis. Tendencijoms bulvių rinkoje nustatyti panaudoti statistinių duomenų sisteminimo, palyginamosios analizės ir grafinio vaizdavimo metodai.

TYRIMO REZULTATAI

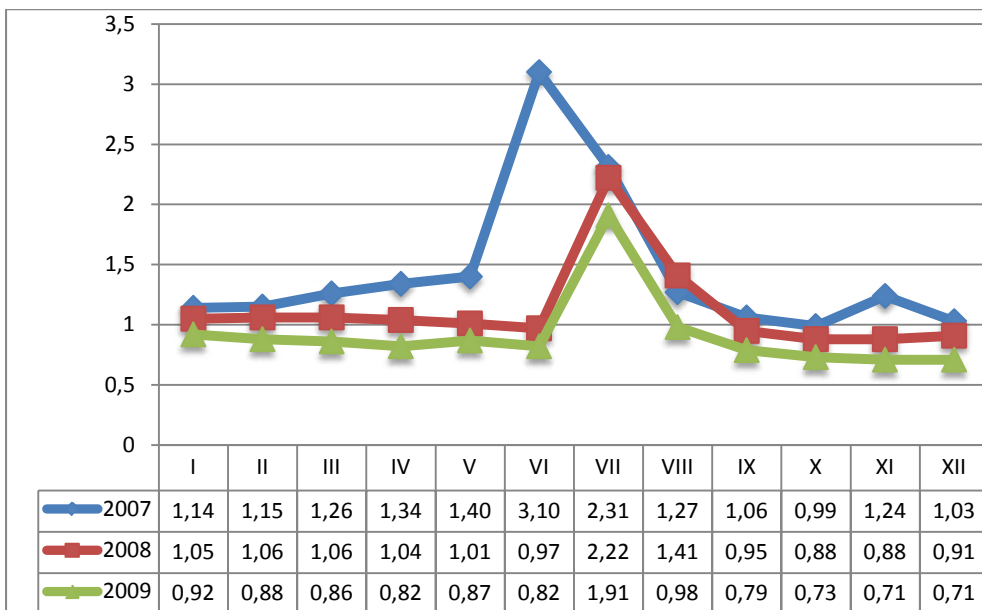
Vidaus rinka. 2009 metais iš 46,5 tūkst. ha prikasta 662,5 tūkst. t bulvių – 7,5 proc. mažiau nei prieš metus. Truputį daugiau jų prikasė smulkūs augintojai – derlius ūkiuose iki 1 ha 2008 metais buvo 6,6 tūkst. t, 2009-aisiais – 63,2 tūkst. t.

Apie pusę bulvių derliaus Lietuvoje suvartojama gyventojų reikmėms, tačiau superkama tik nedidelė derliaus dalis. 2008 metais supirkta tik 14,5 proc. gyventojų suvartoto bulvių kiekio (1 pav.).

1 pav. Bulvių supirkimas ir vartojimas 2004–2008 metais, tūkst. t [10]
 Figure 1. Purchase and consumption of potatoes in 2004–2008, thou. t

Didžioji bulvių derliaus dalis realizuota turguje ir sunaudota savo reikmėms. 2008 metais turguje parduota apie 245 tūkst. t bulvių, t. y. apie 80 proc. parduotų vidaus rinkoje. Žemės ūkio rūmų duomenimis, 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, bulvių kainoms turguje vidutiniškai sumažėjus 19 proc. (2 pav.), prekyba turgavietėse vertine išraiška per metus sumažėjo vos 1,6 proc., todėl bulvių parduota daugiau nei prieš metus. Turguje jos pigesnės nei parduotuvėse: 2009 metais – apie 28 proc.

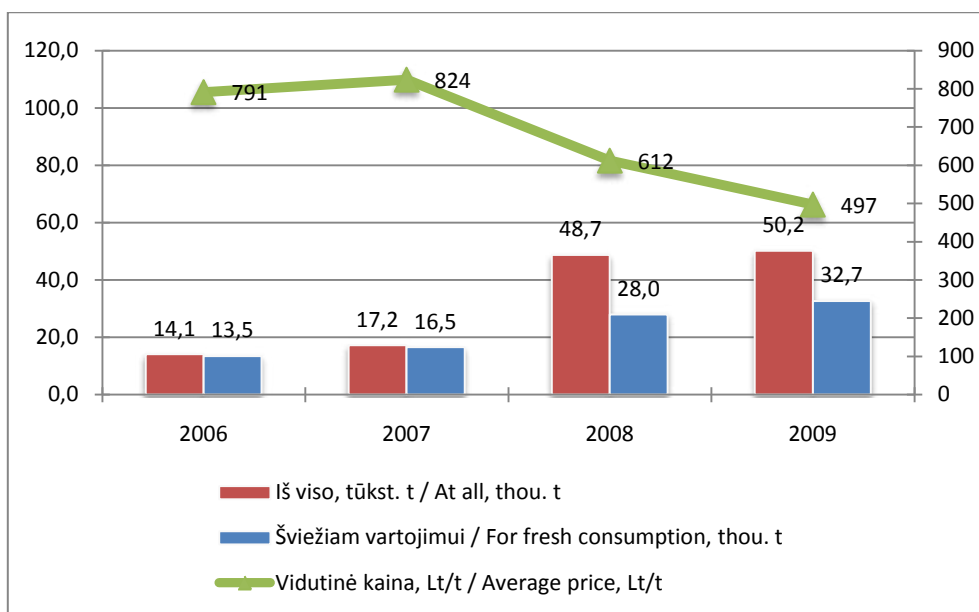

2 pav. Bulvių kaina turguje 2007–2009 metais, Lt/t [10]
 Figure 2. Average price of potatoes in local markets in 2007–2009, Lt/t

Perdirbimo, prekybos ir eksporto įmonės Lietuvoje superka tik nedidelę bulvių derliaus dalį (2008 m. – 6,8 proc., 2009 m. – 7,6 proc.). Statistikos departamento duomenimis, 2009 metais bulvės maistui sudarė 65 proc. supirkto kiekio (3 pav.): vėlyvosios – 84 proc., kita dalis – ankstyvosios. 2006–2009 metais bulvių supirkimui išaugus 3,5 karto, 2009 metais jų supirkta 1,5 tūkst. t (3 proc.) daugiau nei 2008-aisiais.

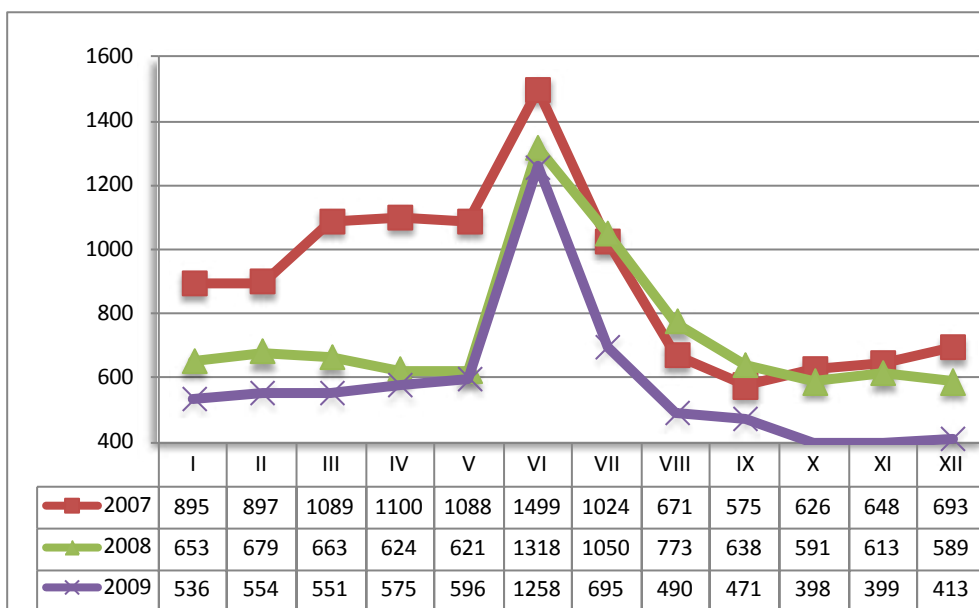
Didėjant pigesnių maisto produktų poreikiui, bulvių supirkimas iš Lietuvos augintojų šviežiam vartojimui 2009 metais, palyginti su 2008 metais, padidėjo 16,8 proc. (iki 32,7 tūkst. t), o perdirbimui sumažėjo 15,5 proc. (iki 17,5 tūkst. t). Maistinių bulvių supirkimo augimui įtaką darė žemos kainos dėl didelės bulvių pasiūlos.

2009 metų I ketvirtį bulvės maistui supirktos apie 18 proc., II ketvirtį – apie 5 proc. pigiau. Masinė šviežių bulvių realizacija išibėgėjo liepą, ir supirkimo kainos per mėnesį sumažėjo 1,8 karto – nuo 1,26 iki 0,70 Lt/kg (4 pav.). Bulvių kainų mažėjimas ES, pakankama prekių bulvių pasiūla rinkoje, didesni bulvių, gyventojų auginamų savo reikmėms, plotai lėmė mažesnes 2009 metų derliaus maistinių bulvių supirkimo kainas. 2009 metų II pusmetį bulvės maistui buvo apie 33 proc. pigesnės nei 2008-aisiais, o 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, maistinių bulvių supirkimo kainos buvo mažesnės 22 proc. 2009 metų derliaus bulvės buvo superkamos mažiausiomis kainomis per pastaruosius penkerius metus.

3 pav. Bulvių supirkimas ir kaina 2006–2009 metais [4; 10]
 Figure 3. Quantities and average price of potatoes purchased in 2006–2009

Dėl gausaus derliaus 2009 metų spalio mėnesį bulvės daugelyje ES šalių buvo pigesnės nei prieš metus (1 lentelė). Išankstiniais duomenimis, daugiausia ES bulvių užauginanti Vokietija 2009-aisiais prikasė beveik 4 proc. daugiau maistinių ir sėklinių bulvių, ES-15 šalyse gautas apie 3,8 proc. didesnis derlius, Belgijoje pokytis didžiausias – derlius didesnis apie 18 proc.

4 pav. Bulvių supirkimo kaina 2007–2009 metais, Lt/t
 Figure 4. Average price of potatoes purchased in 2007–2009, Lt/t

Po ilgų debatų, vykusių nuo 1996 metų, Europos Komisija leido auginti genetiškai modifikuotą (GM) bulvių veislę „Amflora“, kuri tinka klijų ir popieriaus gamybai, nes jose ypač daug krakmolo. Chemijos koncerno BASF išvestą GM bulvių veislę, su kuria bandymus šis koncernas atliko Vokietijoje, leista auginti visoje ES, tačiau griežtai prižiūrint ir užtikrinant, kad šių GM bulvių sėkla neišplis į maistinių bulvių pasėlius.

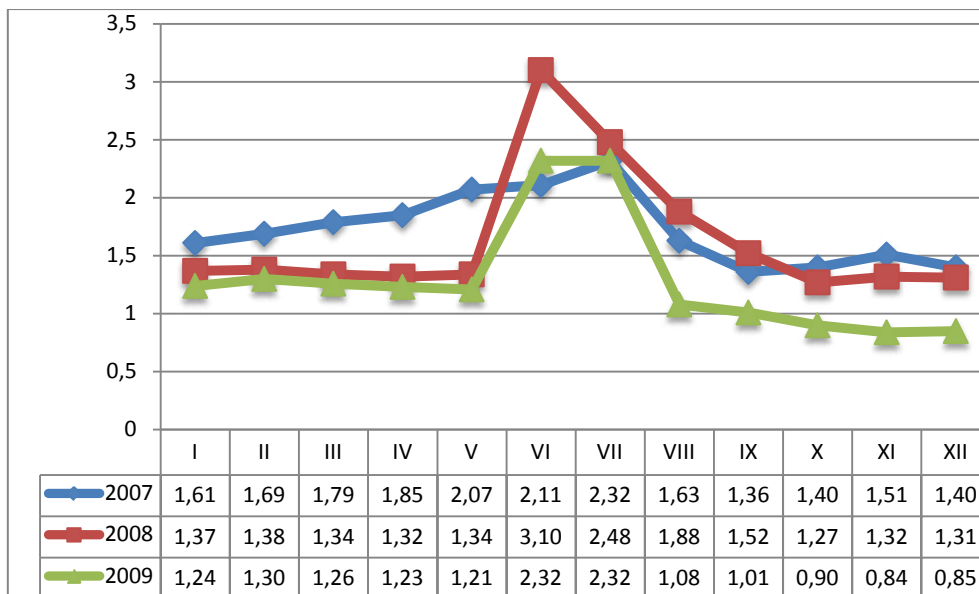
Lietuviškos bulvės 14 proc. pigesnės nei čekiškos, 36 proc. – nei latviškos ir 57 proc. – nei rusiškos. Lietuvos bulvių rinkai labiausiai įtakos turi derlius kaimyninėje Lenkijoje. Nors Lietuvoje bulvės per metus atpigdo daugiau nei Lenkijoje, jos buvo 15 proc. brangesnės nei pastarojoje ir 23 proc. – nei kainų lyderėje Vokietijoje.

1 lentelė / Table 1

Vidutinės bulvių pardavimo kainos Lietuvos ir kai kurių užsienio šalių ūkiuose
 2008 ir 2009 metų spalio mėnesį, Lt/kg [1]
 Average farm prices of potatoes in Lithuania and selected foreign countries
 in October 2008 and 2009, Lt/kg

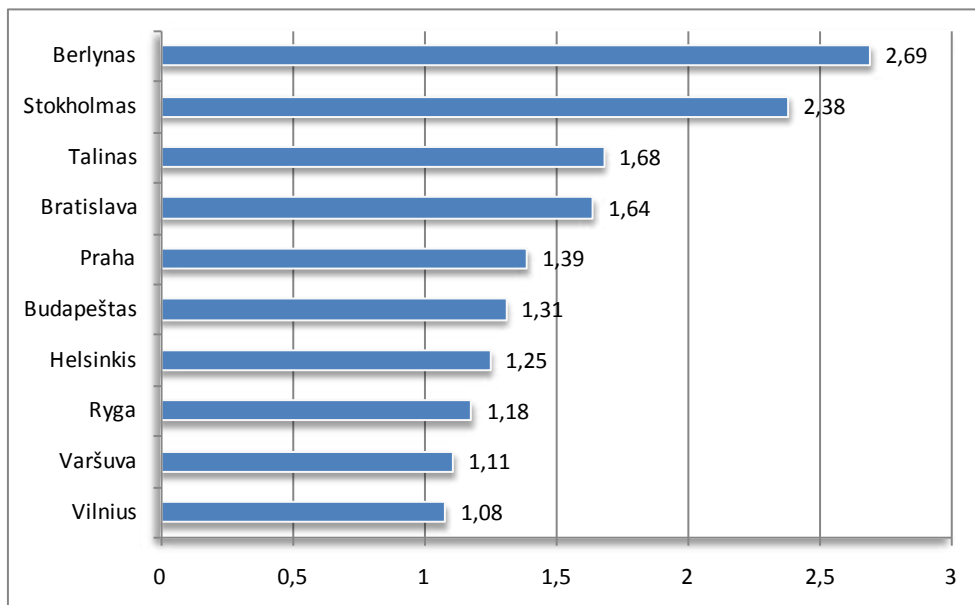
Šalis / Country	2008	2009	Pokytis / Change, %
Vokietija / Germany	0,37	0,31	-16
Lenkija / Poland	0,37	0,33	-11
Estija / Estonia	0,74	0,36	-51
Lietuva / Lithuania	0,55	0,38	-31
Slovakija / Slovakia	0,48	0,39	-19
Čekija / Czech Republic	0,57	0,44	-23
Latvija / Latvia	0,64	0,59	-8
Rusija / Russia	1,01	0,88	-13

Mažmeninė bulvių kaina 2009 metų sausio–gegužės mėnesiais buvo 7,6 proc. mažesnė nei prieš metus ir mažiausia per pastaruosius trejus metus, naujojo derliaus bulvės birželį buvo 25 proc., o rugpjūtį–gruodį – apie 36 proc. pigesnės nei prieš metus (5 pav.) ir pigiausios per pastaruosius ketverius, spalį–gruodį – per penkerius metus.

5 pav. Mažmeninės bulvių kainos Lietuvoje 2007–2009 metais, Lt/kg [7]

Figure 5. Retail prices of potatoes in Lithuania in 2007–2009, Lt/kg

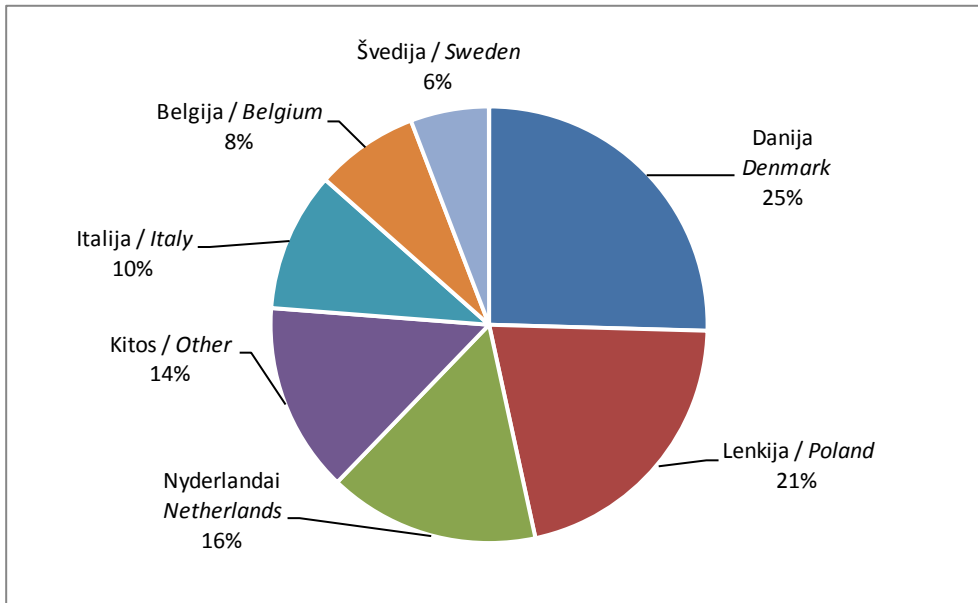

6 pav. Mažmeninės bulvių kainos kai kurių Europos valstybių sostinėse 2009 metų gruodžio mėnesį, Lt/kg [1]

Figure 6. Retail prices of potatoes in the capital cities of selected European countries in December 2009, Lt/kg

Mažmeninė bulvių kaina Vilniuje 2009 metų gruodžio pradžioje buvo 16 proc. mažesnė nei prieš metus ir mažiausia, palyginti su kainomis kitų Europos valstybių sostinėse (6 pav.). Net Varšuvoje bulvės buvo brangesnės nei Vilniuje 3 proc. Berlyne ir Stokholme bulvės buvo parduodamos daugiau kaip dvigubai brangiau nei Vilniuje.

Užsienio prekyba. 2009 metais bulvių užsienio prekyba, kaip ir anksčiau, nebuvo aktyvi. Įvežta 13,9 tūkst. t bulvių. Tai lėmė pakankamas Lietuvos apsirūpinimas bulvėmis. Sėklinės bulvės sudarė 4,7 proc. bulvių importo, įsivežta 47 proc. mažiau nei prieš metus. Šviežių bulvių importo vertė – 12,6 mln. Lt. 25 proc. bulvių įvežta iš Danijos – 3,5 tūkst. t (0,73 Lt/kg), 19 proc. – iš Lenkijos (0,63 Lt/kg) (7 pav.).

7 pav. Bulvių importas 2009 metais [11]
Figure 7. Import of potatoes in 2009

2009 metais eksportuota 5,2 tūkst. t bulvių už 5,3 mln. Lt, o vidutinė kilogramo kaina – 1,02 Lt – 27 proc. mažesnė nei prieš metus, bet 13 proc. didesnė nei importuotų. 72 proc. eksporto teko Rusijai, 25 proc. – Latvijai.

Bulvių gaminiai. 2009 metais sumažėjus bulvių supirkimo ir mažmeninėms kainoms bei išaugus šviežių bulvių vartojimui, perdirbtų bulvių vartojimas sumažėjo. Mažėjo bulvių supirkimas perdirbti ir gaminių iš bulvių gamyba bei pardavimas. 2009 metais gaminių iš bulvių gamyba buvo 25 proc. mažesnė nei prieš metus ir 18 proc. – nei 2007-aisiais (2 lentelė).

Užšaldytos bulvės ir bulvių miltai buvo realizuojami tik vidaus rinkoje, tačiau užšaldytų bulvių vartojimas 54 proc., o bulvių miltų – 32 proc. mažesni, nepaisant kainų sumažėjimo. 2009 metais 59 proc. be acto paruoštų ir konservuotų, nešaldytų ir nedžiovinėtų bulvių, įskaitant bulvių traškučius, realizuota užsienio rinkose. Nors šių produktų kaina nukrito 9 proc., vartojimas vidaus rinkoje sumažėjo net 14 proc., o užsienio rinkose, kainai sumažėjus tik 2,7 proc., vartojimas buvo mažesnis 25 proc.

2009 metais eksportuota 4,8 tūkst. t paruoštų ir konservuotų nešaldytų bulvių – 16 proc. mažiau nei 2008-aisiais. Šios produkcijos išvežta 1,7 karto daugiau nei įvežta, o pagrindinė rinka, kaip ir seniau, išliko Rusija, į ją eksportuota 68 proc. produkcijos (po 8,45 Lt/kg), 20 proc. – į Latviją (po 13,08 Lt/kg).

Sušaldytų konservuotų bulvių įvežta 3,7 tūkst. t, t. y. 4,9 karto daugiau nei išvežta. 41 proc. – iš Belgijos (po 1,96 Lt/kg), 32 proc. – iš Lenkijos (po 2,74 Lt/kg), 14 proc. – iš Latvijos (po 3,31 Lt/kg).

2 lentelė / Table 2

Gaminių iš bulvių gamyba ir pardavimas* 2007–2009 metais [3]
Production and sales of potato products in 2007–2009*

Rodikliai / Indicators	2007	2008	2009	2009, palyginti su compared to 2007, %
Gaminiai iš bulvių, t / Potato products, t				
Pagaminta / Production	9311,8	10165,5	7643,1	82
Parduota / Sales	9070,9	9755,0	7432,2	82
iš jų vidaus rinkoje of which in domestic market	3043,5	4198,0	3275,6	108
Paruoštos ir konservuotos bulvės (įskaitant traškučius) / Potatoes, prepared and preserved (chips incl.)				
Pagaminta, t / Production, t	9303,5	9276,4	7232,4	78
Parduota, t / Sales, t	9060,0	8866,5	6994,5	77
iš jų vidaus rinkoje of which in domestic market	3041,4	3314,7	2837,8	93
Vidutinė kaina vidaus rinkoje, tūkst. Lt/t Average price in domestic market, thou. Lt/t	12,47	12,77	11,60	93

* Be PVM ir akcizų / VAT and excise duty excluded.

IŠVADOS

Per pastaruosius ketverius metus bulvių supirkimas Lietuvoje dėl žemų kainų išaugo keletą kartų. Supirkimas šviežiam vartojimui 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, padidėjo 16,8 proc. 2009 metų derliaus bulvių supirkimo kaina buvo apie 33 proc., mažmeninė kaina rugpjūtį–gruodį – apie 36 proc. mažesnė nei prieš metus. 2009 metų derliaus bulvių kainos mažiausios per pastaruosius penkerius metus.

Bulvės turguose, kuriuose realizuojama didžioji dalis bulvių derliaus, 2009-aisiais buvo vidutiniškai 19 proc. pigesnės nei prieš metus ir 28 proc. pigesnės nei parduotuvėse. Kainų sumažėjimui įtakos turėjo ir tai, kad gyventojai savo reikmėms užsiaugino daugiau bulvių.

Dėl didesnio derliaus 2009 metų spalį bulvės daugelyje ES šalių buvo pigesnės negu pernai. Lietuviškų bulvių kaina buvo viena mažesnių, tačiau, kaip visada, didesnė nei užaugintų Lenkijoje ir Vokietijoje atitinkamai 15 ir 23 proc.

Mažmeninė bulvių kaina Vilniuje 2009 metų gruodį buvo viena mažiausių, palyginti su kainomis kitų Europos valstybių sostinėse, net Varšuvoje bulvės buvo 3 proc. brangesnės nei Vilniuje.

Nepaisant gaminių iš bulvių kritusių kainų, jų vartojimas sumažėjo: užšaldytų bulvių – 54 proc., bulvių miltų – 32 proc., paruoštų ir konservuotų bulvių – 14 proc. Gaminių iš bulvių gamyba per metus sumažėjo 25 proc.

Literatūra

1. *Bulvių ir daržovių vidutinės pardavimo kainos Lietuvos prekinuose ūkiuose* [interaktyvus]. Vilnius: VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, [žiūrėta 2009 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
2. *Ceny w gospodarce narodowej*. Informacje i opracowania statyczne [interaktyvus]. Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2009 [žiūrėta 2009 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.pl/gus/ceny_handel_PLK_HTML.htm>. ISSN 1732-6508.
3. *Gaminių gamyba*. Statistikos departamento prie LRV išankstiniai duomenys.
4. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida*. Nr. 1–12. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2005–2009. ISSN 1392-2874.
5. *Maisto produktų mažmeninės kainos Europos valstybių sostinėse* [interaktyvus]. Vilnius: VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, [žiūrėta 2009 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
6. *Nacionalinis augalų veislių 2009 m. sąrašas*. Lietuvos valstybinis augalų veislių tyrimo centras [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.avtc.lt/index.php?id=452>>.
7. *Pagrindinių maisto produktų ir degalų mažmeninės kainos* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, [žiūrėta 2009 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
8. *Rynek ziemniaka. Stan i perspektywy. Listopad 2009*. Warszawa: Insitut ekonomiki rolnictwa i gospodarki zywnosciowej – panstwowy institut Badawczy. 2009, 28 p. ISSN 1231-2762.
9. *Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų turguose/parduotuvėse ataskaita*. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt/index.php?2024132273>>.
10. *Žemės ūkio produkcijos supirkimas*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV.
11. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

Summary

The article deals with the tendencies of changes in the harvest, purchase, foreign trade and prices of potatoes in Lithuania. The prices of Lithuanian potatoes are compared with those of the neighbour countries. The changes in the production, prices and sales of potato products are analysed.

A sufficient supply of potatoes, the declining prices in the EU and a larger area of potatoes grown for home consumption in Lithuania caused lower prices of the 2009 potato harvest; the prices were the lowest during the past five-year period. In Lithuania about half of the harvested potatoes are used for human consumption. The processing, trade and export companies purchase only small amounts of the harvested potatoes, the largest share of potatoes is sold in local markets, where in 2009 the prices of potatoes were about 28% lower than in shops. In 2009 in many EU countries the prices of potatoes were lower than in 2008. Although in Lithuania the potato price was reduced more than in Poland, it was by 15% higher than in the said country and by 23% higher than in Germany, the leader of potato prices in the EU.

Keywords: potatoes, price, purchase, potato products, foreign trade.

DARŽOVIŲ KAINŲ MAŽĖJIMAS 2009 METAIS IR JAS NULĖMĘ VEIKSNIAI

DECREASE OF VEGETABLE PRICES IN 2009 AND THE FACTORS DETERMINED IT

Ingrida LUKOŠIUTĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus tyrėja, ingrida@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjami daržovių kainų pokyčiai Lietuvoje, pateikiamas palyginimas su kaimyninių šalių kainomis, analizuojama užsienio prekyba, daržovių produktų gamyba ir pardavimas.

2009 metais daržovių derlius Lietuvoje buvo didesnis nei prieš metus, o kainos mažiausios per pastaruosius trejus–penkerius metus ir vienos mažiausių, palyginti su kaimyninėmis šalimis. Nors daržovių kainos nedidelės, daugelio gaminių iš daržovių gamyba mažėjo, nes ekonominė krizė darė įtaką daržovių produktų vartojimui.

Raktažodžiai: daržovės, kainos, supirkimas, eksportas, importas, daržovių produktai.

IVADAS

Daržovių sektorius, kaip ir kiti augininkystės sektoriai, labai priklauso nuo klimatinių sąlygų, nes jos lemia derlių ir kainas. Lietuviškų daržovių kainas veikė derlius ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse, ypač kaimyninėje Lenkijoje.

2009 metais lauko daržovių Lietuvoje nuimta 292,6 tūkst. t – 6 proc. daugiau nei prieš metus. Vokietijoje ir Lenkijoje daržovių užginta 6 proc. daugiau nei prieš metus, bet daugelyje ES šalių daržovių derlius gausnis, todėl jų kainos nedidelės ir Lietuvoje, ir kaimyninėse ES šalyse. Lietuvoje daržovės per metus atpigo 20–40 proc.

Tyrimo objektas – daržovių kainos.

Tyrimo tikslas – nustatyti daržovių kainų tendencijas ir jas nulėmusius veiksnius.

Uždaviniai: išanalizuoti daržovių supirkimo ir mažmenines kainas Lietuvoje, palyginti jas su kaimyninių šalių; išnagrinėti importuotų ir eksportuotų daržovių kainų ir užsienio prekybos pokyčius, daržovių produktų kainų, pardavimo ir gamybos tendencijas.

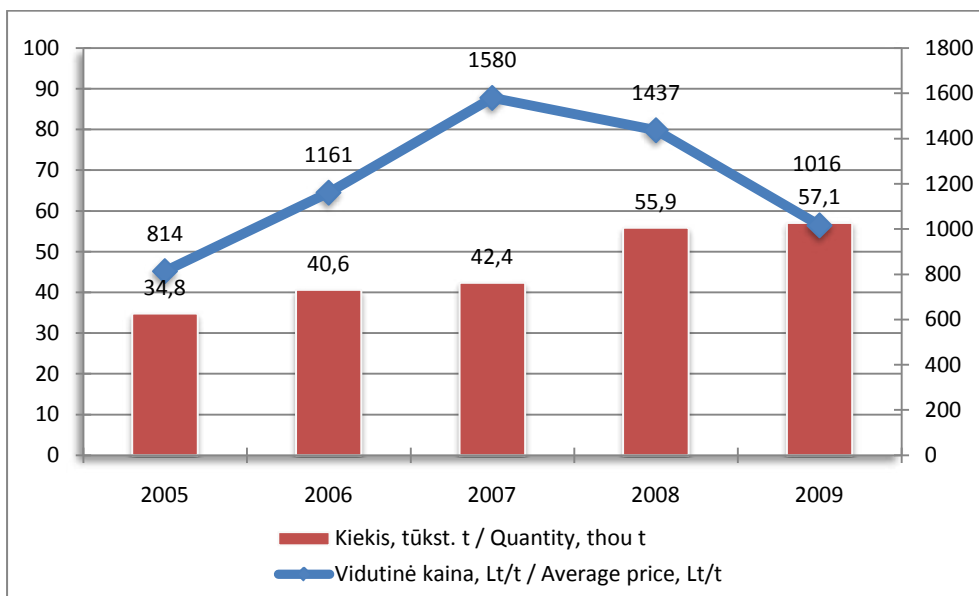
Daržovių kainų tendencijų analizė atlikta, remiantis Statistikos departamento prie LRV, Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos, Europos Bendrijos statistikos tarnybos (Eurostato) ir kitų šaltinių duomenimis. Atliekant tyrimą, naudoti statistinių duomenų sisteminimo, palyginamosios analizės ir grafinio vaizdavimo metodai.

TYRIMO REZULTATAI

Supirkimo ir mažmeninės kainos. 2009 metais lietuviškų daržovių supirkimo kaina buvo 29 proc. mažesnė nei prieš metus ir mažiausia per 2006–2009 metų laikotarpį (1 pav.). Be sunkmečio, mažesnes supirkimo kainas lėmė didesnis derlius ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES šalyse. 2009 metais lauko daržovių Lietuvoje nuimta 292,6 tūkst. t – 6 proc. daugiau nei prieš metus. Kaimyninėje Lenkijoje užauginta apie 5,75 mln. t daržovių – 6 proc. daugiau nei prieš metus, iš jų lauko daržovių derlius sudarė 4,75 mln. t. Vokietijoje užauginta 3,44 mln. t daržovių – 5,5 proc. daugiau nei prieš metus.

Lietuvos prekybininkai, siekdami pritraukti daugiau vartotojų, prekybos centruose skelbė akcijas, nes sunkmečiu iš ūkininkų daržoves supirko itin mažomis kainomis. Paprastai superkama tik apie 20 proc. daržovių derliaus, tačiau supirkimas didėjo, per 2009 metus supirkta daugiausia (57,1 tūkst. t –

2 proc. daugiau nei 2008 m.) daržovių per penkerius metus (1 pav.): baltagūžių kopūstų – 16 proc., svogūnų galvučių – 62 proc. daugiau. Tačiau kai kurių daržovių supirkta mažiau: burokėlių ir agurkų – po 7 proc., morkų – 15 proc., pomidorų – 19 proc.

1 pav. Daržovių supirkimas 2005–2009 metais [5; 8]
 Figure 1. Purchase of vegetables in 2005–2009

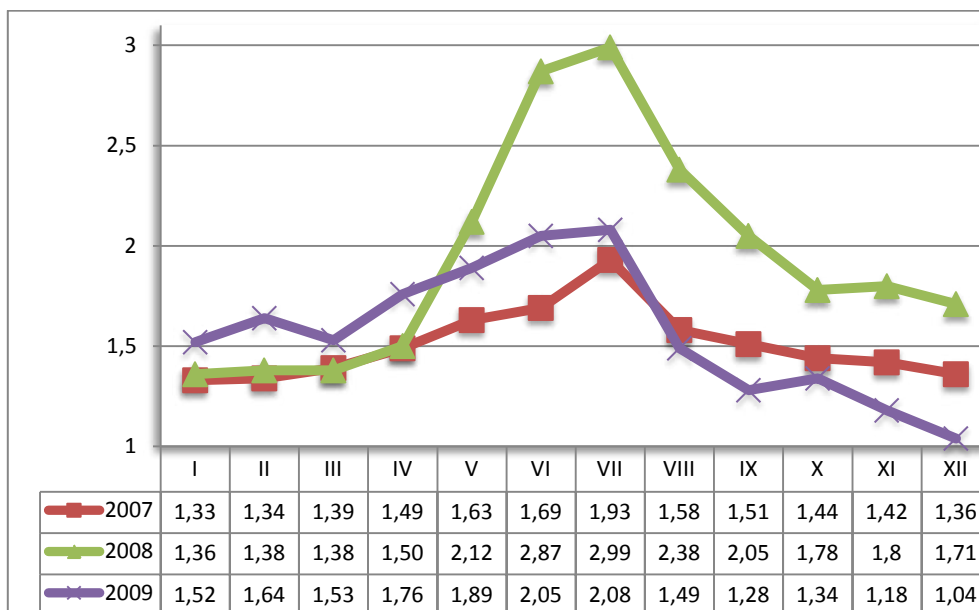
2009 metų derliaus **šakniavaisinės daržovės** trečdaliu ir daugiau pigesnės nei prieš metus. 2009 metų sausio–balandžio mėnesiais dėl ribotos pasiūlos **morkų** supirkimo ir mažmeninės kainos buvo didžiausios per pastaruosius penkerius metus. Tačiau nuo birželio supirkimo, o nuo rugpjūčio mažmeninės kainos jau buvo mažiausios per pastaruosius ketverius metus. II pusmetį morkos kainavo mažiau nei prieš metus. Jų supirkimo kainos vidutiniškai buvo apie 38 proc., lapkritį–gruodį, didėjant supirkimui, buvo dvigubai, o mažmeninės – vidutiniškai 33 proc. mažesnės (2 pav.). Kainų kritimui Lietuvoje įtakos turėjo ir išaugęs morkų pasėlių plotas, ir jų derlingumas (prekinės produkcijos augintojai prikasė net po 100 t/ha morkų).

Burokėlių supirkimo kaina 2009 metais iki gegužės kito nežymiai ir buvo apie 11 proc. didesnė, o mažmeninė – apie 20 proc. didesnė nei prieš metus ir didžiausia per pastaruosius penkerius metus. Vėlesniais mėnesiais burokėliai supirkti vidutiniškai 30 proc., o mažmeninės prekybos centruose nuo liepos pardavinėti 32 proc. mažesnėmis nei prieš metus ir mažiausiomis per pastaruosius ketverius metus kainomis (3 pav.).

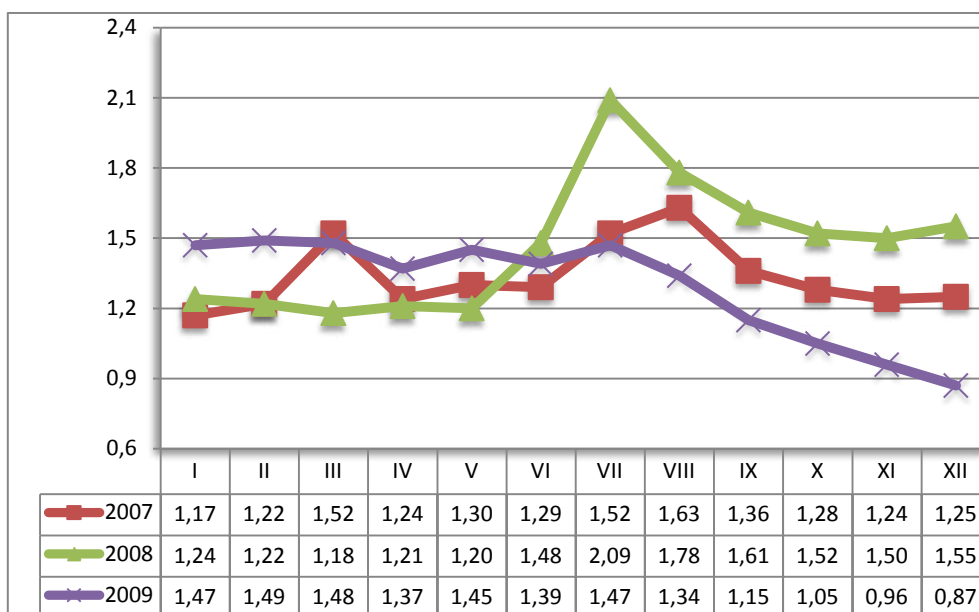
2009 metais Lietuvos turguose morkos buvo apie 11 proc., burokėliai – 10 proc. pigesni nei parduotuvėse. Morkų ir burokėlių kainos turguose iki birželio buvo didesnės nei prieš metus: morkų – apie 15 proc., burokėlių – 17 proc., o liepą–gruodį morkos buvo 25 proc., burokėliai – apie 20 proc. pigesni.

Baltagūžiai kopūstai atpigo labiausiai: 2009 metų sausį–vasarį buvo superkami pigiausiai per pastaruosius ketverius, o vėlesniais mėnesiais – per penkerius metus. Dėl padidėjusio derliaus, stiprios konkurencijos iš Lenkijos, kurioje derlius 5,7 proc. didesnis nei prieš metus, importuoti naujojo derliaus

baltagūžiai kopūstai liepą–gruodį supirkti apie 41 proc. pigiau nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu. Mažmeninė kopūstų kaina 2009 metais taip pat buvo apie 41 proc. mažesnė nei prieš metus, iki birželio mažiausia per ketverius, o vėlesniais mėnesiais – per penkerius metus (4 pav.).

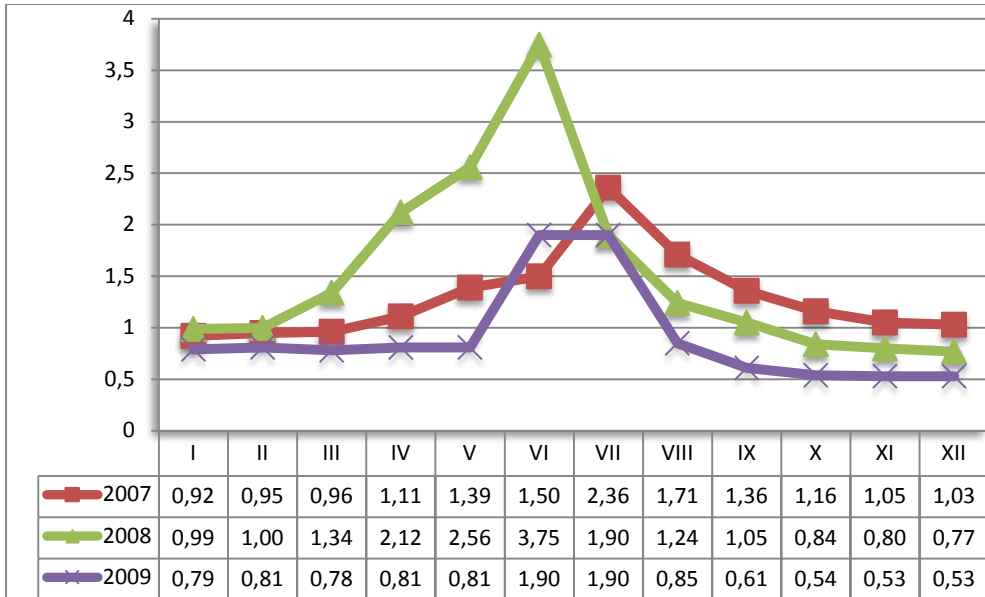

2 pav. Vidutinės morkų kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [7]
 Figure 2. Average retail prices of carrots in supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

3 pav. Vidutinės burokėlių kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [7]
 Figure 3. Average retail prices of beetroot in supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

Turguose kopūstai 25 proc. pigesni nei prieš metus, tačiau nepaisant tokio kainų sumažėjimo, jie gegužę–rugpjūtį buvo 9 proc., o vėliau – 18 proc. brangesni nei parduotuvėse. Tokia situacija susidarė, nes prekybininkai dėl kopūstų pertekliaus rinkoje ypač pigiai supirko kopūstus ir pardavinėjo juos maža kaina.

4 pav. Vidutinės kopūstų kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [6]
 Figure 4. Average retail prices of cabbage in supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

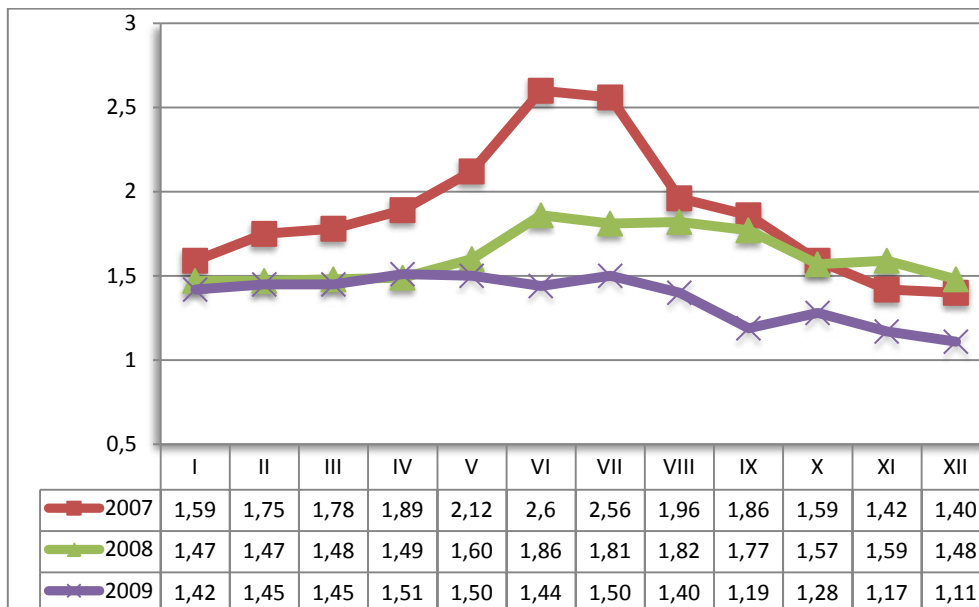
Svogūnų supirkimo kaina 2009 metais buvo apie 20 proc. mažesnė nei 2008-aisiais. Mažmeninės prekybos centruose per metus jie atpigo 15 proc.: iki birželio – apie 2 proc., o nuo birželio – vidutiniškai 24 proc. (5 pav.). Ir supirkimo, ir mažmeninė kainos nuo birželio buvo mažiausios per pastaruosius ketverius metus.

Turguose 2009 metų sausio–liepos mėnesiais svogūnų kaina kito nežymiai, o rugpjūtį–gruodį buvo 17 proc. mažesnė nei prieš metus ir 5 proc. didesnė nei parduotuvėse.

Pomidorai pradėti supirkti tik nuo gegužės. 2009 metų gegužės–gruodžio mėnesiais supirkimo kaina buvo apie 23 proc. mažesnė nei 2008-aisiais tuo pačiu metu (6 pav.). Ir supirkimo, ir mažmeninė kainos nuo birželio buvo mažiausios per pastaruosius ketverius metus.

Agurkai 2009 metais buvo superkami kovo–lapkričio mėnesiais, kovą–rugpjūtį – vidutiniškai apie 17 proc. pigiau, liepos pabaigoje, prasidėjus lauko agurkų derliui, kainos dar labiau mažėjo ir rugsėjį–spalį buvo net 60 proc., o lapkritį (kaip ir vidutiniškai per metus) – 29 proc. mažesnės nei prieš metus. Nuo rugsėjo agurkai buvo pigiausi per pastaruosius ketverius metus. 2009 metų I ketvirtį agurkų mažmeninė kaina buvo apie 27 proc. didesnė, o vėlesniais mėnesiais – apie 28 proc. (spalį–lapkritį – 55 proc.) mažesnė nei prieš metus ir mažiausia per pastaruosius trejus metus (7 pav.).

2009 metais turguose pomidorai buvo 15 proc., o agurkai – 13 proc. pigesni nei parduotuvėse. 2009 metų gegužę–gruodį pomidorai ir agurkai turguose buvo pigesni nei prieš metus: pomidorai – apie 8 proc., o agurkai – apie 16 proc.

5 pav. Vidutinės svogūnų kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [7]
 Figure 5. Average retail prices of onions in supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

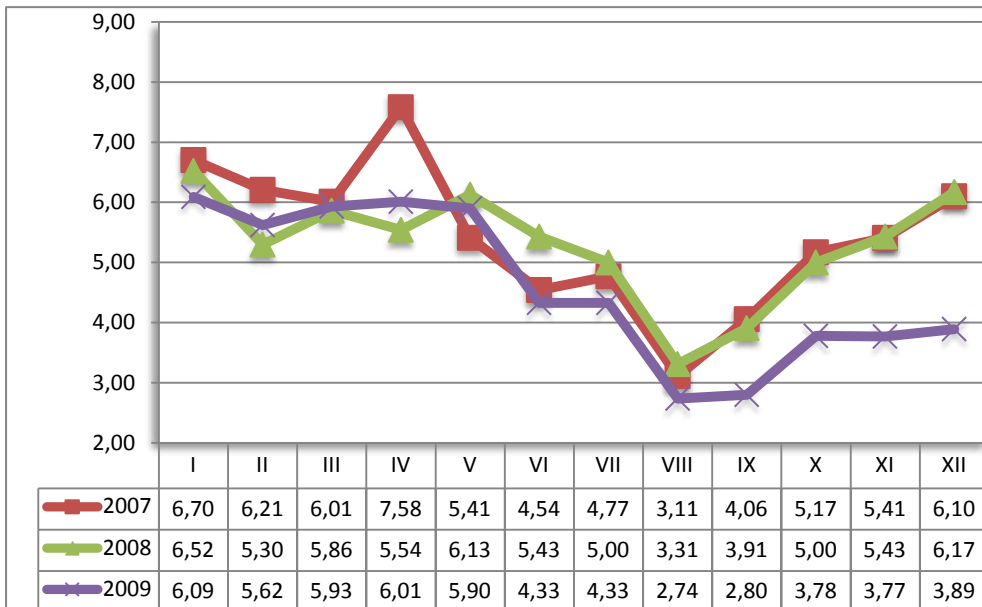
Daržovių kainos Lietuvoje ir kitose šalyse. Daržovės per metus atpigo daugelyje kaimyninių šalių, tačiau lapkričio mėnesį lietuviškos daržovės, išskyrus svogūnus, buvo vienos pigiausių (1 lentelė).

Morkų kainos dėl didesnio derliaus mažos visoje Europoje. Lenkijoje nuimtas 10 proc., o Vokietijoje – 4 proc. didesnis derlius nei prieš metus. 2009 metų lapkritį Lietuvos prekiniuose ūkiuose morkos buvo vienos pigiausių – 15 proc. pigesnės nei Lenkijoje, 18 proc. – nei Latvijoje, 36 proc. – nei Vokietijoje ir 56 proc. – nei Rusijoje.

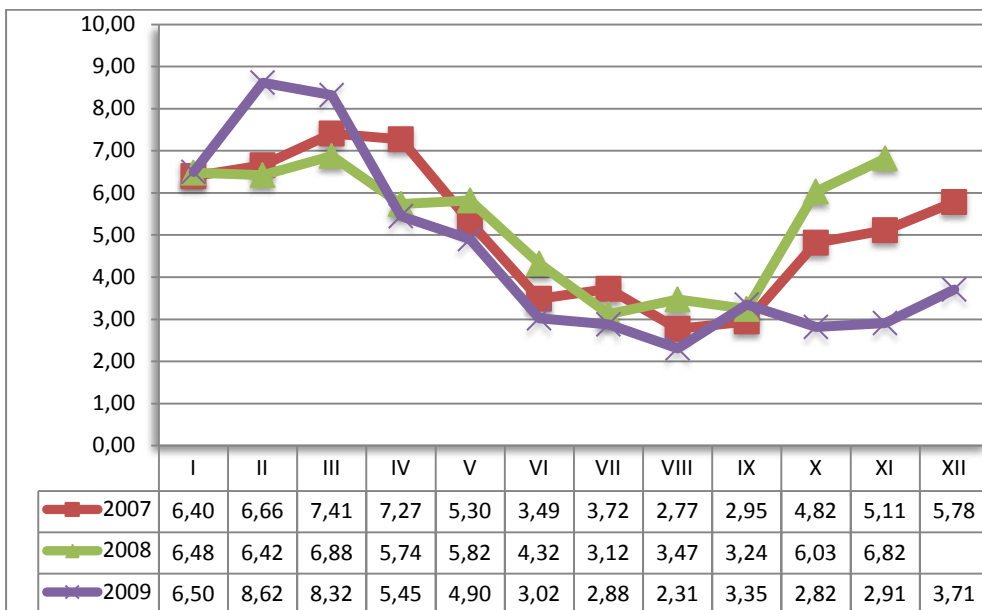
Burokėliai taip pat atpigo daugelyje šalių, bet jų kaina Lietuvos prekiniuose ūkiuose lapkričio mėnesį buvo viena mažiausių – tokia pat kaip Latvijoje, 7 proc. mažesnė nei Lenkijoje, 19 proc. – nei Estijoje ir daugiau kaip dvigubai mažesnė nei Vokietijoje ir Rusijoje.

Nors kopūstai Lietuvoje atpigo mažiau nei kitose šalyse, jie lapkričio mėnesį buvo vieni pigiausių ES. Lenkiškiems kopūstams, sudarantiems didžiausią konkurenciją lietuviškiems, lapkričio mėnesį, palyginti su 2008-ųjų lapkričiu, pabrangus dvigubai, lietuviški tapo 25 proc. pigesni nei lenkiški.

2009 metais svogūnų pasėlių plotas sumažėjo daugelyje ES šalių ir nors jų augimui buvo palankios klimato sąlygos ir derlingumas padidėjo, bendras ES (išskyrus Bulgariją ir Rumuniją) svogūnų derlius 1,6 proc. mažesnis nei 2008-aisiais – 4,91 mln. t. Lenkijoje svogūnų derlius išaugo 11 proc., Ispanijoje – 9 proc., Vokietijoje – 2 proc., o kainos daugumoje šalių mažesnės nei prieš metus. Lietuviški svogūnai buvo vieni brangiausių: 22 proc. brangesni nei Latvijoje, 31 proc. – nei Vokietijoje, 6 proc. – nei Lenkijoje, tik 33 proc. pigesni nei Rusijoje.

6 pav. Vidutinės pomidorų kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [6]
 Figure 6. Average retail prices of tomatoes in supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

7 pav. Vidutinės agurkų kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg [7]
 Figure 7. Average retail prices of cucumbers in supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

Vilniuje 2009 metų gruodžio mėnesį fasuotos morkos buvo 48 proc., nefasuotos – 57 proc., kopūstai – 38 proc., svogūnai – 34 proc. pigesni nei prieš metus. Morkos, kopūstai ir svogūnai buvo vieni pigiausių, palyginti su kitomis šalimis (2 lentelė). Morkos ir svogūnai tik Taline atitinkamai 42 proc. ir

12 proc. pigesni nei Vilniuje. Helsinkyje, Berlyne ir Stokholme morkos daugiau kaip 3 kartus, Varšuvoje kopūstai – 1,9 karto brangesni. Vilniuje svogūnai 20 proc. pigesni nei Varšuvoje ir daugiau kaip 40 proc. – nei kitų šalių sostinėse.

1 lentelė / Table 1

Vidutinės morkų, burokėlių, kopūstų ir svogūnų pardavimo kainos Lietuvos ir kai kurių užsienio šalių ūkiuose 2008 ir 2009 metų lapkričio mėnesį, Lt/kg [6]

Average farm prices of carrots, beetroots, cabbage and onions in Lithuania and selected foreign countries in November 2008 and 2009, Lt/kg

Metai / Year	Lietuva <i>Lithuania</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Estija <i>Estonia</i>	Lenkija <i>Poland</i>	Vokietija <i>Germany</i>	Rusija <i>Russia</i>
Morkos / Carrots						
2009	0,45	0,55	0,42	0,53	0,70	1,02
2008	0,68	0,79	0,99	0,52	1,02	1,15
Pokytis Change, %	-34	-30	-58	2	-31	-11
Burokėliai / Beetroots						
2009	0,38	0,38	0,47	0,41	1,54	0,89
2008	0,52	0,61	1,17	0,40	1,65	1,09
Pokytis Change, %	-27	-38	-60	3	-7	-18
Kopūstai / Cabbage						
2009	0,30	0,29	0,28	0,40	0,61	0,69
2008	0,37	0,68	0,70	0,21	0,85	0,72
Pokytis Change, %	-19	-57	-60	91	-28	-4
Svogūnai / Onions						
2009	0,55	0,45	-	0,52	0,42	0,82
2008	0,70	0,98	-	0,46	0,39	1,05
Pokytis Change, %	-21	-54	-	13	8	-22

2 lentelė / Table 2

Daržovių mažmeninės kainos kai kurių ES valstybių sostinėse 2009 metų gruodžio mėnesį, Lt/kg [6]

Retail prices of vegetables in the capital cities of selected EU countries in December 2009, Lt/kg

Daržovės Vegetables	Vilnius	Talinas	Ryga	Varšuva	Praha	Bratislava	Helsinkis	Budapeštas	Berlynas	Stokholmas
Morkos / Carrots	0,99	0,57	1,52	1,00	1,47	1,71	3,21	1,98	3,53	3,42
Kopūstai / Cabbage	0,45	0,46	0,64	0,84	1,05	1,09	1,76	1,35	2,04	1,35
Svogūnai / Onions	0,89	0,78	1,82	1,11	1,50	-	2,42	1,64	2,73	2,38

Importuotų ir eksportuotų daržovių kainos. 2009 metais daugelio į Lietuvą įvežtų ir iš jos išvežtų daržovių kainos mažesnės nei prieš metus. Importuoti pomidorai buvo 15 proc., kopūstai – 13 proc., svogūnai – 4 proc. pigesni, o agurkai – 3 proc., džiovintos daržovės – 15 proc. brangesni. Eksportuoti kopūstai buvo 25 proc., pomidorai – 20 proc., svogūnai – 10 proc. pigesni, o agurkai 7 proc., džiovintos daržovės – 8 proc. brangesnės.

2009 metais mažėjo ne tik daržovių kainos, bet ir užsienio prekybos apimtys: palyginti su 2008-aisiais, daržovių išvežta 43 proc., o įsivežta 35 proc. mažiau (3 lentelė). Tokį didelį užsienio prekybos apimčių sumažėjimą lėmė importo iš Lenkijos ir eksporto į Rusiją sumažėjimas. Daržovių įvežta 21,4 tūkst. t daugiau nei išvežta, užsienio prekybos balansas neigiamas – 23,5 mln. Lt.

3 lentelė / Table 3

Daržovių eksportas ir importas 2008 ir 2009 metais, tūkst. t [9]
Exports and imports of vegetables in 2008 and 2009, thou t

Daržovės / Vegetables	Eksportas / Exports		Importas / Imports	
	2008	2009	2008	2009
Iš viso / Total	227,8	129,8	231,9	151,2
iš jų: / of which:				
pomidorai / tomatoes	49,4	21,4	52,6	35,1
agurkai / cucumbers	6,4	4,7	10,5	9,9
svogūnai / onions	9,0	6,5	17,7	14,0
morkos, burokėliai / carrots, beetroots	24,0	12,1	23,6	16,9
kopūstai / cabbage	71,6	15,9	66,4	20,4

Visų pagrindinių daržovių užsienio prekybos balansai neigiami. Labiausiai per metus sumažėjo kopūstų užsienio prekybos apimtys: įvežta 69 proc., o išvežta 78 proc. mažiau kopūstų. Tai lėmė 4,8 karto mažesnis importas iš Lenkijos ir 5,3 karto mažesnis eksportas į Rusiją. 55 proc. šių daržovių įsivežta iš Lenkijos. Pagrindinė lietuviškų kopūstų užsienio rinka – Rusija, į ją eksportuota 82 proc. kopūstų.

Pomidorų importas per metus sumažėjo 33 proc., o eksportas – 57 proc. 2009 metais pomidorų įsivežta 1,6 karto, arba 13,7 tūkst. t, daugiau nei išvežta. Lietuvos rinkoje dominuoja olandiški (46 proc. importo), ispaniški (27 proc.) ir lenkiški (25 proc.) pomidorai. Importo sumažėjimą lėmė importo iš Lenkijos ir Ispanijos sumažėjimas atitinkamai 71 ir 58 proc. Į Rusiją eksportuota 89 proc. pomidorų, tačiau eksportas 57 proc. mažesnis nei prieš metus.

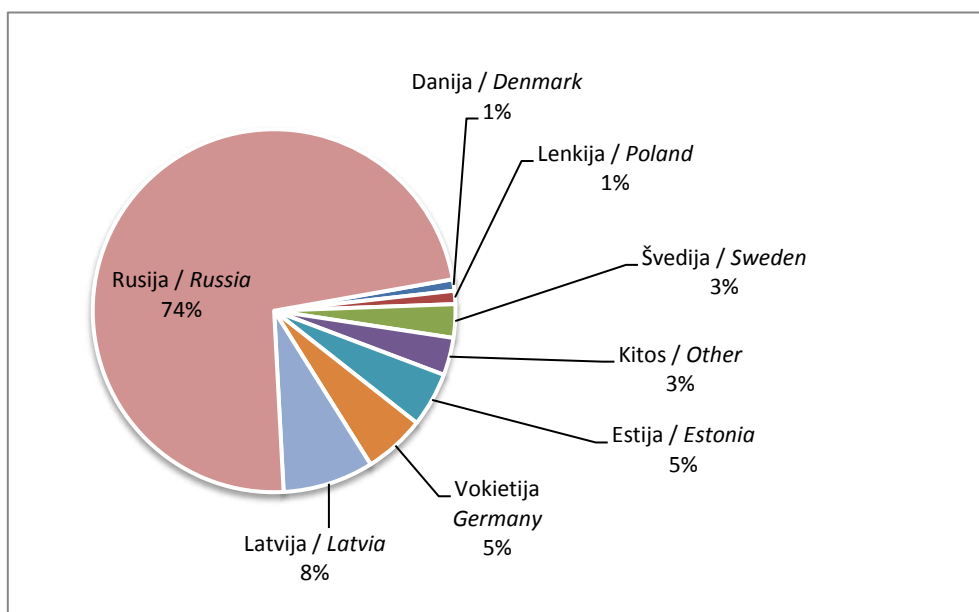
Morkų ir burokėlių (kartu) importui per metus sumažėjus 28 proc., eksportas buvo per pusę mažesnis. Įvežta 40 proc. (4,8 tūkst. t) daugiau nei išvežta. Labiausiai bendras importas sumažėjo dėl 74 proc. mažesnio importo iš Lenkijos. Iš jos įvežta 16 proc. morkų ir burokėlių. Importas iš Nyderlandų sudarė 62 proc., per metus išaugo 17 proc. Į pagrindinę rinką, Rusiją, eksportas sumažėjo 2,1 karto (išvežta 12 tūkst. t mažiau).

Svogūnų ir česnakų eksportas buvo 28 proc., o importas – 21 proc. mažesnis nei prieš metus. Jų įsivežta 2,2 karto (7,5 tūkst. t) daugiau nei išvežta. 63 proc. svogūnų ir česnakų importuota iš Nyderlandų, 6 proc. mažiau nei prieš metus. 33 proc. svogūnų ir česnakų importuota iš Lenkijos (40 proc. mažiau). 46 proc.

eksporto teko Rusijai, į ją išvežta dvigubai mažiau, 37 proc. – Latvijai, į ją eksportas 347 t didesnis nei prieš metus.

2009 metais agurkų eksportas buvo 27 proc. (į pagrindinę rinką – Rusiją sumažėjo 38 proc.), importas – 6 proc. mažesnis (iš Nyderlandų – 30 proc.) nei 2008-aisiais. Agurkų įsivežta 2,1 karto, arba 5,2 tūkst. t, daugiau nei išvežta. Daugiausia šių daržovių importuota iš Ispanijos (38 proc.), Lenkijos (27 proc.), Nyderlandų (21 proc.). 50 proc. išvežta į Rusiją, 28 proc. – į Latviją, 18 proc. – į Estiją.

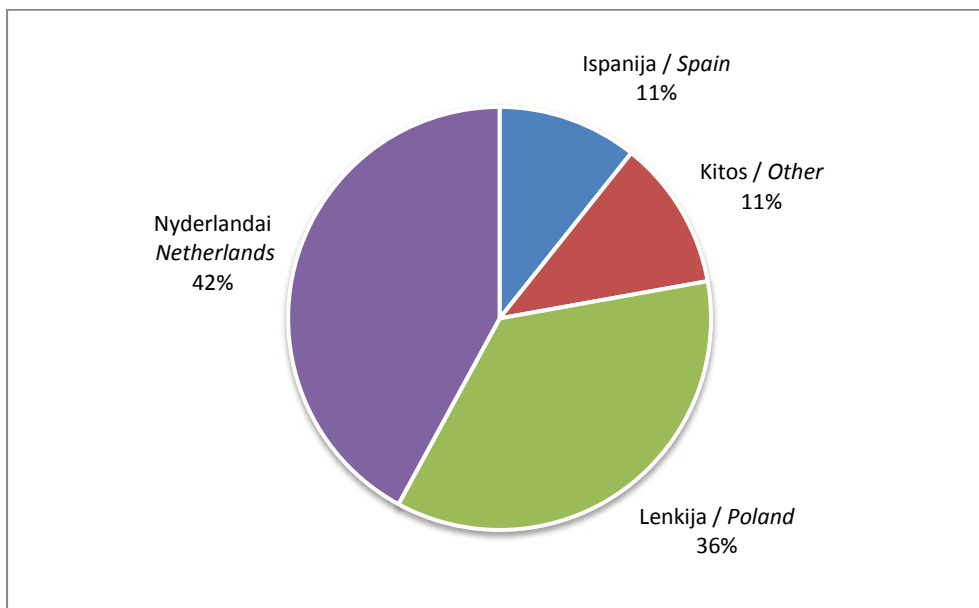
2009 metais, kaip ir 2008-aisiais, daugiausia daržovių eksportuota į Rusiją – 95 tūkst. t (20 proc. pomidorų, 14 proc. kopūstų, 11 proc. morkų ir burokėlių (kartu) – 52 proc. mažiau nei 2008-aisiais (8 pav.). Į Latviją eksportuota 10,5 tūkst. t daržovių (23 proc. svogūnų ir česnakų (kartu), 13 proc. morkų ir burokėlių (kartu) ir tiek pat kopūstų, po 12 proc. agurkų ir pomidorų) – 4 proc. daugiau nei prieš metus.

8 pav. Daržovių eksportas 2009 metais [9]
Figure 8. Export of vegetables in 2009

Daugiausia daržovių importuota iš Nyderlandų (9 pav.) – 63,6 tūkst. t (25 proc. pomidorų, 16 proc. morkų ir burokėlių (kartu), 14 proc. svogūnų ir 9 proc. kopūstų) ir Lenkijos – 54,1 tūkst. t (21 proc. gūžinių kopūstų, 16 proc. pomidorų ir 9 proc. svogūnų). Per metus importas iš Nyderlandų išaugo 11 proc., iš Lenkijos importas sumažėjo 60 proc., labiausiai – kopūstų, pomidorų, morkų ir burokėlių (daugiau kaip 70 proc.). Importas iš Ispanijos 21 proc. mažesnis – įvežta 16,2 tūkst. t (58 proc. pomidorų, 23 proc. agurkų).

Daržovių produktų kainos, gamyba ir pardavimas. Produktų iš daržovių kainos kito skirtingai – vienių krito, kitų augo. Rauginti kopūstai per metus atpigo 26 proc., ir kaina buvo mažiausia per pastaruosius ketverius metus. Džiovinti svogūnai atpigo 3 proc. ir buvo pigiausi per pastaruosius trejus metus. Tačiau pomidorų sultys per metus pabrango 14 proc., pomidorų kečupas – 6 proc., o nekoncentruotos pomidorų tyrės ir pastos – net 48 proc. (buvo brangiausios per pastaruosius ketverius metus).

9 pav. Daržovių importas 2009 metais [9]
Figure 9. Import of vegetables in 2009

Nors 2009 metais daržovės buvo pigios, daugumos daržovių produktų gamyba (4 lentelė) per metus sumažėjo (kai kurių – daugiau kaip per pusę) ir buvo mažiausia per 2006–2009 metų laikotarpį. Tai lėmė vartojimo mažėjimas. Didėjo tik džiovintų svogūnų gamyba – sudžiovinta net 4,6 karto daugiau nei 2006-aisiais.

Raugintų kopūstų gamyba orientuota į vidaus rinką – joje parduodama apie 95 proc. produkcijos. Raugintų kopūstų gamyba, labai augusi 2007–2008 metais, 2009-aisiais sumažėjo 41 proc., tačiau buvo 20 proc. didesnė nei 2006 metais. Nepaisant kritusių kainų, vartojimas vidaus rinkoje taip pat mažėjo.

2009 metais daržovių ir jų mišinių sušaldyta mažiausiai per 2006–2009 metų laikotarpį – 32 proc. mažiau nei 2008-aisiais. Gaminių iš pomidorų gamyba minėtų trejų metų laikotarpiu mažėjo. 2009 metais pomidorų sulčių pagaminta 31 proc. mažiau nei 2008-aisiais – mažiausiai per pastaruosius ketverius metus. Ne koncentruotų pomidorų tyrių ir pastų kainoms kylant (labiausiai – 2009 m.), mažėjo gamyba ir pardavimas. Pomidorų kečupo gamybai padidėjus 1,6 proc., dėl išaugusių kainų jo parduota 2,5 proc. mažiau. Nuo 2006 metų ryški pomidorų kečupo gamybos mažėjimo (išskyrus nežymų padidėjimą 2009 m.), kainų didėjimo ir vartojimo mažėjimo tendencija.

Daržovių produktų gamyba 2006–2009 metais [3]
Production of vegetable products in 2006–2009

Produktai / Products	2006	2007	2008	2009	2009, palyginti su compared to 2006, %
Pomidorų sultys, tūkst. l / <i>Tomato juice, thou. l</i>	4492,1	4397,8	4903,9	3391,6	76
Pomidorų kečupas ir kiti pomidorų padažai, tūkst. t <i>Tomato ketchup and other tomato sauces, thou. t</i>	13,9	12,2	11,0	11,2	81
Nekoncentruotos pomidorų tyrės ir pastos, t <i>Tomato sauces and pastes non concentrated, t</i>	49,1	41,6	29,1	9,8	20
Rauginti kopūstai, t / <i>Cabbages preserved, t</i>	721,9	1165,9	1471,8	868,9	120
Užšaldytos daržovės ir jų mišiniai, t <i>Vegetables and mixtures, frozen, t</i>	469,9	671,6	600,4	406,4	68
Džiovinoti svogūnai, t / <i>Dried onions, t</i>	114,6	247,4	507,0	523,8	4,6*

* Kartai / *Times*.

IŠVADOS

Ne tik dėl ekonominės krizės, bet ir dėl didesnio 2009 metų derliaus daržovių kainos buvo mažiausios per pastaruosius trejus–penkerius metus, o per metus daržovės atpigė 20–40 proc.: morkos ir burokėliai – daugiau kaip trigubai, kopūstai – 41 proc., svogūnai ir pomidorai – daugiau kaip 20 proc.

Nors daržovės pigo daugelyje kaimyninių šalių, Lietuvoje lapkričio mėnesį daržovės buvo pigiausios, o palyginti su lenkiškomis, morkos – 36 proc., kopūstai – 25 proc., burokėliai – 7 proc. pigesni. Tik svogūnai buvo vieni brangiausių ES. Mažmeninės lietuviškų daržovių kainos taip pat vienos mažiausių.

Dėl sumažėjusio vartojimo daugelio gaminių iš daržovių gamyba buvo 31–66 proc. mažesnė nei prieš metus ir mažiausia per pastaruosius trejus–ketverius metus. Tik džiovintų svogūnų gamyba per 2006–2009 metus išaugo 4,6 karto.

Literatūra

1. *Bulvių ir daržovių vidutinės pardavimo kainos Lietuvos prekiniuose ūkiuose* [interaktyvus]. Vilnius: VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, [žiūrėta 2010 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
2. *Ceny w gospodarce narodowej*. Informacje i opracowania statyczne [interaktyvus]. Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2009 [žiūrėta 2010 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.pl/gus/ceny_handel_PLK_HTML.htm>. ISSN 1732-6508.
3. *Gaminių gamyba*. Statistikos departamento prie LRV išankstiniai duomenys.
4. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida*. Nr. 1–12. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2005–2009. ISSN 1392-2874.
5. *Lietuvos žemės ūkis 2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009. ISSN 1648-0368.

6. *Pagrindinių maisto produktų ir degalų mažmeninės kainos* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, [žiūrėta 2010 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
7. *Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų turguose/parduotuvėse ataskaita*. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt/index.php?2024132273>>.
8. *Žemės ūkio produkcijos supirkimas*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV.
9. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

Summary

The article presents the changes in vegetable prices in Lithuania and the results of price comparison with the neighbour countries, analyses the foreign trade in vegetables as well as the tendencies of production and sales of vegetable products.

In 2009 in Lithuania the harvest of vegetables increased, as compared to the previous year, and the prices were the lowest during the last three–five years. Lithuanian vegetables were among the cheapest in comparison with the neighbour countries. Despite low prices of vegetables, the production of many vegetable products decreased as the economic crisis had an influence on the consumption of vegetable products.

Keywords: *vegetables, prices, purchase, export, import, vegetable products.*

VAISIŲ IR UOGŲ KAINOS LIETUVOJE FRUIT AND BERRY PRICES IN LITHUANIA

Laura PETRAUSKAITĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus ekonomistė, laura@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjami Lietuvoje išauginamų vaisių ir uogų kainos bei jas lemiantys veiksniai. Apžvelgiama, kokios įtakos šiam sektoriui turi vaisių ir uogų kainų kaita.

Sodininkystės ir uogininkystės sektorius labai priklauso nuo gamtinių veiksnių, o gautas derlius ir jo kokybė lemia vaisių ir uogų supirkimo bei pardavimo kainas. Ne visiems sodininkystės ir uogininkystės ūkiams 2008–2009 metai buvo vienodi. Todėl vaisių ir uogų kainos 2009 metais taip pat kito nevienodai. 2009 metais obuolių supirkimo kaina buvo mažiausia per keletą pastarųjų metų, kriaušių – išliko gana aukšta. Juodieji serbentai 2009 metais buvo superkami pigiau nei keletą pastarųjų metų, o kitų serbentų supirkimo kainos išaugo. Braškės 2009-aisiais taip pat buvo superkamos brangiau nei 2008 ar 2007 metais.

Raktažodžiai: obuoliai, kriaušės, serbentai, braškės, kainos, užsienio prekyba.

IVADAS

Sumažėjusios vaisių ir uogų kainos kelia vis didesnę augintojų nepasitenkinimą. Kalbų apie tai, kad kainų mažėjimas sodininkystės ir uogininkystės ūkius veda prie bankroto, vis dažniau pasigirsta ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.

Tyrimo tikslas – nustatyti vaisių ir uogų kainų tendencijas, jas lemiančius veiksnius Lietuvoje.

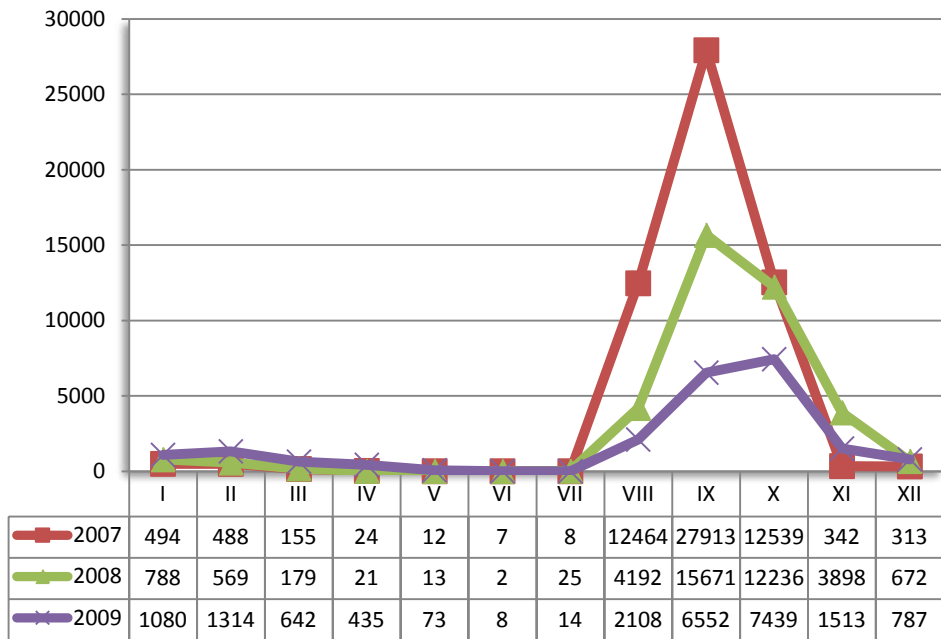
Tyrimo objektas – vaisių ir uogų kainos Lietuvoje.

Analizuojant Lietuvoje išaugintų vaisių ir uogų kainų kaitą, buvo naudoti Statistikos departamento prie LRV ir Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos duomenys. Tyrimas atliktas, naudojant statistinių duomenų analizės, eksperimentinio vertinimo ir grafinio vaizdavimo metodus.

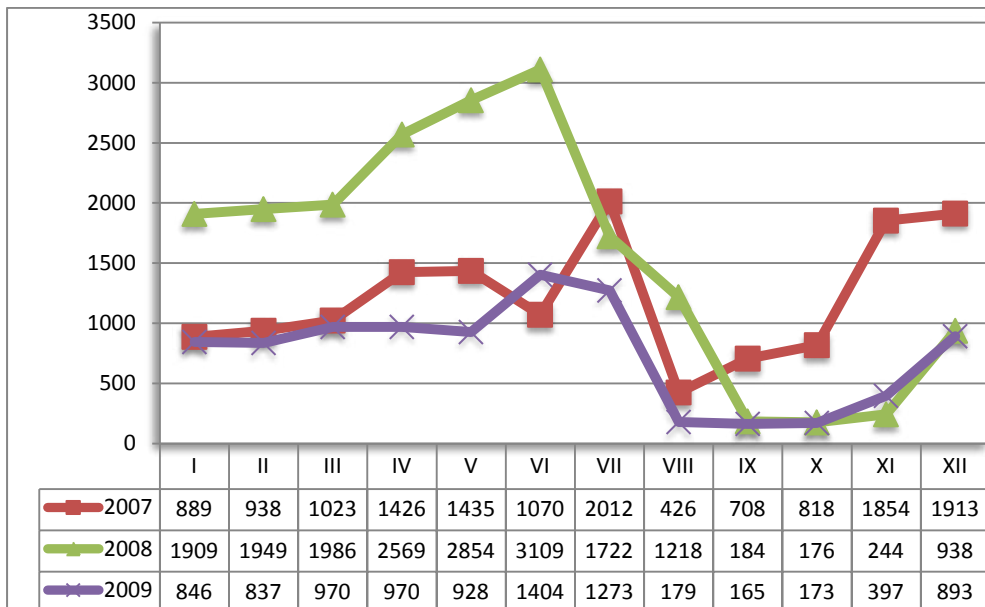
TYRIMO REZULTATAI

Obuoliai. 2009 metais beveik 95 proc. supirkto sodininkystės ir uogininkystės ūkių derliaus sudarė obuoliai. I pusmetį, palyginti su ankstesnių metų atitinkamu laikotarpiu, obuolių supirkimo apimtys buvo gerokai didesnės (1 pav.).

Dėl nedidelės vaisių pasiūlos jų supirkimo kaina augo. Didžiausią lygį ji pasiekė 2009 metų birželio mėnesį (2 pav.). Tačiau pasirodžius naujam obuolių derliui, pasiūla šoktelėjo, o supirkimo kaina nukrito. 2009 metais ji buvo 1,6 karto mažesnė nei 2007-aisiais ir net 2 kartus – nei 2008-aisiais. Desertinių obuolių supirkimo kaina taip pat mažesnė nei prieš metus. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos duomenimis, 2009 metų rudenį desertiniai obuoliai buvo superkami apie 10 proc. pigiau nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu. Dėl to augintojai dėsė parduoti obuolius, tikėdamiesi didesnių supirkimo kainų. 2009 metų II pusmetį supirkta beveik perpus mažiau obuolių nei 2008 metais, o palyginti su 2007-aisiais, – maždaug 66 proc. mažiau. Paskutiniaisiais 2009 metų mėnesiais obuolių supirkimo kainos pradėjo didėti.

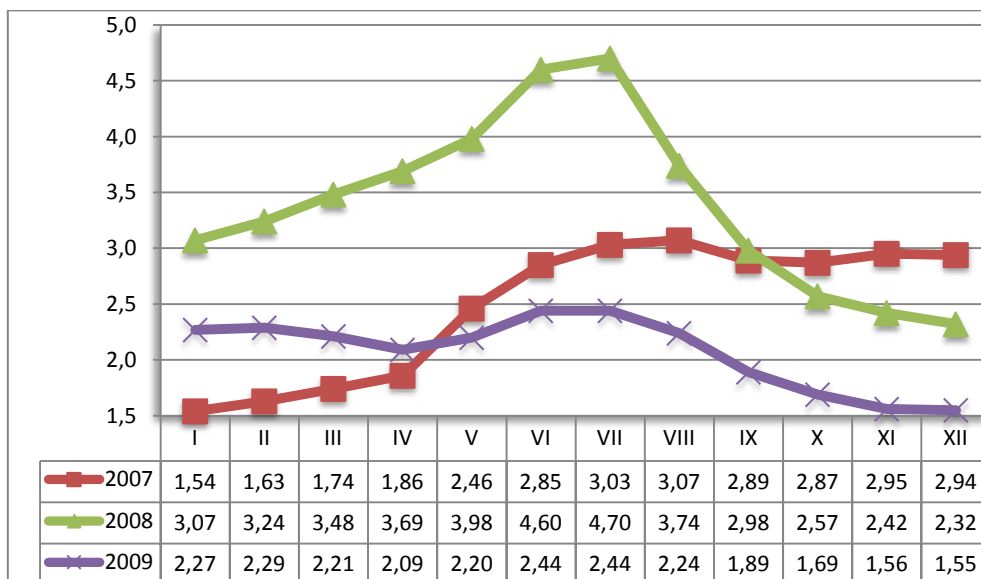

1 pav. Obuolių supirkimas Lietuvoje 2007–2009 metais, t [6]
 Figure 1. Purchase of apples in Lithuania in 2007–2009, t

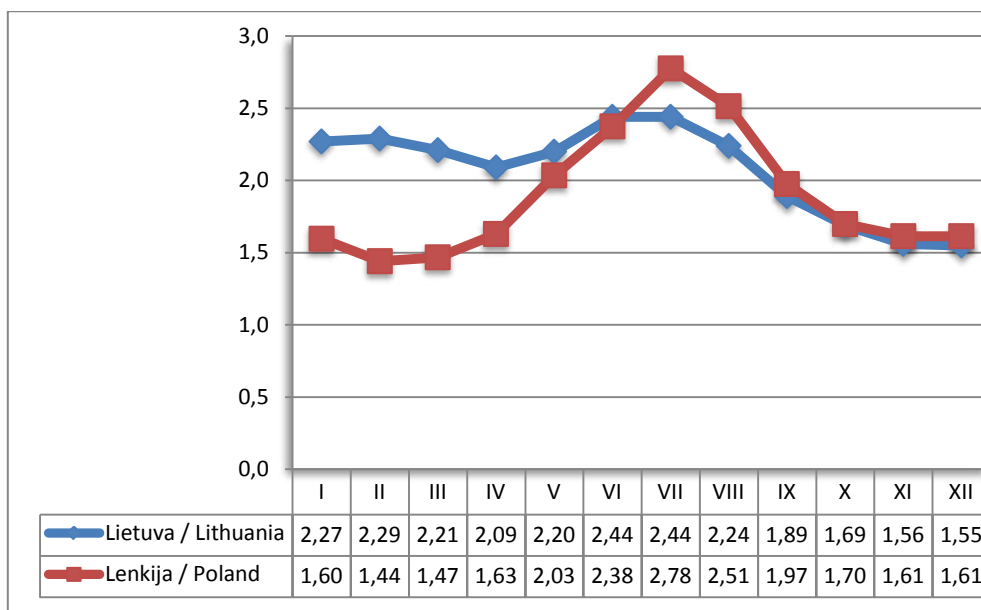

2 pav. Obuolių supirkimo kaina Lietuvoje 2007–2009 metais, Lt/t [6]
 Figure 2. Purchase price of apples in Lithuania in 2007–2009, Lt/t

Mažmeninėje Lietuvos obuolių rinkoje tokių ryškių kainų sezoninių svyravimų kaip didmeninėje nebuvo. Pasirodžius naujam derliui, obuolių kainos paprastai padidėja maždaug trečdaliu. 2009 metais mažmeninėje rinkoje obuoliai buvo pigiausi per keletą pastarųjų metų (3 pav.). Statistikos departamento prie LRV duomenimis, vidutinė mažmeninė II klasės obuolių kaina Lietuvoje 2009 metais, palyginti su 2007-aisiais, buvo apie 17 proc., o palyginti su 2008-aisiais – net 39 proc. mažesnė.

3 pav. Obuolių mažmeninės kainos Lietuvoje 2007–2009 metais, Lt/kg [5]
 Figure 3. Retail price of apples in Lithuania in 2007–2009, Lt/kg

4 pav. Obuolių mažmeninės kainos Lietuvoje ir Lenkijoje 2009 metais, Lt/kg [2; 3; 5]
 Figure 4. Retail prices of apples in Lithuania and Poland in 2009, Lt/kg

Lietuvoje 2009 metais mažmeninė obuolių kaina buvo nedidelė, o Lenkijoje – dar mažesnė 9 proc. (4 pav.). Toks skirtumas atsirado dėl to, kad iki 2009-ųjų vidurio Lietuvoje obuolių kaina daugiau nei 28 proc. viršijo buvusią kaimyninėje šalyje. Pradėjus rinkti naująjį derlių, Lietuvoje obuolių kaina gerokai sumažėjo ir 2009 metų II pusmetį buvo apie 7 proc. mažesnė nei Lenkijoje.

Dėl nedidelės lietuviškų obuolių kainos 2009 metais importinių vaisių poreikis sumažėjo (1 lentelė), kaip ir eksporto apimtys, nes šalyje suvartota daugiau vietinės produkcijos.

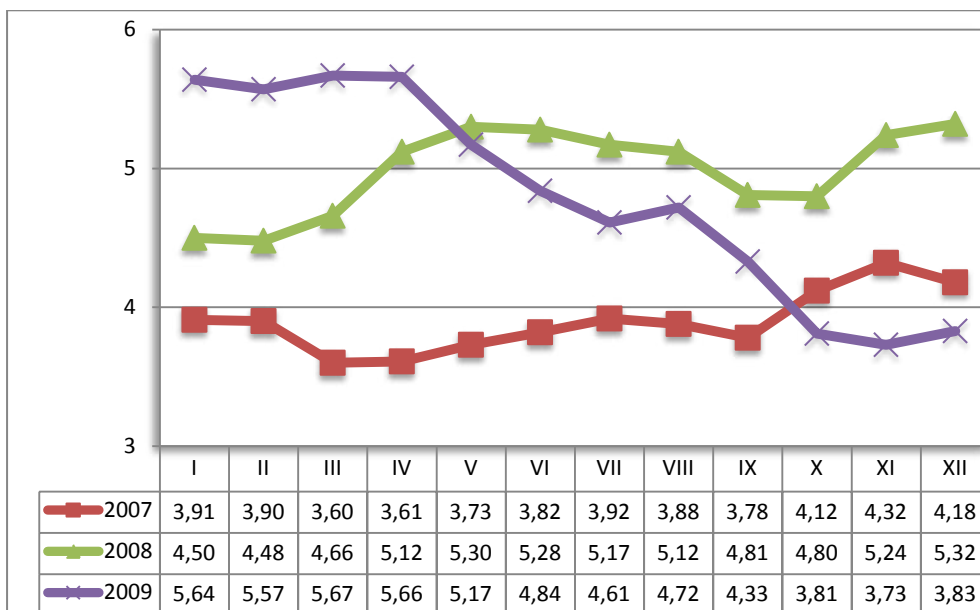
1 lentelė / Table 1

Lietuvos užsienio prekyba obuoliais, tūkst. t [9]
Lithuanian foreign trade in apples, thou t

Rodikliai / Indicators	2008	2009	Pokytis, proc. Change, %
Eksportas / Export	190,2	78,0	-59
Importas / Import	175,0	79,6	-54

Kriaušės. 2009 metais Europoje išaugintas gausus kriaušių derlius – 16 proc. didesnis nei 2008-aisiais. Paskutiniųjų trejų metų vidurkį 2009 metų derlius viršijo 2 proc. Lietuvoje kriaušės taip pat gerai derėjo. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, jų supirkimas išaugo daugiau nei 50 proc.

Nepaisant gero derliaus ir padidėjusios pasiūlos, 2009 metais Lietuvoje kriaušių supirkimo kaina augo. Nuo rugpjūčio, kai buvo pradėtas šių vaisių supirkimas, iki lapkričio mėnesio kriaušių supirkimo kaina išaugo daugiau nei 80 proc. Palyginti su ankstesniais metais, kriaušės 2009 metais buvo superkamos gana brangiai – vidutiniškai po 2750 Lt/t. Statistikos departamento prie LRV duomenimis, 2008 metais kriaušės supirktos apie 10 proc., o 2007-aisiais – apie 39 proc. pigiau nei 2009-aisiais.

5 pav. Kriaušių vidutinė mažmeninė kaina Lietuvoje 2007–2009 metais, Lt/kg [8]

Figure 5. Average retail price of pears in Lithuania in 2007–2009, Lt/kg

Nors supirkimo kaina didėjo, mažmeninėje Lietuvos rinkoje kriaušės 2009 metais pigo. I metų ketvirtį jos vis dar kainavo brangiau nei atitinkamu 2008-ųjų laikotarpiu (5 pav.), bet nuo gegužės mėnesio kaina nukrito žemiau, nei ji buvo prieš metus. Paskutinįjį 2009 metų ketvirtį kriaušių mažmeninė kaina buvo netgi mažesnė nei atitinkamu laikotarpiu 2007-aisiais. Per 2009 metus kriaušės mažmeninėje Lietuvos rinkoje atpigavo beveik trečdaliu.

2009 metais susiklosčiusi situacija kriaušių rinkoje turėjo įtakos ir šių vaisių užsienio prekybos rodikliams (2 lentelė). Jie tiriamaisiais metais suprastėjo.

2 lentelė / Table 2

Lietuvos užsienio prekyba kriaušėmis, tūkst. t [9]
Lithuanian foreign trade in pears, thou t

Rodikliai / Indicators	2008	2009	Pokytis, proc. Change, %
Eksportas / Export	11,4	10,4	-8
Importas / Import	14,2	12,7	-11

Serbentai. Juodieji serbentai 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais ir 2007-aisiais, buvo perkami atitinkamai 47 proc. ir 40 proc. pigiau. Tai nulėmė išaugusi jų pasiūla. Juodųjų serbentų 2009 metais supirkta 13 proc. daugiau nei 2008-aisiais ir beveik 27 proc. – nei 2007-aisiais.

Kitų serbentų rūšių derlius nebuvo gausus. 2009 metais jų supirkta 37 proc. mažiau nei 2008-aisiais ir 54 proc. – nei 2007-aisiais. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais ar 2007-aisiais, serbentų supirkimo kaina buvo atitinkamai 6 proc. ir 58 proc. didesnė.

Braškės. 2009 metai nebuvo labai derlingi braškių. Jų supirkta 6 proc. daugiau nei 2008-aisiais, tačiau palyginti su 2007-aisiais, supirkimų apimtys buvo mažesnės beveik 40 proc. Dėl to supirkimo kainos išliko gana aukštos. Palyginti su 2008-aisiais, 2009 metais braškės supirktos apie 14 proc., o palyginti su 2007-aisiais – net 2,5 karto didesnėmis kainomis.

Kadangi braškių derlius nebuvo gausus, o kainos laikėsi gana aukštos, jų eksporto apimtys 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, labai sumažėjo (3 lentelė). Tačiau sumažėję gyventojų pajamos ir ne visiems prieinamos kainos 2009 metais sumažino ir braškių importo apimtis.

3 lentelė / Table 3

Lietuvos užsienio prekyba braškėmis, tūkst. t [9]
Lithuanian foreign trade in strawberries, thou t

Rodikliai / Indicators	2008	2009	Pokytis, proc. Change, %
Eksportas / Export	4,1	1,7	-60
Importas / Import	3,9	18,0	-53

IŠVADOS

2009 metais obuolių supirkimo kainos buvo mažiausios per keletą pastarųjų metų. Jos netenkino augintojų, todėl jie supirkimui pateikė mažesnius šių vaisių kiekius, tikėdamiesi kainų augimo. Kriaušių derlius 2009-aisiais buvo gana geras. Tačiau nepaisant padidėjusių superkamų kiekių, jų kaina taip pat išliko aukšta, palyginti su ankstesniais metais. Serbentų supirkimo kainos buvo skirtingos priklausomai

nuo jų rūšies. Juodieji serbentai 2009 metais buvo perkami pigiau nei keletą pastarųjų metų, o kitų serbentų supirkimo kainos padidėjo. Braškių nedidelė pasiūla nulėmė tai, kad 2009 metais jos buvo perkamos brangiau nei 2008-aisiais ar 2007-aisiais. Susiklosčiusi derliaus ir kainų situacija nulėmė, kad 2009 metais Lietuva eksportavo kur kas mažiau vaisių ir uogų nei prieš metus. Importuojamų vaisių ir uogų kiekiai 2009-aisiais, palyginti su 2008-aisiais, taip pat sumažėjo.

Literatūra

1. *Bulvių, daržovių, pievagrybių ir vaisių supirkimo iš Lietuvos augintojų šviežiam vartojimui kainų suvestinė ataskaita 2009 m. rugsėjo–lapkričio mėn. pagal BVDS-3 formą Lt/kg* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2009 [žiūrėta 2009 m. gruodžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
2. *Ceny w gospodarce narodowej w 2008 r.* Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2009. ISSN 1505-6783.
3. *Ceny w gospodarce narodowej.* Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2009–2010, Nr. 1–12. ISSN 1732-6508.
4. *Kainų mažėjimas kelia pavojų vaisių ir daržovių sektoriui* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2009 [žiūrėta 2009 m. gruodžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
5. *Pagrindinių maisto produktų ir degalų mažmeninės kainos.* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/>>.
6. *Vaisių ir uogų supirkimas.* Statistikos departamento prie LRV duomenys.
7. *WAPA releases the 2009 European apples and pears crop estimates* [interaktyvus]. Belgium: World Apple and Pear Association, 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wapa-association.org>>.
8. *Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija* [interaktyvus]. Kaunas: Žemės ūkio rūmai, 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt>>.
9. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.*

Summary

The article analyses the prices of fruit and berries grown in Lithuania and the factors that determined them in a few latter years. Also there is given an overview of the impact of changes in prices of fruit and berries on this sector.

The natural factors have a strong impact on the fruit and berry sector. Eventually, the abundance and quality of the harvest determine the purchase and wholesale prices of fruit and berries. The years 2008 and 2009 were unequally favourable to farms growing fruit and berries. As a result, in 2009 the prices of fruit and berries were changing also differently.

In 2009 the purchase prices of apples were the lowest in a few latter years. They did not answer the farmers' hopes; therefore, they sold smaller amounts of apples expecting the prices to be higher. The purchase price of pears, as compared to the previous years, stayed rather high. The purchase prices of currants were different and depended on a kind of currants. In 2009 black currant was purchased cheaper than in a few previous years, while the purchase price of currants of other kinds went up. The low supply of strawberries caused the higher purchase price in 2009 in comparison with the years 2008 and 2007. The harvest and price situation caused much smaller amounts of fruit and berries exported in 2009 than in the previous year. The imported amounts of fruit and berries also decreased in 2009 as compared to 2008.

Keywords: *apples, pears, currants, strawberries, prices, foreign trade.*

POKYČIAI PIENO IR JO PRODUKTŲ RINKOJE 2009 METAIS

CHANGES IN THE MARKET OF MILK AND DAIRY PRODUCTS IN 2009

Deiva MIKELIONYTĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus tyrėja, deivam@laei.lt

Ovidija EIČAITĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus jaunesnioji mokslo darbuotoja, ovidija@laei.lt

Straipsnyje analizuojamos pieno ir jo produktų gamybos, pardavimo vidaus ir užsienio rinkose, importo tendencijos. Nagrinėjamas pieno supirkimo, didmeninių, eksporto ir mažmeninių kainų kitimas, kainos lyginamos su kitų ES šalių kainomis. Pateikiamos trumpalaikės prognozės. Lietuvos pieno ir jo produktų rinkai didelę įtaką daro pasauliniai pieno produktų paklausa ir kainų pokyčiai, kadangi iš šalies eksportuojama pusė pagamintų pieno produktų. 2009 metais Lietuvoje, kaip ir pasaulinėje pieno produktų rinkoje, iki rudens pieno ir jo produktų kainos mažėjo, o vėliau pradėjo augti. Tačiau vidutinės metinės kainos buvo pastebimai mažesnės nei 2008 metais. Didžiąją metų dalį mažėjusios kainos lėmė ir pieno bei jo produktų gamybos ir pardavimo mažėjimą.

2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, vidutinės metinės pieno ir jo produktų kainos turėtų išaugti, tačiau neturėtų viršyti 2009 metų pabaigos kainų. Turėtų stabilizuotis ir pieno bei jo produktų gamybos apimtys.

Raktažodžiai: pienas, pieno produktai, supirkimas, kainos, eksportas, importas, vidaus rinka.

ĮVADAS

Lietuvos pieno ir jo produktų rinka aktuali daugeliui žemės ūkio produkcijos gamintojų ir perdirbėjų. 2009 metais Lietuvoje buvo apie 100 tūkst. karvių laikytojų, pieną supirko ir/ar perdirbo 48 įmonės. Pagamintais pieno produktais mūsų šalis ne tik apsirūpina pati, bet ir apie pusę jų eksportuoja. Lietuva yra viena iš keturių (greta Airijos, Danijos ir Naujosios Zelandijos) labiausiai pienu apsirūpinusių valstybių pasaulyje. Todėl pieno sektoriaus vystymosi tendencijos ir prognozės aktualios ir žemės ir maisto ūkio subjektams, ir šalies ekonomikai.

Tyrimo objektas – pieno ir jo produktų rinka bei jos kitimas 2008–2009 metais.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti naujausius pokyčius pieno ir jo produktų rinkoje, pateikti trumpalaikes vystymosi tendencijų prognozes.

Tyrimo uždaviniai:

- išanalizuoti pieno ir jo produktų gamybos ir pardavimo vidaus bei užsienio rinkose pokyčius;
- išnagrinėti pieno ir jo produktų kainų kitimo tendencijas;
- palyginti pieno ir jo produktų kainas su kitų ES, ypač kaimyninių, šalių kainomis;
- pateikti trumpalaikes pieno ir jo produktų rinkos vystymosi tendencijas.

Atliekant tyrimą, naudoti lyginamosios analizės ir sintezės, indeksų, duomenų palyginimo ir vertinimo, interpretavimo, loginis, grafinio vaizdavimo ir kiti metodai.

TYRIMO REZULTATAI

Pasaulinė pieno produktų rinka turi didelę įtaką Lietuvos pieno sektoriui, kadangi apie pusę pagamintų pieno produktų eksportuojama. Pasaulio rinkose 2009 metais pieno produktų paklausa ir atitinkamai kainos mažėjo iki rudens, o nuo rugsėjo ėmė kilti. Europos šalyse 2009 metų gruodį, palyginti su tuo pačiu 2008-ųjų mėnesiu, sviesto kaina padidėjo apie 50 proc., nugriebto pieno miltelių – apie 25 proc., sūrio – 5–10 proc.

Atitinkamai kito ir Lietuvos pieno perdirbimo įmonių eksportuojamos produkcijos kainos, jos per minėtą laikotarpį padidėjo 11 proc. Tačiau vidaus rinkoje kainoms sumažėjus, Lietuvos pieno perdirbimo įmonių parduotų pieno produktų vidutinės kainos nepasikeitė. Augančios eksporto kainos privertė pieno perdirbėjus nuo spalio mėnesio kelti pieno supirkimo kainas, ir 2009 metų gruodį, palyginti su 2008-ųjų gruodžiu, jos buvo jau 16 proc. didesnės. Tačiau tai nesustabdė pieno gamybos ir supirkimo mažėjimo.

Vidaus rinka. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, smuko ir pieno gamyba, ir supirkimas: pieno gamyba – 6,5 proc., natūralaus pieno supirkimas – 7,4 proc., o bazinio riebumo pieno, pablogėjus sudėties rodikliams – 7,6 proc. (1 lentelė).

2009 metais pieno gamybos ir supirkimo kitimo tempai buvo nevienodi. 2009 metų I ketvirtį, palyginti su tuo pačiu 2008-ųjų ketvirčiu, gamyba smuko 1,6 proc., supirkimas – 2,8 proc., o II ketvirtį ir gamyba, ir supirkimas sumažėjo po 16 proc. Tačiau 2009 metų III ketvirtį, palyginti su tuo pačiu 2008-ųjų ketvirčiu, pieno gamyba padidėjo 0,5 proc., o supirkimas sumažėjo 1,3 proc. IV ketvirtį gamyba smuko 16,6 proc., supirkimas – 11,7 proc. 2010 metais superkamo pieno kiekis greičiausiai stabilizuosis.

1 lentelė / Table 1

Pieno gamyba ir supirkimas 2008 ir 2009 metais, tūkst. t [6]
Milk production and purchase in 2008 and 2009, thou t

Rodikliai / Indicators	2008	2009	Pokytis / Change, %
Primelžta pieno / Milk produced	1884	1762	-6,5
Supirkta pieno: / Milk purchased:			
natūralaus / natural	1376,1	1274,8*	-7,4
bazinio** / basic**	1660,8	1535,3	-7,6

* 4,16 % riebalų / milk fat, 3,26 % baltymų / protein.

** 3,4 % riebalų / milk fat, 3,0 % baltymų / protein.

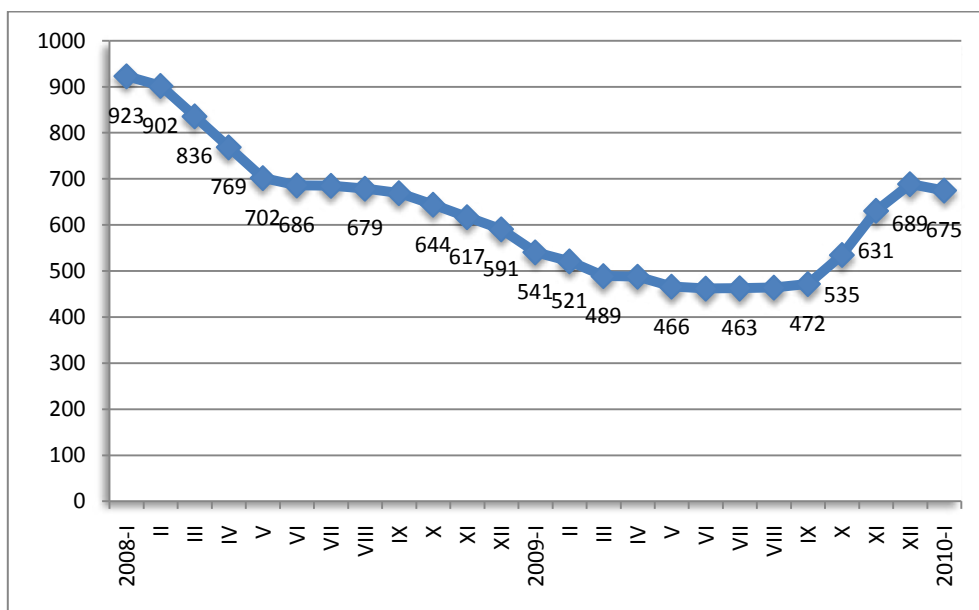
Iš 2009 metais supirkto pieno ES veterinarius reikalavimus atitiko ir be nuoskaitų buvo supirkta 94,8 proc. pieno, 1,5 proc. punkto mažiau nei 2008-aisiais. Kokybiško pieno dalies sumažėjimą lėmė griežtesnė superkamo pieno kontrolė, siekiant pateikti eksporto rinkoms reikalaujamos kokybės pieno produktus.

Iki 2009 metų pabaigos per devynis kvotos metų mėnesius įvykdyta 60,6 proc. bendrosios nacionalinės pardavimo perdirbti kvotos, 7,9 proc. punkto mažiau nei per tą patį 2008–2009 kvotos metų laikotarpį. Tai lėmė ne tik sumažėjęs pieno pardavimas, bet ir 1 proc. padidinta kvota. Kadangi ir 2010 metais nenumatomas pastebimas pieno pardavimo didėjimas, 2009–2010 metų Lietuvos pardavimo perdirbti kvota nebus visiškai įvykdyta.

Žaliavinio pieno importas mažėjo. 2008 metais buvo įvežta 193,6 tūkst. t žaliavinio pieno, o 2009-aisiais – 168,3 tūkst. t, t. y. 13 proc. mažiau. Importo šalys nesikeitė – Latvija ir Estija. Importo mažėjimas 2009 metų atskirais ketvirčiais buvo tolygus, o eksportas per 2009 metų I–III ketvirčius buvo beveik nutrūkęs – išvežta tik 1,1 tūkst. t pieno, palyginti su tuo pačiu 2008-ųjų laikotarpiu, eksportas sumažėjo dviem trečdaliais. Tačiau IV ketvirtį eksportuota jau 9,3 tūkst. t žaliavinio pieno. Dėl to per 2009 metus, palyginti su 2008-aisiais, žaliavinio pieno eksportuota 2,8 karto daugiau. 99 proc. pieno buvo išvežta į Lenkiją.

Pieno supirkimo kaina mažėjo nuo 2009 metų pradžios iki birželio mėnesio, o didėti pradėjo nuo spalio ir sparčiai augo iki metų pabaigos. 2009 metų gruodį, palyginti su 2008-ųjų gruodžiu, bazinio riebumo pieno kaina buvo didesnė 16,4 proc. (1 pav.).

Panašios pieno supirkimo kainų tendencijos buvo visoje ES, tik Lietuvoje jos pasireiškė keliais mėnesiais vėliau ir išsiskyrė staigiais šuoliais, o kitose šalyse kainos kito tolygiau. Palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuvoje kainų kritimas 2008 metų I pusmetį buvo vienas didžiausių, kaip ir pakilimas 2009 metų pabaigoje. Pastarasis priminė 2007-uosius, kai ES kainoms kylant, Lietuvoje situacija nesikeitė, o po to kainos šoktelėjo tiek, kad pralenkė net kai kurių ES šalių kainas. 2009 metų lapkričio–gruodžio mėnesiais Lietuvoje natūralaus pieno supirkimo kaina buvo aukštesnė nei Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje. Tačiau vidutinė metinė pieno supirkimo kaina Lietuvoje išliko mažiausia tarp kaimyninių ir ES-25 šalių (2 lentelė).

1 pav. Bazinių rodiklių pieno supirkimo kaina 2008 ir 2009 metais, Lt/t [2; 5; 10]
Figure 1. Purchase price of milk (of basic indicators) in 2008 and 2009, Lt/t

2 lentelė / Table 2

Natūralaus pieno supirkimo kainos Baltijos šalyse, Lenkijoje ir ES-15
2008 ir 2009 metais, Lt/t [4; 8; 10; 12; 13]

Purchase prices of natural milk in the Baltic States, Poland and EU-15
in 2008 and 2009, Lt/t

Šalis / Country	2008	2009	Pokytis / Change, %
Lietuva / Lithuania	862	617	-28
Latvija / Latvia	942	635	-33
Estija / Estonia	1025	725	-29
Lenkija / Poland	977	856*	-12
ES-15** / EU-15**	1212	927	-24

* Išankstiniai duomenys / Preliminary data.

** 4,2 % riebumo / milk fat, 3,35 % baltymų / protein.

2010 metais vidutinė pieno supirkimo kaina turėtų būti aukštesnė nei 2009-aisiais, tačiau palyginti su 2009 metų pabaiga, greičiausiai šiek tiek pamažės.

Lietuvos pieno perdirbimo įmonės 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, daugiausia sumažino pieno konservų (30 proc.) ir sūrių (17 proc.) gamybą. Nerandant pelningų rinkų realizuoti pieno produktus, pagaminta daug intervencinių produktų – sviesto ir nugriebto pieno miltelių. Jų gamyba per 2009 metus, palyginti su 2008-aisiais, išaugo daugiausia: atitinkamai 33 ir 98 proc. (3 lentelė). Kitų produktų gamybos apimtys mažėjo arba išliko tokios pačios, išskyrus grietinę ir jos mišinius bei varškę.

3 lentelė / Table 3

Pagrindinių pieno produktų gamyba* 2008 ir 2009 metais, tūkst. t [3; 6]
Production of main dairy products in 2008 and 2009, thou t*

Pieno produktai / Dairy products	2008	2009	Pokytis Change, %
Geriamasis pienas / Drinking milk	105,0	99,5	-5
Rūgpienis, kefyras / Curdled milk, kefir	35,9	34,8	-3
Jogurtas / Yoghurt	15,3	14,4	-6
Grietinė ir jos mišiniai / Sour cream and mixtures thereof	27,9	28,6	3
Varškė / Curd	23,3	23,5	1
Nugriebto pieno milteliai / Skimmed milk powder	9,9	19,6	98
Sviestas / Butter	9,0	12,0	33
Sūriai / Cheese	89,5	74,7	-17
Valgomieji ledai** / Ice cream**	25,1	21,1	-16
Pieno konservai / Canned milk	29,8	21,0	-30

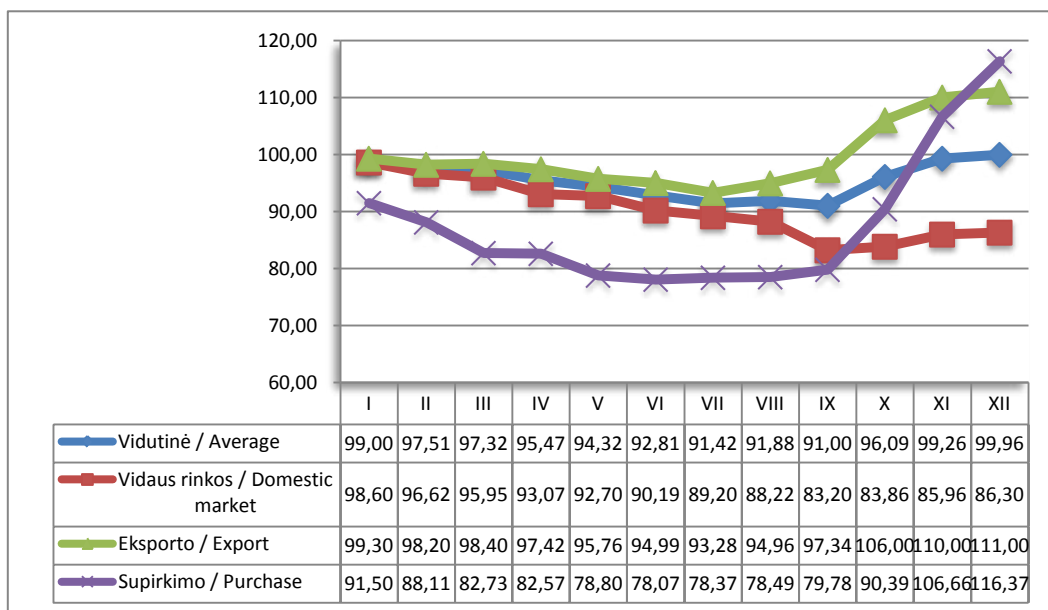
* Pagrindinių pramonės įmonių duomenys / Data of major milk enterprises.

** Mln. l / Mill. l.

2009 metais Lietuvos įmonių pagamintų pieno ir jo produktų vidaus rinkoje parduota už 1082,5 mln. Lt, arba 9,1 proc. mažiau nei 2008 metais. Importas sumažėjo 31 proc. Iš viso 2009 metais pieno ir jo produktų parduota 14,6 proc. mažiau nei 2008-aisiais. Lietuvos pieno perdirbimo įmonės natūrine išraiška labiausiai sumažino valgomųjų ledų (33 proc.), grietinės ir augalinių riebalų mišinių (25 proc.) bei geriamojo pieno (21 proc.) pardavimą. Dėl intervencinių pirkimų labiausiai išaugo sviesto (78 proc.) ir nugriebto pieno miltelių (12,6 karto) pardavimas.

2009 metų sausį–liepą pieno produktų didmeninės kainos mažėjo, tačiau lėčiau nei supirkimo. Nuo liepos mėnesio ėmė didėti eksportuojamų pieno produktų didmeninės kainos, o nuo spalio – ir kainos Lietuvos rinkoje. 2009 metų gruodį, palyginti su 2008-ųjų gruodžiu, pieno produktų didmeninės kainos Lietuvos rinkoje buvo sumažėjusios 14 proc., eksporto – išaugusios 11 proc., o vidutinės išliko tokios pačios. Pieno supirkimo kaina 2009 metų gruodį buvo pasiekusi maždaug 2008 metų liepos mėnesio lygį (2 pav.).

Lietuvos rinkoje 2009 metų gruodį, palyginti su tuo pačiu 2008-ųjų mėnesiu, labiausiai sumažėjo pasterizuoto 2,5 proc. riebumo pieno (25 proc.) ir jogurto bei fermentinio sūrio (po 20 proc.) kainos (4 lentelė).

2 pav. Pieno pramonės įmonių parduotos produkcijos ir pieno supirkimo kainų pokyčiai 2009 metais (2008-12=100 proc.)

Figure 2. Changes in producer prices of dairy products and milk purchase price in 2009 (December 2008 = 100%)

4 lentelė / Table 4

Vidaus rinkoje parduotų pieno produktų didmeninės kainos 2008 ir 2009 metų gruodžio mėnesį, Lt/t [10]
Wholesale prices of dairy products sold on the domestic market in December 2008 and 2009, Lt/t

Pieno produktai / Dairy products	2008	2009	Pokytis Change, %
Natūralus ne mažesnio kaip 3,5 proc. riebumo pienas, 1 l pakuotėse <i>Natural milk, ≥ 3,5% milk fat, 1 l packs</i>	1670	1476	-11
Pasterizuotas 2,5 proc. riebumo pienas, 1 l pakuotėse <i>Pasteurised milk, 2,5% milk fat, 1 l packs</i>	1427	1068	-25
Grietinė, 30 proc. riebumo, 450 g indeliuose <i>Sour cream, 30 % milk fat, 450 g packs</i>	5300	4500	-15
Jogurtas su priedais, 450 g indeliuose <i>Yoghurt with additives, 450 g packs</i>	5710	4570	-20
Liesa varškė, išfasuota po 200 g <i>Low fat curd, 200 g packs</i>	6340	5290	-17
Varškės sūris, 22 proc. riebumo <i>Cottage cheese, 22% milk fat</i>	12210	10060	-18
Sviestas, 82 proc. riebumo, išfasuotas po 200 g <i>Butter, 82 % milk fat, 200 g packs</i>	12580	11660	-7
„Tilsit“ sūris, išfasuotas / Cheese Tilsit, packed	13630	10900	-20
Kietieji ilgai nokstantys sūriai, išfasuoti <i>Hard long ripped cheese, packed</i>	21560	18720	-13

2010 metais pieno produktų didmeninės kainos, palyginti su 2009 metų pabaigos kainomis, neturėtų pastebimai augti, kadangi vis dar bus juntamas krizės poveikis, o Azijos kylančių rinkų įtaka nebus tokia didelė, kad amortizuotų likusio pasaulio tendencijas. Tačiau tikėtina, kad intervencinių produktų lyginamasis svoris pieno produktų pardavimo struktūroje turėtų sumažėti.

Lietuvos pieno perdirbimo įmonės didina savo produkcijos konkurencingumą, mažindamos gaminių kainas. Ilgą laiką lietuviški pieno produktai, palyginti su kitų Baltijos valstybių ir Lenkijos produkcija, buvo vieni iš brangesnių. O 2009 metų gruodį Lietuvos perdirbėjai, palyginti su kaimyninių šalių pieno perdirbėjais, ir sviestą, ir nugriebto pieno miltelius pardavė pigiausiai. Tik sūrio kaina buvo gana aukšta (5 lentelė).

5 lentelė / Table 5

Kai kurių pieno produktų didmeninės kainos Baltijos valstybėse ir Lenkijoje
2009 metų gruodžio mėnesį, Lt/t [1; 3]

Wholesale prices of selected dairy products in the Baltic States and Poland in December 2009, Lt/t

Pieno produktai <i>Dairy products</i>	Lietuva <i>Lithuania</i>	Latvija <i>Latvia</i>	Estija <i>Estonia</i>	Lenkija <i>Poland</i>
Sviestas, 82 proc. riebumo <i>Butter, 82% milk fat</i>	9323	10300	11333	11160
Nugriebto pieno milteliai <i>Skimmed milk powder</i>	6582	6930	7655	6697
„Tilsit“ sūris <i>Cheese Tilsit</i>	10703	9827	11423*	9998*

* Edamo sūris / *Cheese Edam*.

Mažmeninės pieno produktų kainos Lietuvos rinkoje 2009 metais taip pat mažėjo, tačiau lėčiau nei didmeninės. Palyginti su 2008 metais, padidėjo tik pieno riebalų ir jogurto mažmeninės kainos, nors šių produktų didmeninės kainos dar nepasiekė 2008 metų lygio. Labiausiai sumažėjo liesos varškės (23 proc.) ir geriamojo pieno (17 proc.) mažmeninės kainos.

Palyginti su kitų Baltijos šalių sostinėmis, Vilniuje 2009 metų gruodį, palyginti su 2008-ųjų gruodžiu, pieno produktų mažmeninės kainos buvo vienos mažiausių (6 lentelė). Tik Varšuvoje jos buvo pastebimai mažesnės. Tam įtakos turėjo ir Lenkijoje maisto produktams taikomas mažesnis PVM.

Mažmeninių pieno produktų kainų kitimo tendencijos 2010 metais neturėtų skirtis nuo didmeninių, t. y. jos neturėtų daug didėti, palyginti su 2009 metų pabaigos kainomis.

Užsienio prekyba pieno produktais. 2008 metais prasidėjęs pieno ir jo produktų eksporto mažėjimas, nutraukęs penkerius metus trukusį augimą, išliko ir 2009 metais. Eksporto mažėjimui didžiausios įtakos turėjo pieno produktų paklausos ir kainų mažėjimas pasaulio rinkose. 2009 metais pieno ir jo produktų eksportuota už 1155,4 mln. Lt, arba 14 proc. mažiau nei 2008-aisiais. Pieno ir jo produktų užsienio prekybos balansas 2009 metais buvo teigiamas: eksportas viršijo importą 4,2 karto. Neskaitant žaliavinio pieno eksporto ir importo, pieno produktų eksportas lenkė importą 7,4 karto.

2009 metais daugumos pieno produktų eksportas mažėjo ir tik kelių – didėjo. Labiausiai išaugo nenugriebto pieno miltelių eksportas – 32 proc., o labiausiai sumažėjo kazeino – 61 proc., sutirštinto pieno be cukraus – 26 proc., pieno cukraus – 25 proc. bei sviesto ir kitų pieno riebalų – 24 proc. (7 lentelė). Svarbiausių eksportuojamų pieno produktų – sūrių ir varškės – eksportas sumažėjo 17 proc., tačiau natūrine išraiška padidėjo 1 proc. Nekoncentruoto pieno ir grietinėlės, lieso pieno miltelių bei

fermentuoto arba rauginto pieno ir grietinėlės eksportas natūrine išraiška taip pat didėjo, o vertine dėl sumažėjusių kainų – mažėjo. Ir natūrine, ir vertine išraiška išaugo nugriebto pieno miltelių (atitinkamai 32 ir 60 proc.), jogurto (3 ir 9 proc.) ir ledų eksportas (9 ir 13 proc.).

6 lentelė / Table 6

Kai kurių pieno produktų mažmeninės kainos Baltijos valstybių ir Lenkijos sostinėse
2008 ir 2009 metų gruodžio mėnesį, Lt/t [7]
*Retail prices of selected dairy products in the capital cities of the Baltic States and Poland
in December 2008 and 2009, Lt/t*

Pieno produktai <i>Dairy products</i>	Vilnius			Ryga		Talinas		Varšuva	
	2008-12-09	2009-12-04	pokytis / change, %	2009-12-04	2009, palyginti su 2008, palyginti su Vilnius, %	2009-12-04	2009, palyginti su 2008, palyginti su Vilnius, %	2009-12-04	2009, palyginti su 2008, palyginti su Vilnius, %
Pienas, 3,5 proc. riebumo <i>Milk, 3,5% milk fat</i>	2670	2223	-17	2524	114	2689	121	1845	83
Sviestas, 82,5 proc. riebumo / <i>Butter,</i> <i>82,5% milk fat</i>	18900	18850	0	19900	106	21400	114	16250	86
Edamo/Goudos tipo fermentinis sūris <i>Fermented cheese</i> <i>Edam/Gouda</i>	19870	19980	1	20390	102	19550	98	12190	61

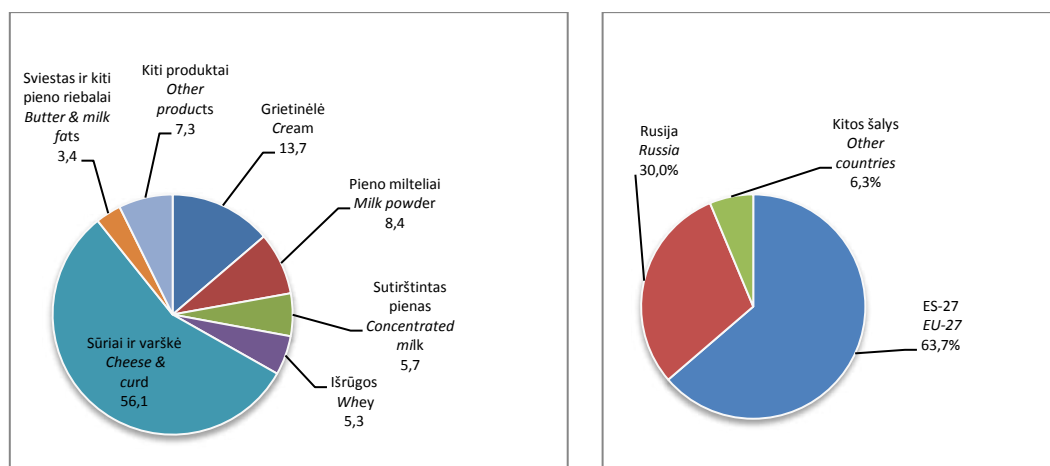
Prognozuojama, kad atsigauant ir stiprėjant pieno produktų rinkai ES ir pasaulyje, 2010 metais Lietuvos pieno produktų eksporto mažėjimo tempai turėtų sulėtėti.

Geografinėje pieno produktų eksporto struktūroje, kaip ir anksčiau, tebevyrauja ES šalys ir Rusija (4 pav.). 2009 metais į ES šalis eksportuota 63,7 proc. pieno ir jo produktų, į Rusiją – 30,0 proc. Palyginti su 2008 metais, eksportas į ES šalis padidėjo 4 proc. punktais, o į Rusiją – sumažėjo 4,1 proc. punkto. Tam įtakos turėjo Rusijos veterinarijos tarnybos įvairios trukmės draudimai kai kurioms Lietuvos pieno perdirbimo įmonėms įvežti savo produktus į Rusijos rinką neva dėl šios šalies kokybės reikalavimų neatitikimo.

2009 metų pradžioje Europos Komisija buvo atnaujinusi eksporto subsidijų už visus į trečiąsias šalis eksportuojamus pieno produktus mokėjimą, tačiau, pasikeitus situacijai pasaulinėje pieno produktų rinkoje, lapkričio 19 d. šios subsidijos buvo panaikintos. 2009 metais Lietuvos pieno perdirbimo įmonės gavo 17,46 mln. Lt eksporto subsidijų.

Pieno produktų eksportas 2008 ir 2009 metais, mln. Lt [17]
Exports of dairy products in 2008 and 2009, mill. Lt

KN kodas CN code	Pieno produktai / Products	2008	2009	2009, palyginti su 2008, %
0401	Nekoncentruotas pienas ir grietinėle <i>Milk and cream, not concentrated</i>	180,5	177,4	-2
0402	Koncentruotas pienas ir grietinėle <i>Milk and cream, concentrated</i>	189,1	164,2	-13
040210	Lieso pieno milteliai / <i>Skimmed milk Po</i>	83,0	66,5	-20
040221	Nenugriebto pieno milteliai / <i>Whole milk Po</i>	23,2	30,7	+32
040291	Sutirštintas pienas be cukraus <i>Milk, condensed without sugar</i>	34,4	25,5	-26
040299	Sutirštintas pienas su cukrumi / <i>Milk, condensed with sugar</i>	47,5	40,8	-14
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinėle <i>Fermented or acidified milk and cream</i>	15,7	15,2	-3
040310	Jogurtas / <i>Yoghurt</i>	2,2	2,3	+3
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų <i>Whey & products consisting of natural milk constituents</i>	63,7	61,1	-4
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos <i>Butter & other fats & oils derived from milk, dairy spreads</i>	52,3	39,8	-24
0406	Sūriai ir varškė / <i>Cheese & curd</i>	782,8	647,8	-17
2105	Valgomieji ledai / <i>Ice cream</i>	31,5	34,4	+9
350110	Kazeinas / <i>Casein</i>	9,0	3,5	-61
170211-170219	Pieno cukrus / <i>Milk sugar</i>	16,0	12,0	-25
Iš viso / Total		1340,6	1155,4	-14

3 pav. Pieno produktų eksporto struktūra 2009 metais [17]
Figure 3. Structures of dairy products export in 2009

Eksportuojamų pieno produktų struktūra 2009 metais keitėsi nežymiai. Didžiausią dalį, kaip ir anksčiau, užėmė sūriai ir varškė (56,1 proc. visų eksporto pajamų) (3 pav.). Palyginti su 2008 metais, šių produktų lyginamasis svoris sumažėjo 2,3 proc. punkto. Grietinėlės lyginamasis svoris padidėjo 1,1 proc. punkto, pieno miltelių ir išrūgų – atitinkamai po 0,5 proc. punkto. Kitų pieno produktų lyginamasis svoris mažėjo: sviesto ir kitų pieno riebalų – 0,5 proc. punkto, sutirštinto pieno – 0,4 proc. punkto. Prognozuojama, kad 2010 metais svarbiausi šalies eksportuojami produktai – sūriai – turėtų atgauti savo turėtas pozicijas.

2009 metais iš ES šalių daugiausia pieno produktų eksportuota į Italiją – 28,7 proc. visų į ES šalis išvežtų produktų, į Vokietiją – 18,3 proc., į Lenkiją – 15,5 proc., į Latviją – 11,8 proc., į Nyderlandus – 8,8 proc. pieno produktų. Daugiausia į Italiją ir Latviją išvežta sūrių, į Lenkiją ir Nyderlandus – išrūgų ir sūrių, į Vokietiją – ledų.

2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, sumažėjo visų eksportuotų pieno produktų vidutinės kainos (8 lentelė), labiausiai – pieno cukraus (44 proc.), kazeino (39 proc.), lieso pieno miltelių (28 proc.) ir nenugriebto pieno miltelių (27 proc.). Svarbiausio eksporto produkto – riebių sūrių – kainos sumažėjo 17 proc.

8 lentelė / Table 8

Vidutinės eksportuotų pieno produktų kainos 2008 ir 2009 metais, Lt/t [17]
Average prices of dairy products exported in 2008 and 2009, Lt/t

KN kodas CN code	Pieno produktai / Dairy products	2008	2009	2009, palyginti su 2008, %
0401	Nekoncentruotas pienas ir grietinėlė <i>Milk and cream, not concentrated</i>	3501	2835	-19
0402	Koncentruotas pienas ir grietinėlė <i>Milk and cream, concentrated</i>	6026	4954	-18
040210	Lieso pieno milteliai <i>Skimmed milk powder</i>	7731	5544	-28
040221	Nenugriebto pieno milteliai <i>Whole milk powder</i>	8662	6283	-27
040291	Sutirštintas pienas be cukraus <i>Milk, condensed without sugar</i>	3483	3409	-2
040299	Sutirštintas pienas su cukrumi / <i>Milk, condensed with sugar</i>	5512	5344	-3
0403	Fermentuotas arba raugintas pienas ir grietinėlė <i>Fermented or acidified milk and cream</i>	3915	3414	-13
040310	Jogurtas / <i>Yoghurt</i>	4145	3891	-6
0404	Išrūgos ir produktai iš natūralių pieno komponentų <i>Whey & products consisting of natural milk constituents</i>	1463	1110	-24
0405	Sviestas ir kiti pieno riebalai ir aliejai, pieno pastos <i>Butter & other fats & oils derived from milk, dairy spreads</i>	9020	7521	-17
0406	Sūriai ir varškė / <i>Cheese & curd</i>	11694	9422	-19
040610	Varškės sūris ir varškė / <i>Cottage cheese & curd</i>	10318	8107	-21
040690	Riebūs sūriai / <i>Fat cheese</i>	12559	10423	-17
210500	Valgomieji ledai / <i>Ice cream</i>	6619	6482	-2
350110	Kazeinas / <i>Casein</i>	24777	15179	-39
170211-170219	Pieno cukrus / <i>Milk sugar</i>	1843	1038	-44

2009 metais pieno ir jo produktų importuota už 276,5 mln. Lt. 2008 metais, palyginti su 2007-aisiais, importas padidėjo 33,5 proc., o 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, sumažėjo 32 proc. Tokia situacija susidarė dėl to, kad importuojama daugiau aukštesnės pridėtinės vertės produktų (sūrių, jogurto, ledu), kurių sunkmečiu gyventojai atsisako pirmiausia.

Kaip ir anksčiau, 2009 metais daugiausia įvežta žaliavinio pieno, kuris sudarė 37,9 proc. viso pieno ir jo produktų importo. Mažai keitėsi ir likusi importo struktūra. Fermentuoti ir rauginti pieno produktai sudarė 14,3 proc. (sumažėjo 0,3 proc. punkto), sūriai ir varškė – 16,5 proc. (padidėjo 0,2 proc. punkto), ledai – 6,5 proc. (padidėjo 1,3 proc. punkto) importo. 99,8 proc. pieno ir jo produktų įvežta iš ES šalių: 49,4 proc. – iš Latvijos, 27,2 proc. – iš Lenkijos, 12,2 proc. – iš Estijos. Likusi dalis pieno ir jo produktų importuota iš Rusijos, Ukrainos ir labai nežymi dalis – iš Kazachstano.

IŠVADOS

Pasaulyje pieno produktų paklausa ir kainos nuo 2009 metų vasaros pabaigos pakeitė kryptį: iki tol mažėjusios, ėmė augti. Tai turėjo įtakos iš Lietuvos eksportuojamų gaminių kainoms – jos pastebimai pakilo. Padidėjusi žaliavinio pieno paklausa smarkiai pakėlė ir supirkimo kainas. Ir supirkimo, ir eksportuojamų gaminių kainos 2009 metų gruodį buvo daugiau nei 10 proc. aukštesnės nei tą patį 2008-ųjų mėnesį, nors vidutinės metinės 2009 metų kainos išliko žemesnės (2–44 proc.). Pieno produktų didmeninės ir mažmeninės kainos Lietuvos rinkoje nuo 2009 metų spalio taip pat ėmė didėti, tačiau daug lėčiau nei eksporto ar supirkimo ir metų pabaigoje dar nepasiekė 2008 metų pabaigos lygio.

2009 metų pabaigoje Lietuvoje padidėjusi pieno supirkimo kaina aplenkė ne tik Latvijos, bet ir Estijos bei Lenkijos kainas. Didindami savo produkcijos konkurencingumą, Lietuvos gamintojai, palyginti su kaimyninių šalių gamintojais, tuo metu pieno produktus pardavė žemesnėmis didmeninėmis kainomis, nors iki tol jos buvo vidutinės. Mažmeninės kainos Vilniuje išliko žemesnės nei Rygoje ar Taline, bet pastebimai didesnės nei Varšuvoje.

Dėl sumažėjusios pasaulinės pieno produktų paklausos, smukusių pieno supirkimo kainų ir gyventojų pajamų 2009 metais mažėjo pieno gamyba, supirkimas, pieno produktų pardavimas vietinėje rinkoje, importas ir eksportas, pakito pieno produktų gamybos struktūra: pastebimai išaugo intervencinių produktų gamyba, o kitų sumažėjo ar liko stabili.

2010 metais, palyginti su 2009-aisiais, turėtų padidėti vidutinės metinės ir pieno supirkimo, ir pieno produktų kainos. Tačiau pieno gamyba ir supirkimas greičiausiai nesikeis arba nežymiai padidės. Atsigavus eksportui, turėtų mažėti intervencinių, o išaugti kitų (ypač sūrio) produktų gamyba ir pardavimas.

Literatūra

1. *AgroRINKA Nr. 1(128)*. Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, 2010. ISSN 1648-987X.
2. *Dėl 1997 11 03 įsakymo Nr. 637 papildymo ir žalio pieno kiekio perskaičiavimo pagal bazinius sudėties rodiklius (riebumą ir baltymingumą) metodikos patvirtinimo*. – Lietuvos Respublikos Seimas [interaktyvus], Teisės aktai [žiūrėta 2009 m. lapkričio 23 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=49992&p_query=&p_tr2=>.
3. *Gaminių gamyba 2010 01 01*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009. ISSN 1648-5777.
4. *International Milk Price Reviews* [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.milkprices.nl/>.
5. *Ketvirtiniai žemės ūkio produktų supirkimo duomenys*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>.

6. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2009 m. gruodis*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2010. ISSN 1392-2874.
7. *Maisto produktų mažmeninės kainos Europos valstybių sostinėse*. Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, ŽŪMPRIS [interaktyvus], statistinė informacija [žiūrėta 2009 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris/?id=7030>>
8. *Milk purchase, average purchase price and purchased quality*. Latvijas statistika [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://data.csb.gov.lv/Dialog/varval.asp?ma=LL0530a&ti=LL053%2E+MILK+PURCHASE%2C+AVRAGE+PURCHASE+PRICE+AND+PURCHASED+QUALITY+&path=../DATABASEEN/lauks/Short%20term%20statistical%20data/03Livestock/&lang=1>>
9. *OECD-FAO Agricultural Outlook 2009-2018* [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/5109021E.PDF>>
10. *Pieno sektorius/Vidaus rinka*. Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, ŽŪMPRIS [interaktyvus], statistinė informacija [žiūrėta 2009 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris/?id=79>>
11. *Pieno sektorius/Užsienio rinka*. Vilnius: VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, ŽŪMPRIS [interaktyvus], statistinė informacija [žiūrėta 2009 m. kovo 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris/?id=80>>
12. *Prices of agricultural products*. Główny Urząd Statystyczny [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.pl/gus/45_1335_ENG_HTML.htm>.
13. *Purchase of milk (months)*. Eesti statistika [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://pub.stat.ee/px-web.2001/temp/AG18201011422679.xls>>.
14. *Užsienio prekybos administravimas/Statistika*. Vilnius: Nacionalinė mokėjimo agentūra [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nma.lt/index.php?446010712>>.
15. *Wholesale prices of cheeses, skimmed milk powders, butter*. CLAL [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.clal.it/en/index.php?type=section§ion=confronto_formaggi&check=1>.
16. *Žemės ūkio produkcijos supirkimas 2008-04-01–2008-09-01*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV. 2008. ISSN 1648-5009.
17. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

Summary

The article deals with the trends of production of milk and dairy products, sales on the domestic and foreign markets, and import. The changes in milk purchase price, wholesale, export and retail prices of dairy products as well as the price comparison with the corresponding prices in other EU countries are presented.

Since half of dairy products are exported, the changes in the world demand for dairy products and prices have a large impact on the Lithuanian market of milk and dairy products. In Lithuania, like in the world market of dairy products, until the autumn 2009 the prices of milk and dairy products were declining but later started to grow. However, the average yearly prices were noticeably lower than in 2008. For the larger part of the year declining prices caused the decrease of production and sales of milk and dairy products.

In 2010, as compared to 2009, the average yearly prices of milk and dairy products are expected to be growing, but not exceeding the 2009 year-end prices. The production amounts of milk and dairy products are expected to be stabilised as well.

Keywords: *milk, dairy products, purchase, prices, export, import, domestic market.*

SEZONIŠKUMO ĮTAKA GALVIJENOS IR KIAULIENOS KAINŲ POKYČIAMS

SEASONALITY IMPACT ON BEEF AND PORK PRICES

Albertas GAPŠYS

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus vedėjas, albertas@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjami galvijų ir kiaulių supirkimo sezoniškumas ir jo įtaka supirkimo kainoms Lietuvoje, su tuo susijusios vidaus ir užsienio prekybos tendencijos bei problemos 2009 metais. Žema galvijienos kokybė nulemia ir sąlyginai žemas supirkimo kainas. Galvijienos supirkimo kainos dėl sezoniškumo labai skirtingos – žiemos–pavasario laikotarpiu jos didesnės už vidurkį, o rudenį – atvirkščiai.

Kiaulių supirkimo kaina kito priklausomai nuo bendros situacijos rinkoje (grūdų kainų, vartojimo mažėjimo krizės laikotarpiu ir t. t.). Kainų sezoniškumas susijęs ne su kiaulių auginimo specifika, bet suvartojimo poreikiais. Toks sezoniškumas būdingas ne tik Lietuvai, bet ir kitoms ES šalims.

Raktažodžiai: galvijai, kiaulės, sezoniškumas, supirkimo kaina, didmeninė kaina, mažmeninė kaina.

IVADAS

Lietuvos galvijų augintojai, pasibaigus ganiavai, skuba realizuoti prieauglį. Vieni dėl to, kad veršelių nėra kur laikyti, kiti dėl pašarų brangumo ar trūkumo. Tai būdinga smulkiems ūkiams, kurių Lietuvoje daugiausia. Didieji ūkiai, bandydami išvengti sezoniškumo, stengiasi suplanuoti tolygų karvių veršiamavimą, vasarą sukaupti pakankamai pašarų tvartiniam laikotarpiui. Rudenį susidaręs galvijų perteklius – pigi prekė skerdykloms ir mėsos perdirbėjams. Tyrimas patvirtina, kad daug didesnė galvijų pasiūla rudenį nulemia mažesnes kainas.

Tyrimo tikslas ir metodai. Tyrimu siekiama įvertinti sezoniškumo įtaką galvijų ir kiaulių supirkimo kainoms bei vartojimui, jam atlikti naudoti statistiniai duomenų analizės ir grafinio vaizdavimo, analogijos ir lyginimo metodai.

TYRIMO REZULTATAI

Lietuvos mėsos rinkoje daugiausia parduodama kiaulienos (57 proc.) ir paukštienos (30 proc.), o galvijienos – daug mažiau (8 proc.). Tačiau galvijienos eksportas yra didžiausias, o importas – mažiausias (1 lentelė).

1 lentelė / Table 1

Mėsos užsienio prekyba 2008 ir 2009 metais, tūkst. t [8]
Foreign trade in meat in 2008 and 2009, thou. t

Mėsa / Meat	Eksportas / Export			Importas / Import		
	2008	2009	pokytis change, %	2008	2009	pokytis change, %
Kiauliena / Pork	5,3	3,9	-26,4	73,2	70,4	-3,8
Paukštiena / Poultry meat	15,5	18,4	18,7	31,5	24,5	-22,2
Galvijiena / Beef	25,7	25,8	0,4	5,0	2,1	-58,0

Kol Lietuvoje laikoma nedaug mėsinių veislių galvijų, galvijienos gamyba labai susijusi su pieno gamyba. Nuo karvių skaičiaus priklauso veršelių ir galvijų, auginamų mėšai, skaičius. 2009 metų duomenys rodo, kad skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės paskerdė 162 tūkst. galvijų (2 lentelė). Beveik visa bulių mėsa eksportuojama, tad vartojimui vidaus rinkoje lieka karvių ir telyčių mėsa.

2 lentelė / Table 2

Galvijų supirkimas 2008 ir 2009 metais [5; 6]
Purchase of cattle in 2008 and 2009

Galvijų grupės Group of cattle	2008		2009		Pokyčiai, proc. Changes, %	
	vnt. / heads	t	vnt. / heads	t	vnt. / heads	t
Galvijai, iš viso / Cattle, total	184922	43403	162045	39523	-12,4	-8,9
Veršeliai < 1 m. / Calves < 1 year	4646	193	3120	154	-32,8	-20,2
Telyčios > 1 m. / Heifers > 1 year	35359	7886	29680	6867	-16,1	-12,9
Buliai (1–2 m.) / Bulls (1–2 years)	61879	15183	48661	12472	-21,4	-17,9
Kiti buliai / Other bulls	10259	2781	7550	2164	-26,4	-22,2
Karvės / Cows	72779	17360	73034	17866	0,4	2,9

Mėsinių veislių galvijai dar masiškai neauginami vien dėl to, kad vietinėje rinkoje pirkejas paprastai renkasi pigesnę mėšą. Mėsinių galvijų paskerdžiama nedaug, beveik visi jie eksportuojami.

Skerdenų vertinimo duomenys rodo, kad per 2007–2009 metus skerdenų kokybė beveik nesikeitė (3 lentelė). Lietuvoje vyrauja O ir P raumeningumo klasių galvijiena: buliai ir telyčios – O, o karvės – P klasės.

3 lentelė / Table 3

Galvijų skerdenų struktūra pagal kokybę 2007–2009 metais, proc. [3]
Structure of cattle carcasses by quality in 2007–2009, %

Klasės / Class	2007	2008	2009
E, U ir R	8,5	8,6	8,5
O	46,7	48,6	47,2
P	44,8	42,8	44,3

Žema galvijienos kokybė, galvijų perteklius ūkiuose nulėmė ir sąlyginai mažas supirkimo kainas. Galvijienos kainos Lietuvoje – vienos žemiausių ES (4 lentelė).

Lietuvos rinkoje galvijų kainos labai svyravo: 2008 metų 25–46 ir 2009 metų 3–15 savaitėmis buvo aukštesnės nei Lenkijos rinkoje, o 2008 metų 26–47 ir 2009 metų 24–46 savaitėmis gerokai nukrito (1 pav.).

Labiausiai svyravo bulių ir telyčių supirkimo kainos. Vidutinė bulių supirkimo kaina 2009 metais (743 Lt/100 kg) buvo 10 proc. mažesnė nei 2008-aisiais (2 pav.). 2009 metais supirkimo kainų didžiausi svyravimai siekė apie 32 proc. (nuo 843,4 iki 637,7 Lt/100 kg), o 2008 metais – 30 proc. (nuo 905,1 iki 694,9 Lt/100 kg). Nukrypimai nuo kainos vidurkio į vieną ar kitą pusę buvo 10–16 proc.

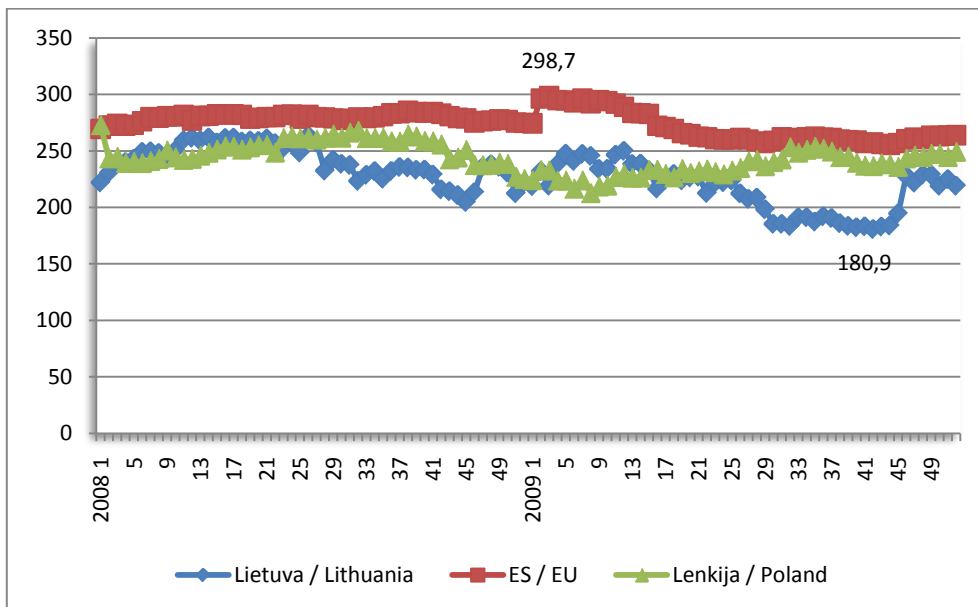
Bulių (O2 kategorijos) supirkimo kainos ES šalyse
2008 ir 2009 metų gruodžio mėnesį (49-ąją savaitę), eurai/100 kg [1]
*Purchase prices of bulls (category O2) in the EU countries
in December (week 49) 2008 and 2009, EUR/100 kg*

ES šalys / EU countries	2008	2009	Pokytis / Change, %
Latvija / Latvia	183,6	180,6	-1,6
Estija / Estonia	227,4	218,9	-3,7
Ispanija / Spain	251,3	226,6	-9,8
Lietuva / Lithuania	236,0	229,0	-3,0
Bulgarija / Belarus	265,9	234,5	-11,8
Švedija / Sweden	241,9	236,4	-2,3
Vengrija / Hungary	260,2	237,5	-8,7
Rumunija / Romania	228,5	237,6	4,0
Belgija / Belgium	255,4	244,9	-4,1
Lenkija / Poland	239,9	247,8	3,3
Čekija / Czech Republic	263,4	255,6	-3,0
Airija / Ireland	295,2	257,5	-12,8
ES / EU	278,0	263,4	-5,3
Nyderlandai / Netherlands	270,8	269,2	-0,6
Italija / Italy	280,6	270,1	-3,7
Slovėnija / Slovenia	277,4	272,7	-1,7
Slovakija / Slovakia	272,1	273,7	0,6
Jungtinė Karalystė / United Kingdom	284,5	275,6	-3,1
Prancūzija / France	290,0	282,0	-2,8
Suomija / Finland	294,7	282,1	-4,3
Liuksemburgas / Luxembourg	289,5	282,7	-2,3
Vokietija / Germany	306,6	283,7	-7,5
Kipras / Cyprus	282,0	287,0	1,8
Austrija / Austria	309,9	289,5	-6,6
Danija / Denmark	326,2	291,5	-10,7
Malta / Malta	298,0	310,0	4,0
Portugalija / Portugal	315,0	324,1	2,9
Graikija / Greece	400,7	397,2	-0,9

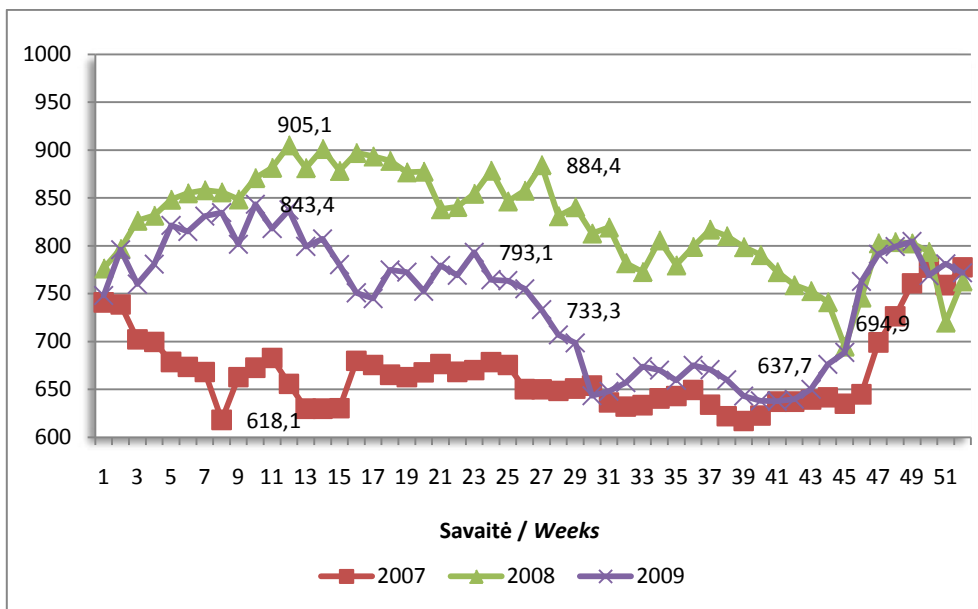
Vidutinė telyčių supirkimo kaina (672,2 Lt/100 kg) buvo 9 proc. mažesnė nei 2008-aisiais (3 pav.). 2009 metais supirkimo kainų didžiausi svyravimai siekė apie 26 proc. (nuo 744,5 iki 590,8 Lt/100 kg), o 2008 metais – 20 proc. (nuo 802,8 iki 668,6 Lt/100 kg). Nukrypimai nuo kainos vidurkio į vieną ar kitą pusę buvo 8–12 proc.

Vidutinė karvių supirkimo kaina (563,7 Lt/100 kg) buvo 9 proc. mažesnė nei 2008-aisiais (4 pav.). 2009 metais supirkimo kainų didžiausi svyravimai siekė apie 24 proc. (nuo 611,7 iki 494,2 Lt/100 kg), o 2008-aisiais – 29 proc. (nuo 683,7 iki 531,7 Lt/100 kg). Nukrypimai nuo kainos vidurkio į vieną ar kitą pusę buvo 9–14 proc.

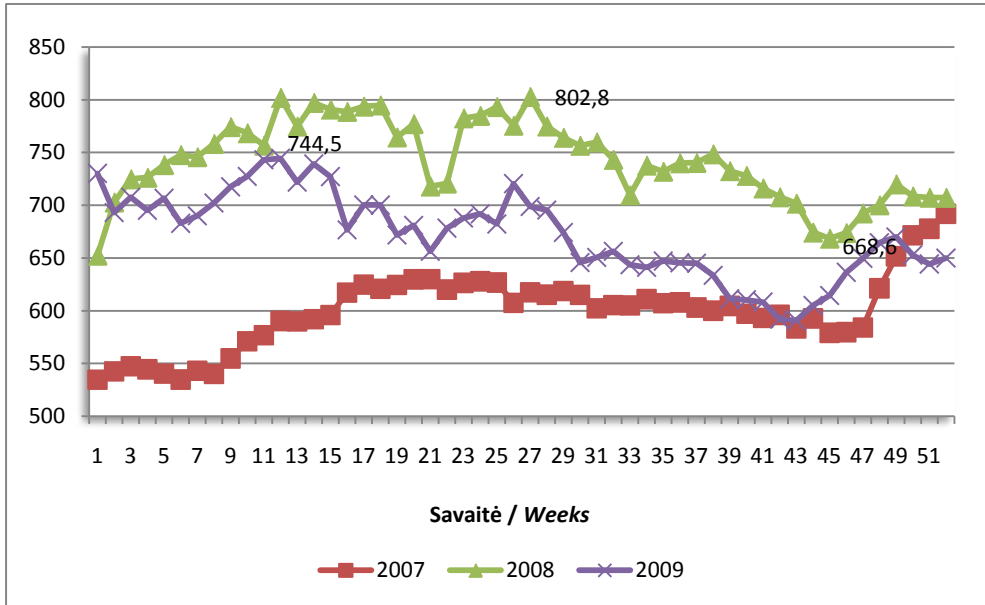
Visų trijų galvijų rūšių supirkimo kainų svyravimo analizė rodo, kad per metus kainos pakito gana daug – 25–30 proc. Dėsningumai vienodi visoms rūšims – pavasarį supirkimo kainos didžiausios, rudenį – mažiausios. Supirkto kiekio analizė (5 pav.) patvirtina, kad daug didesnė galvijų pasiūla rudenį nulemia mažesnes kainas.

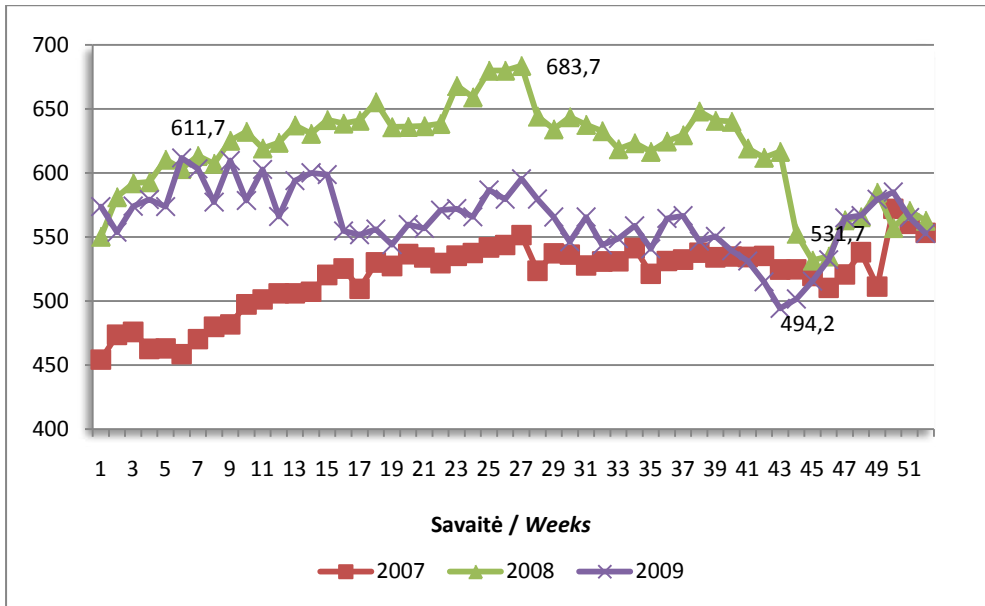
1 pav. Jaunų bulių supirkimo kainos Lietuvoje, ES ir Lenkijoje 2008 ir 2009 metais, eurai/100 kg [1]
 Figure 1. Purchase prices of young bulls in Lithuania, EU and Poland in 2008 and 2009, EUR/100 kg

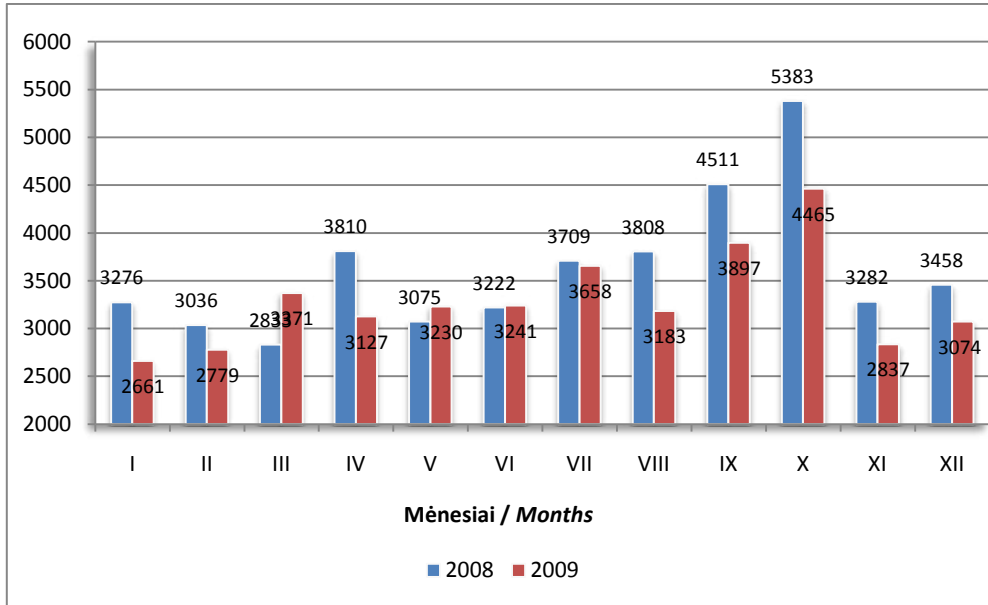
2 pav. Jaunų bulių supirkimo kainos 2007–2009 metais, Lt/100 kg [2]
 Figure 2. Purchase prices of young bulls in 2007–2009, Lt/100 kg

3 pav. Telyčių supirkimo kainos 2007–2009 metais, Lt/100 kg [2]
 Figure 3. Purchase prices of heifers in 2007–2009, Lt/100 kg

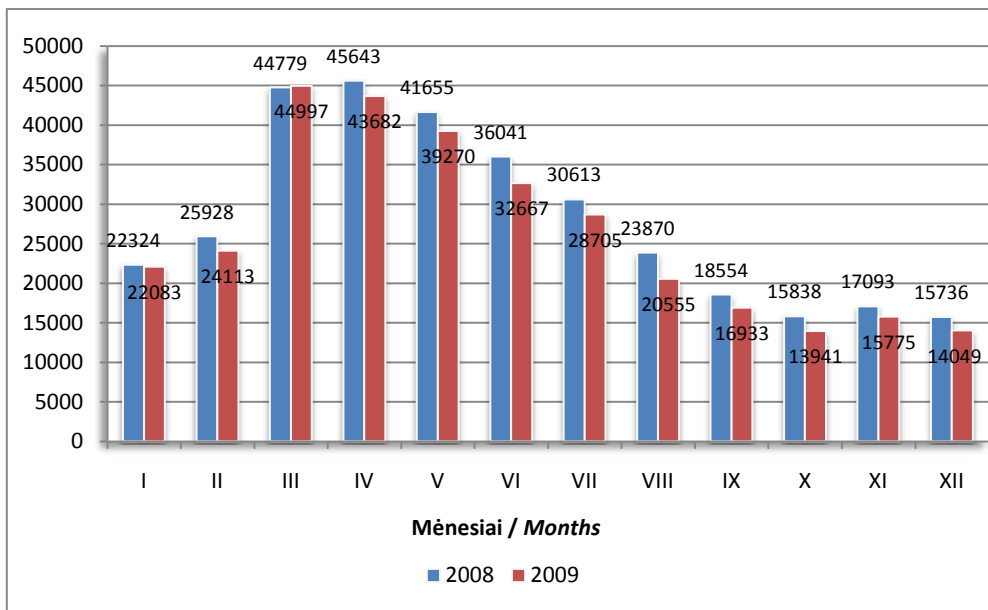

4 pav. Karvių supirkimo kainos 2007–2009 metais, Lt/100 kg [2]
 Figure 4. Purchase prices of cows in 2007–2009, Lt/100 kg

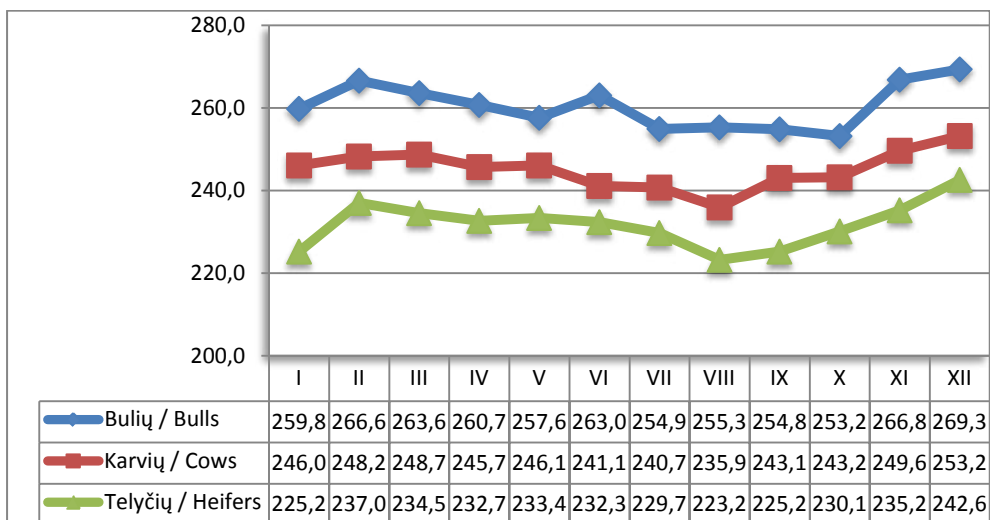
5 pav. Galvijienos supirkimas 2008 ir 2009 metais, t [5; 6]
 Figure 5. Purchase of beef in 2008 and 2009, t

Netolygią galvijienos pasiūlą lemia karvių veršiamosios sezoniškumas (6 pav.) ir ūkininkų noras pigiau auginti veršelius. Apie 40 proc. veršelių karvės atsiveda kovo–gegužės mėnesiais. Po pusantrų metų (rugšėjo–lapkričio mėnesiais) jie būna tinkami realizuoti.

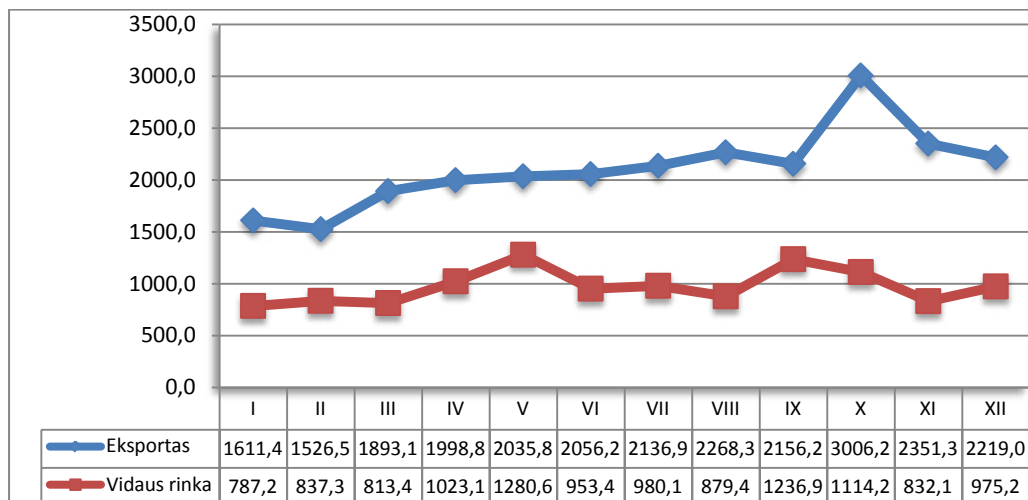
6 pav. Atsivestų veršelių skaičius 2008 ir 2009 metais, vnt. [7]
 Figure 6. Number of newborn calves in 2008 and 2009, heads

Statistikos departamento duomenys (7 pav.) rodo, kad rugpjūčio–spalio mėnesiais skerdziamų galvijų vidutinis skerdenos svoris nėra didelis. Juos skerdziant žiemos–pavasario laikotarpiu, galima tikėtis 20 proc. daugiau pajamų (apie 500 Lt daugiau už 1 bulių).

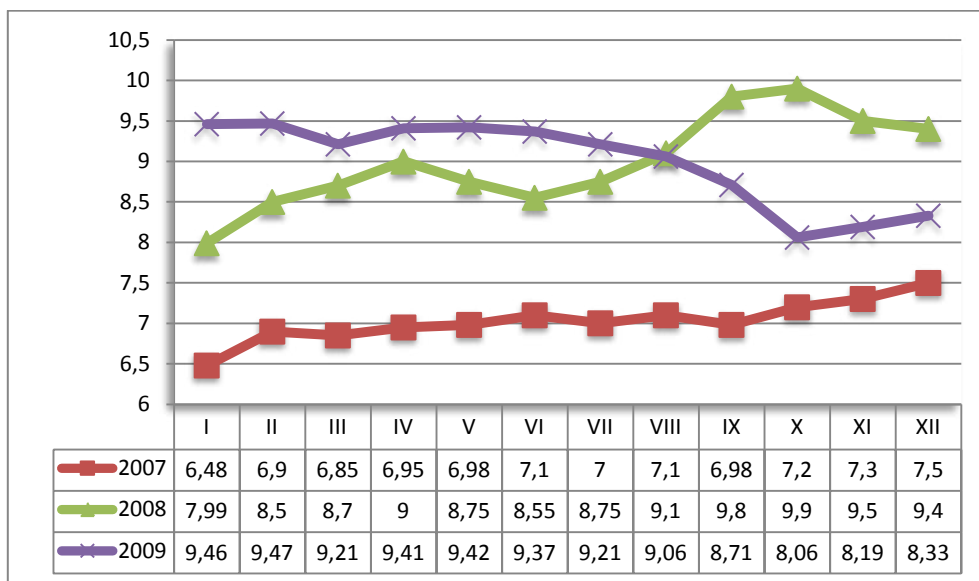
7 pav. Galvijų skerdenų vidutinis svoris 2009 metais, kg
Figure 7. Average weight of cattle carcasses in 2009, kg

Rudenį pigiau supirkusios galvijų perteklių, skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės galvijieną eksportuoja (8 pav.). Jei veršeliai būtų auginami ilgiau, galvijienos perteklius dar labiau padidėtų. 2008–2009 metais galvijų augintojai pardavė per 40 proc. atsivestų veršelių, visi jie išvežti į užsienį.

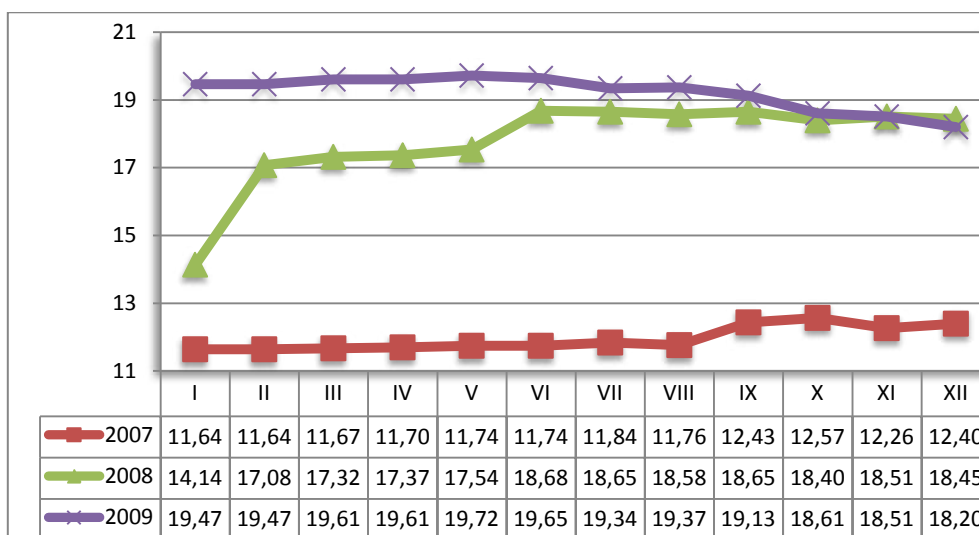
8 pav. Galvijienos pardavimas 2009 metais, t [4]
Figure 8. Sales of beef in 2009, t

Nors vidutinės galvijų supirkimo kainos 2009 metais buvo 9 proc. mažesnės nei 2008-aisiais, didmeninė galvijienos kaina beveik nepasikeitė. Tačiau dėl supirkimo kainų mažėjimo liepos–spalio mėnesiais didmeninės kainos nukrito rugsėjo–gruodžio mėnesiais (9 pav.).

9 pav. Didmeninė galvijienos kaina 2007–2009 metais, Lt/kg [4–6]
 Figure 9. Average wholesale price of beef in 2007–2009, Lt/kg

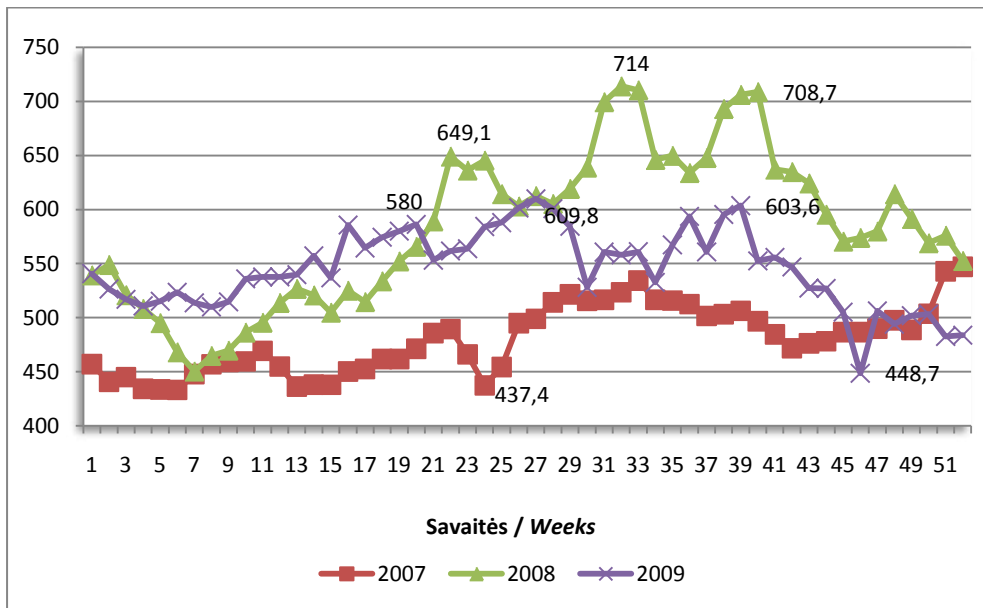
Galvijienos mažmeninės kainos (10 pav.) rodo, kad galvijų supirkimo ir kainų sezoniškumas davė ekonominės naudos prekybininkams, o vartotojai jos beveik nepajuto. Galvijų supirkimo kainų nukrypimai sudarė apie 30 proc., mažmeninių – tik 8 proc.

10 pav. I kategorijos galvijienos su kaulu mažmeninė kaina 2007–2009 metais, Lt/kg [5; 6]
 Figure 10. Retail price of beef with bone (category 1) in 2007–2009, Lt/kg

Išankstinis galvijų supirkimo ir užsienio prekybos balansas rodo, kad jautienos suvartojimas Lietuvoje per 2009 metus sumažėjo apie 30 proc. 2008 metais vienas šalies gyventojas vidutiniškai suvartojo 6,4 kg galvijienos, o 2009-aisiais – tik apie 4,5 kg. Tai vienas mažiausių rodiklių ES.

Statistikos departamento duomenimis, per 2009 metus skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės supirko tik 428,3 tūkst. kiaulių, arba 32,9 tūkst. t skerdienos – 29 proc. mažiau nei 2008-aisiais. Tačiau gyvų kiaulių eksportas per metus išaugo 36 proc. Vidutinė kiaulių supirkimo kaina (545 Lt/100 kg) buvo 6,5 proc. mažesnė nei 2008 metais (11 pav.). Vidutinė kiaulių eksporto kaina (353 Lt/vnt.) buvo 10 proc. mažesnė nei 2008-aisiais. Kadangi kiaulienos eksportas labai nedidelis, o importas per metus beveik nepasikeitė, galima daryti prielaidą, kad kiaulienos vartojimas šalyje sumažėjo (išankstiniais skaičiavimais – apie 13 proc.). Tai turėjo įtakos kiaulių supirkimo kainų mažėjimui, nors PVM per metus padidėjo net 16 proc. punktų.

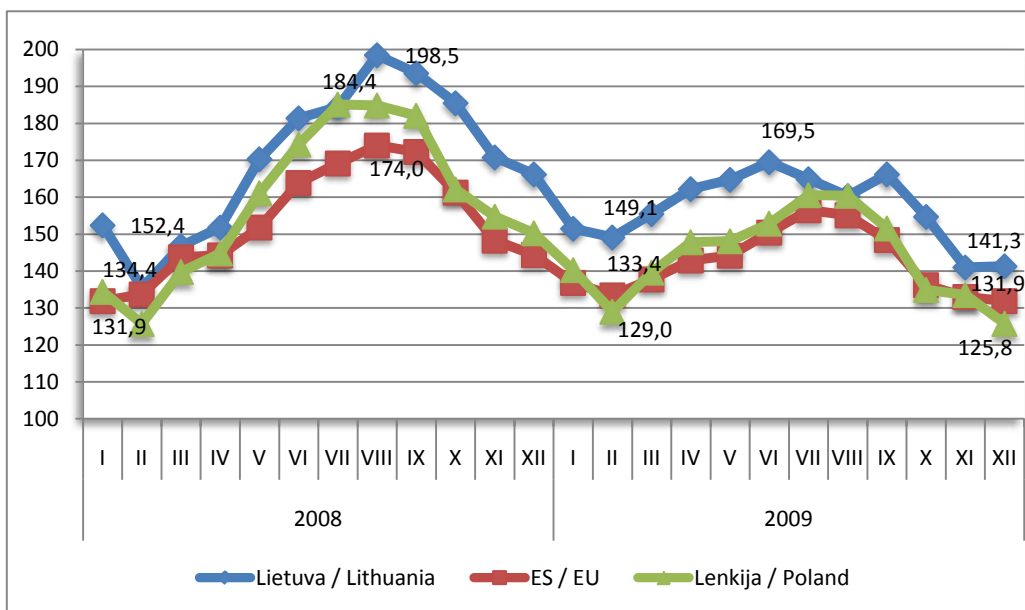

11 pav. Kiaulių supirkimo (skerdenos svoriu) kainos 2007–2009 metais, Lt/100 kg [2]
 Figure 11. Purchase prices of pigs (carcass weight) in 2007–2009, Lt/100 kg

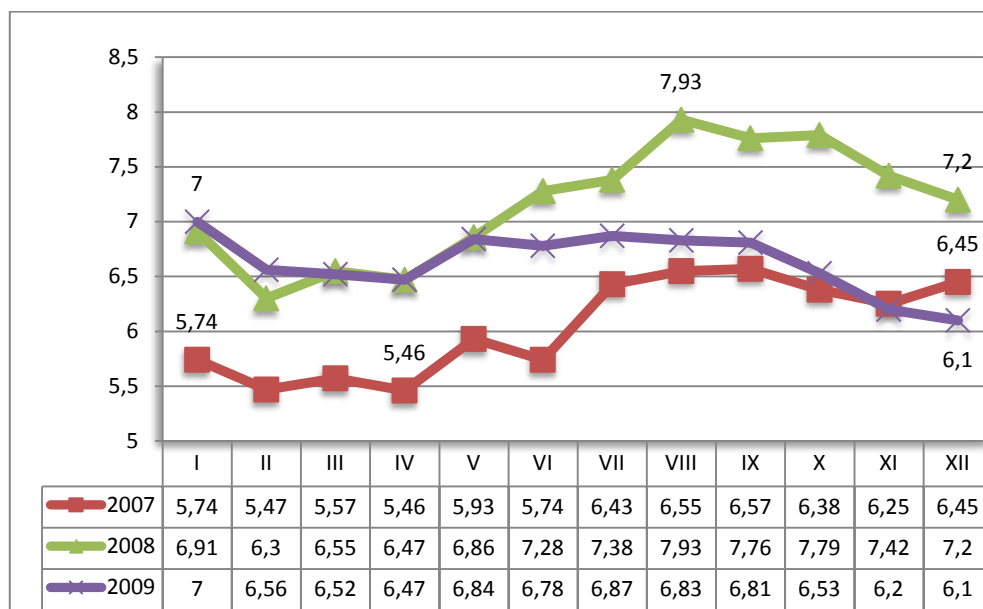
Paskutinių dvejų metų kiaulių supirkimo kainas (11 pav.). daugiausia veikė bendra rinkos situacija (grūdų kainų, vartojimo mažėjimas krizės laikotarpiu ir t. t.). Kainų sezoniskumas susijęs ne su kiaulių auginimo specifika, bet su vartojimo pokyčiais. Toks sezoniskumas būdingas ir Lietuvai, ir kitoms ES šalims (12 pav.).

Lietuvoje 2008 metais kiaulių (E kategorijos) supirkimo kainos svyravimai siekė 48 proc. (nuo 198,5 iki 134,4 euro/100 kg), o 2009 metais – 20 proc. (nuo 169,5 iki 141,3 euro/100 kg).

2009 metų gruodžio mėnesį didžiausios kiaulių supirkimo kainos buvo Maltoje (628 Lt/100 kg), Graikijoje (585 Lt/100 kg) ir Bulgarijoje (579 Lt/100 kg), mažiausios – Danijoje (393 Lt/100 kg), Nyderlanduose (407 Lt/100 kg) ir Airijoje (409 Lt/100 kg).

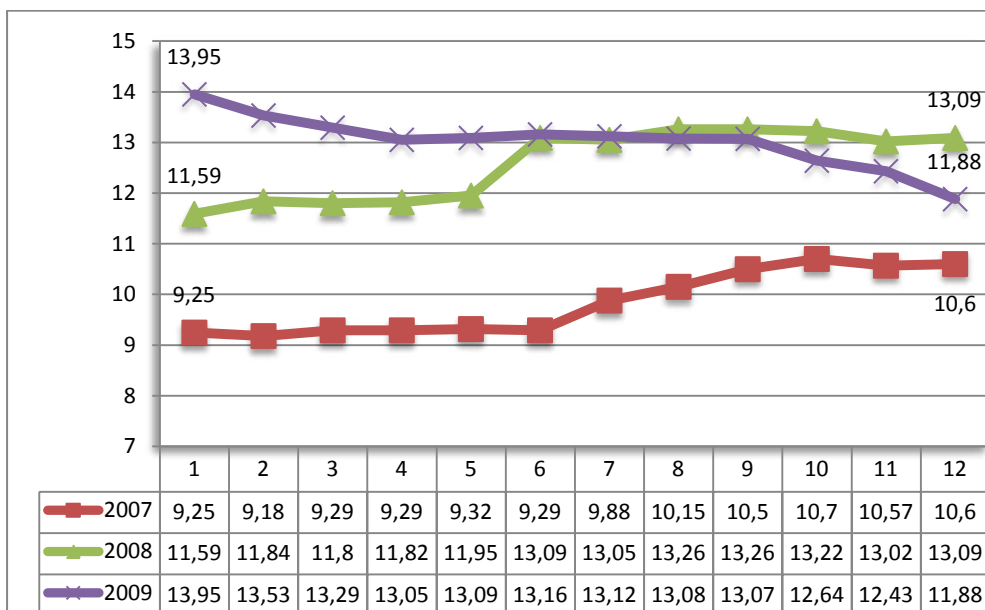
12 pav. Kiaulių (E kategorijos) supirkimo kainos Lietuvoje, ES ir Lenkijoje 2008 ir 2009 metais, eurai/100 kg [1]
 Figure 12. Purchase prices of pigs (grade E) in Lithuania, EU and Poland in 2008 and 2009, EUR/100 kg

13 pav. Vidutinė didmeninė kiaulienos kaina 2007–2009 metais, Lt/kg [4–6]
 Figure 13. Average wholesale price of pork in Lithuania in 2007–2009, Lt/kg

2009 metais kiaulienos skerdienos vidutinė didmeninė kaina (13 pav.) buvo 7 proc. mažesnė nei 2008-aisiais, ji nukrito kaip ir supirkimo kaina. Nukrypimai 2008 metais sudarė 26 proc. (nuo 7,93 iki 6,30 Lt/kg), o 2009-aisiais – 15 proc. (nuo 7,00 iki 6,10 Lt/kg).

Vidutinė mažmeninė I kategorijos kiaulienos su kaulu kaina Lietuvoje 2009 metais buvo 4 proc. didesnė nei 2008-aisiais (14 pav.), o 2009 m. gruodžio mėnesį – 9 proc. mažesnė nei 2008-ųjų gruodį. Per metus ji nukrito 15 proc.

14 pav. Kiaulienos su kaulu mažmeninė kaina 2007–2009 metais, Lt/kg [5; 6]

Figure 14. Retail price of pork with bone in 2007–2009, Lt/kg

IŠVADOS

Per 2009 metus galvijų supirkta 9 proc. mažiau, galvijienos eksporto apimtys išliko tokios pačios kaip prieš metus, o importas sumažėjo perpus. Mažai galvijų supirkimo kainai įtakos turėjo dvigubai didesnė nei vidaus vartojimas galvijų pasiūla. Išankstiniais skaičiavimais, per 2009 metus galvijienos vartojimas šalyje sumažėjo 30 proc.

Prasta galvijienos kokybė nulėmė ir sąlyginai žemas supirkimo kainas. Galvijienos supirkimo kainos dėl sezoniškumo labai skirtingos: I pusmetį buvo apie 10–15 proc. didesnės už vidutines, o II – atvirkščiai. Tokiam sezoniškumui įtaką daro patys galvijų augintojai, stengdamiesi kuo daugiau galvijų realizuoti rudenį. Tačiau rudenį galvijų svoris nebūna didelis. Dėl to galvijų augintojai praranda 500 Lt už kiekvieną parduotą galviją. Didesnė galvijų pasiūla vartojimui įtakos neturi. Visa perteklinė galvijiena eksportuojama. Galvijienos vartojimo poreikis patenkinamas net eksportavus 40 proc. veršelių.

Galvijų supirkimo ir kainų sezoniškumas naudingas prekybininkams, o vartotojams įtakos neturi. Galvijų supirkimo kainos svyravo apie 30 proc., mažmeninės – tik 8 proc.

2009 metais skerdyklos ir mėsos perdirbimo įmonės kiaulių supirko 29 proc. mažiau nei 2008-aisiais. Gyvų kiaulių eksportas per metus išaugo 36 proc. Išankstiniais skaičiavimais, kiaulienos vartojimas šalyje sumažėjo apie 13 proc. Tai turėjo įtakos kiaulių supirkimo kainų mažėjimui, nors PVM per metus padidėjo net 16 proc. punktų.

Vidutinė visų kategorijų kiaulių supirkimo kaina kito dėl bendros situacijos ir rinkos kitimo (grūdų kainų ir vartojimo krizės laikotarpiu mažėjimo ir t. t.). Kainų sezoniskumas susijęs ne su kiaulių auginimo specifika, bet su vartojimo poreikiais. Toks sezoniskumas būdingas ne tik Lietuvai, bet ir kitoms ES šalims.

Literatūra

1. *Agricultural markets. European Commission* [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/agriculture/markets/pig/index_de.htm>.
2. *Galvijų ir kiaulių vidutinės supirkimo pagal SEUROP skerdenų klasifikavimo skalę kainos Lietuvos skerdimo įmonėse. ŽŪMPRIS* [interaktyvus], [žiūrėta 2010 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
3. *Galvijų, suklasifikuotų pagal SEUROP skerdenų klasifikavimo skalę, skaičius Lietuvos skerdimo įmonėse. ŽŪMPRIS* [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. spalio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
4. *Gaminių gamyba. 2009 sausis–gruodis*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009. ISSN 1648-5777.
5. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, sausis–gruodis 2009. ISSN 1392–2874.
6. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, gruodis 2008. ISSN 1392-2874.
7. *Ūkinių gyvūnų registro metinė ataskaita. 2009-01-01–2010-01-01*. Vilnius: Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, 2010. [žiūrėta 2010 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/uploads>>.
8. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

Summary

The article deals with the seasonality of cattle and pigs purchase, its impact on purchase prices in Lithuania and the related trends and problems on the domestic and foreign markets in 2009. The low beef quality causes and relatively low purchase prices. Due to the seasonality, beef purchase prices are very different: in winter–spring they are higher than the average and in autumn – vice versa. Such seasonality is influenced by cattle growers themselves since in autumn they sell more cattle. Unfortunately, in autumn the weight of cattle is less. As a result, the cattle growers suffer losses of 500 Lt per each cattle sold. The larger supply has no impact on the consumption. All the oversupply of beef is exported. Even the sales of 40% of calves meet the demand. However, due to the crisis, the sales of meat and meat products on the domestic market were declining. According to the preliminary data, the consumption of beef over the year 2009 decreased by 30%.

The average purchase price of pigs of all grades was changing depending on the market situation (decline of grain prices, decrease of the consumption during the crisis period, demand for a certain grade pork, etc.). However, the seasonality of pigs of certain categories is rather noticed not only in Lithuania but in other EU countries as well. Such seasonality does not depend on the specifics of pig growing but on the consumption. In 2009 the pig purchase was by 29% lower than in 2008. Over the year the export of live pigs increased by 36%. According to preliminary calculations, the consumption of pork has declined by nearly 13% in the country. This had an influence on the declining of pigs' purchase prices, though VAT went up even by 16% points over the year.

Keywords: Cattle, pigs, seasonality, purchase prices, wholesale prices, retail prices.

PAUKŠTIENOS VARTOJIMO POKYČIAI LIETUVOJE CHANGES IN POULTRY MEAT CONSUMPTION IN LITHUANIA

Laura Petrauskaitė
LAEI Produktų rinkotyros skyriaus ekonomistė, laura@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjamos lietuviškos paukštienos vartojimo tendencijos ir jas lemiantys veiksniai 2007–2009 metais. Paukštienos paklausa Lietuvoje sparčiai augo. Jos paklausa viršijo pasiūlą. Apsirūpinimas naminių paukščių mėsa mūsų šalyje pastaraisiais metais svyravo apie 80 proc. Vištiena sudaro apie 98 proc. Lietuvoje suvartojamos paukštienos. Kadangi paukštienos sektorius buvo deficitinis, gamintojai ir prekybininkai galėjo produkciją parduoti didesnėmis kainomis, nei ji buvo verta. Tačiau 2009 metais paukštienos mažmeninės kainos pasiekė lygį, kad lietuviškos paukštienos vartojimas vidaus rinkoje pradėjo mažėti.

Raktažodžiai: paukštiena, vartojimas, kainos, trumpalaikės prognozės.

IVADAS

Paukštininkystės sektorius užima svarbią vietą tarp kitų žemės ūkio sektorių. Paukštiena sudaro daugiau nei 28 proc. Lietuvoje pagaminamos mėsos. Jai tenka 23 proc. (daugiau tik kiaulienos) suvartojamos mėsos. Paukštienos vartojimas pastaraisiais metais smarkiai didėjo. Tačiau 2008 metais prasidėję finansiniai ir ekonominiai sunkumai turėjo įtakos vartotojų įpročiams.

Tyrimo tikslas – nustatyti paukštienos vartojimo pokyčius, juos lemiančius veiksnius ir perspektyvas Lietuvoje.

Tyrimo objektas – paukštienos vartojimas Lietuvoje.

Tyrimas atliktas, naudojant statistinių duomenų analizės, ekspertinio vertinimo ir grafinio vaizdavimo metodus. Tiriant lietuviškos paukštienos vartojimą, buvo naudoti Statistikos departamento prie LRV, Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio rūmų, Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos duomenys.

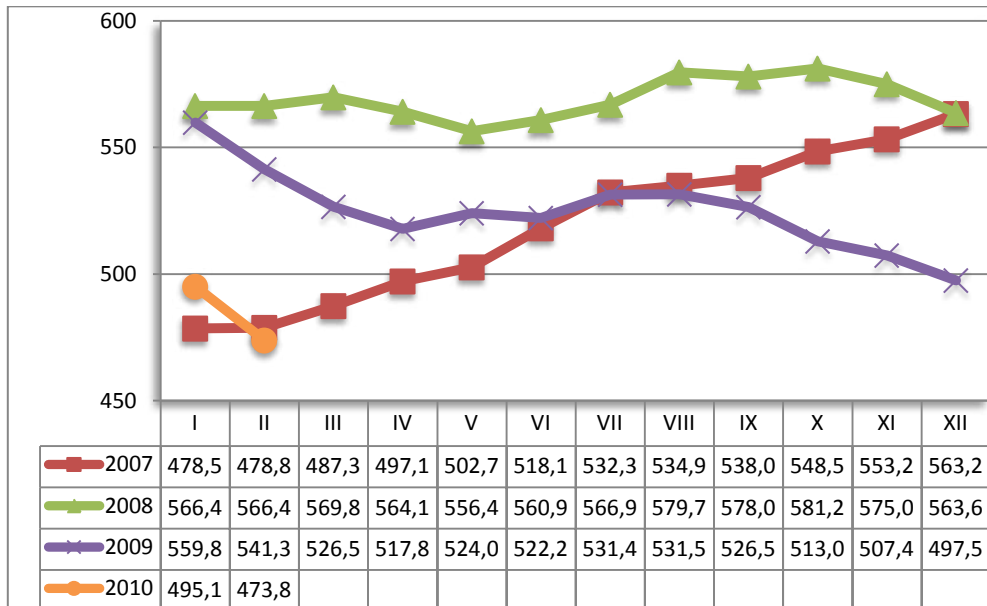
TYRIMO REZULTATAI

Vidaus rinka. Gerėjant gyvenimo kokybei, Lietuvos gyventojai vis didesnę pajamų sumą skirdavo maisto produktams įsigyti. Bene labiausiai didėjo mėsos vartojimas. Pagal suvartojamos paukštienos kiekį ES vidurkį (23 kg paukštienos vienam gyventojui per metus) Lietuva pasiekė 2007–2008 metais. Nuo įstojimo į ES iki 2008 metų paukštienos vartojimas padidėjo apie 53 proc. Paukštiena vis dažniau buvo pasirenkama dėl to, kad tai nebrangi dietinė mėsa, alternatyvi kitų naminių gyvulių mėsei. Sparčiai didėjančią šios mėsos paklausą Lietuvos rinkoje rodė ir augančios jos gamybos apimtys bei importo kiekiai. Nuo įstojimo į ES iki 2009 metų mūsų šalyje metinė paukštienos gamyba padidėjo maždaug 67 proc., o importas išaugo 12 proc.

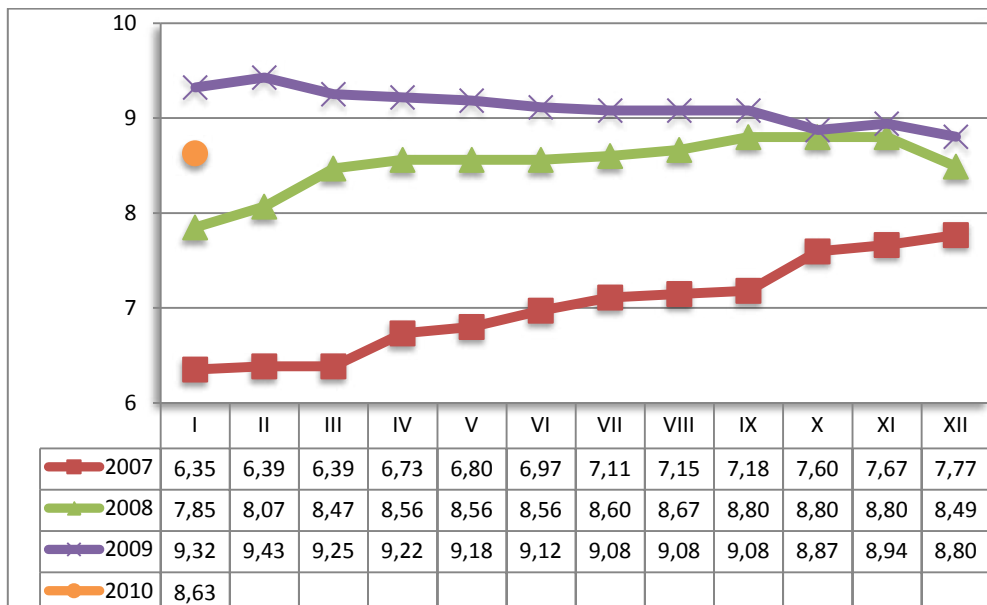
Kai buvo jaučiamas mėsos stygius, paukštienos rinką buvo galima įvardyti kaip gamintojo rinką. Prekybininkams dėl pasiūlos ir paklausos skirtumų atsirado galimybė prekę parduoti brangiau.

Iki 2006 metų vištienos didmeninė kaina buvo gana pastovi, o vėliau pradėjo augti (1 pav.). Tai tęsėsi iki 2008-ųjų pabaigos, kai Lietuvoje prasidėjo ekonominis ir finansinis sunkmetis. Per 2009 metus didmeninė vištienos kaina Lietuvoje sumažėjo daugiau nei 11 proc. Ji mažėjo ir 2010-ųjų

pradžioje. Sausio–vasario mėnesiais vištienos didmeninė kaina buvo 12 proc. mažesnė nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus.

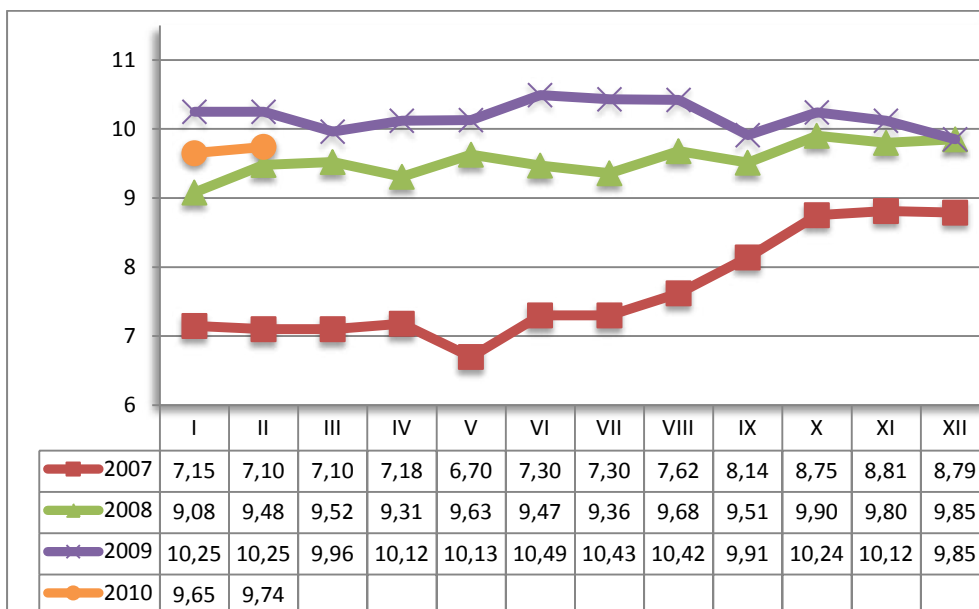
1 pav. Vištų skerdenų vidutinė pardavimo kaina Lietuvoje 2007–2010 metais, Lt/100 kg [11]
 Figure 1. Average producer price of chicken carcasses in Lithuania in 2007–2010, Lt/100 kg

2 pav. Mažmeninė vištienos kaina Lietuvos prekybos centruose 2007–2010 metais, Lt/kg [4–7]
 Figure 2. Retail price of chicken meat in Lithuanian supermarkets in 2007–2010, Lt/kg

Vištienos kaina 2009 metais sumažėjo ir mažmeninės prekybos centruose – beveik 6 proc. (2 pav.). Tačiau priešingai nei didmeninė, 2009 metais ji vis dar viršijo 2008-ųjų ir net 2007-ųjų kainą atitinkamai 7 proc. ir 30 proc. Tik 2009 metų paskutinį mėnesį vištienos mažmeninė kaina priartėjo prie buvusios 2008 metų rugsėjo–lapkričio mėnesiais. 2010 metais vištienos kaina mažmeninėje rinkoje toliau mažėjo. Sausio mėnesį ji buvo apie 7 proc. mažesnė nei prieš metus.

Turguose 2009 metais vištienos kaina taip pat išsilaikė aukštesnė nei 2008-aisiais – beveik 7 proc. (3 pav.). Tik 2009 metų gruodžio mėnesį vištienos kaina priartėjo prie buvusios 2008 metų pabaigoje. Pirmaisiais 2010 metų mėnesiais turgavietėse vištiena dar atpigėjo – kaina siekė 2008 metų III ketvirčio lygį ir buvo daugiau nei 5 proc. mažesnė nei tuo pačiu laikotarpiu 2009-aisiais.

3 pav. Vištienos kaina Lietuvos turguose 2007–2010 metais, Lt/kg [12]
 Figure 3. The price of chicken meat in local markets in Lithuania in 2007–2010, Lt/kg

Žemės ūkio rūmų duomenimis, Lietuvos prekybos centruose brangiausiai kainavo vištų krūtinėlės, pigiausiai – sparneliai (1 lentelė).

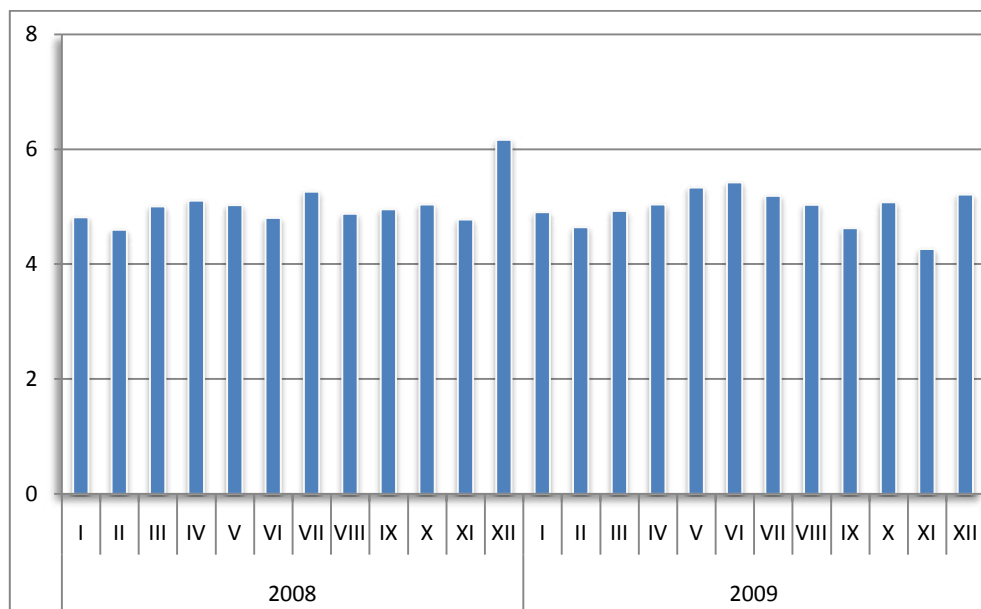
1 lentelė / Table 1

Kai kurių vištų dalių mažmeninė kaina Lietuvoje
 2009 ir 2010 metų sausio–vasario mėnesiais, Lt/kg [12]
 Retail prices of selected chicken parts in Lithuania in January–February 2009 and 2010, Lt/kg

Vištų dalys / Chicken parts	2009	2010	Pokytis, proc. Change, %
Sparneliai / Wings	8,8	8,2	92,9
Šlaunelės / Thighs	10,4	10,0	95,8
Blauzdelės / Drumsticks	10,5	10,2	96,8
Krūtinėlės / Breasts	16,0	14,8	92,5

Ilgą laiką brangus paukštienai, pasireiškė Gifeno paradoksas [1]. Net ir didėjant paukštienos kainai, jos paklausa toliau augo. Visas mėsos rūšis gyventojai pradėjo laikyti brangiomis, tačiau vištiena rinkosi dėl to, kad ji, palyginti su kitomis, buvo pigiausia.

2009 metais ir lietuviška paukštiena gyventojams tapo per brangi – jos pardavimas vidaus rinkoje pradėjo mažėti. 2009 metais Lietuvos gamintojai šios mėsos pardavė 1,3 proc. mažiau nei praėjusiais metais (4 pav.). Didžiausias lietuviškos paukštienos pardavimo apimčių sumažėjimas užfiksuotas 2009-ųjų pabaigoje, kai lapkričio ir gruodžio mėnesiais, palyginti su atitinkamu laikotarpiu 2008-aisiais, lietuviškos paukštienos vidaus rinkoje parduota atitinkamai 11 ir 16 proc. mažiau. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, šios mėsos vartojimas Lietuvoje sumažėjo beveik 11 proc.

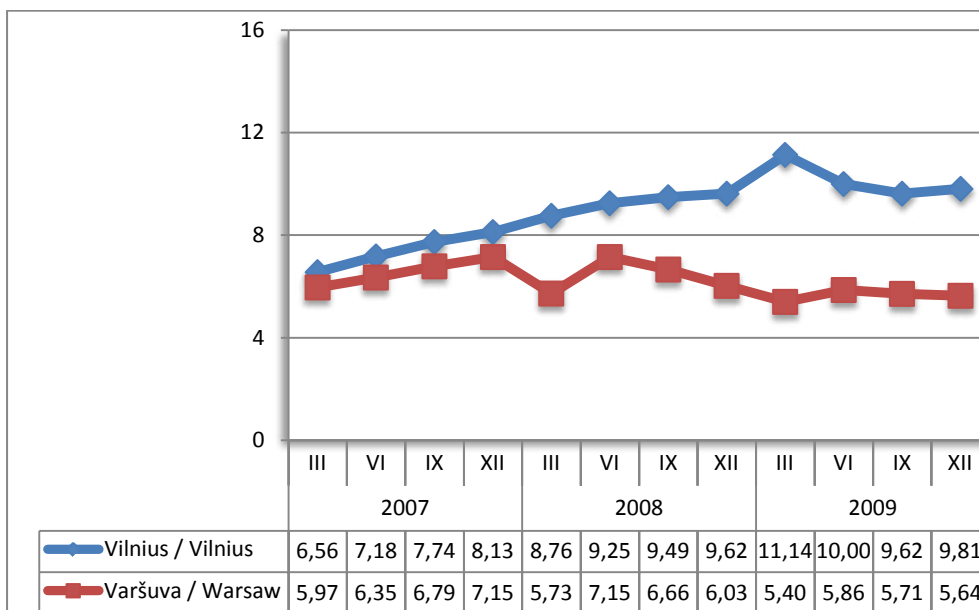

4 pav. Paukštienos ir jos subproduktų pardavimas Lietuvos rinkoje 2008 ir 2009 metais, tūkst. t [3]
Figure 4. Sales of poultry meat and offal in Lithuania in 2008 and 2009, thou t

Galima daryti prielaidą, kad, nors Lietuvos gyventojai paukštienos vidaus rinkoje nuperka mažiau, jos vartojimas nemažėja. Pirkėjai be jokių kliūčių gali paukštienos įsigyti kaimyninėse valstybėse. Oficialios statistikos, kiek mėsos Lietuvos piliečiai savo reikmėms parsigabena iš kaimyninių šalių, nėra, bet spėjama, kad nemažai. Tai galima paaiškinti, remiantis Lietuvos ir Lenkijos mažmeninių paukštienos kainų skirtumais (5 pav.).

Iki 2008 metų skirtumas tarp lietuviškos ir lenkiškos vištienos kainų buvo labai nedidelis, bet kaimyninėje šalyje broileriai kainavo pigiau. Tačiau nuo 2008-ųjų Lietuvoje kainoms augant, skirtumas ryškėjo, nes Lenkijoje vištienos kaina 2008-ųjų II pusėje, prasidėjus ekonominiam sunkmečiui, ėmė mažėti. 2009 metų kovą Varšuvoje mažmeninė broilerių kaina buvo apie 2 kartus mažesnė nei Vilniuje. Tai, kad per visus 2009 metus Lenkijos sostinėje vištiena kainavo 44 proc. pigiau nei Vilniuje, masino Lietuvos gyventojus, ypač gyvenančius arčiau Lenkijos pasienio, vykti apsipirkti į kaimyninę šalį. Tai yra vienas svarbiausių veiksnių, dėl ko mažėjo lietuviškos paukštienos pardavimo apimtys vidaus rinkoje.

Susiklosčiusią paukštienos paklausos situaciją pagerinti galėtų kiekvienas rinkos dalyvis, darantis įtaką mažmeninei kainai. Tai pasakytina ir apie valstybės vaidmenį, nes Lenkijoje PVM – 3 proc., o Lietuvoje – 21 proc.

5 pav. Mažmeninė broilerių kaina Lietuvos ir Lenkijos sostinėse 2007–2009 metais, Lt/kg [10]
 Figure 5. Retail price of broiler in the capital cities of Lithuania and Poland in 2007–2009, Lt/kg

IŠVADOS

Paukštinkystės sektorius užima svarbią vietą tarp kitų žemės ūkio sektorių. Pastaraisiais metais paukštiena sudarė daugiau nei 28 proc. Lietuvoje pagaminamos mėsos. Mėsos vartojimo struktūroje paukštienai teko 23 proc., o pastaraisiais metais jos suvartojama vis daugiau. Kadangi paukštienos sektorius buvo deficitinis – paklausa visada viršijo pasiūlą, gamintojai ir prekybininkai galėjo produkciją parduoti didesnėmis kainomis, nei ji buvo verta. Tačiau kainų augimas pasiekė tokį lygį, kad žmonėms mėsos produktai tapo brangūs, ir paukštieną jie pirko dėl to, kad tai buvo pigiausia mėsos rūšis. 2009 metais paukštienos mažmeninės kainos pasiekė tokį lygį, kad lietuviškos paukštienos vartojimas vidaus rinkoje pradėjo mažėti. Lietuvos gyventojai įsigyti paukštienos vis dažniau vyko į Lenkiją, kurioje 2009 metais šios rūšies mėsa kainavo 44 proc. pigiau. Prie lietuviškos paukštienos mažmeninės kainos mažinimo gali prisidėti gamintojai, mažmeninės prekybos įmonės ir valstybė.

Literatūra

1. BARTKIENĖ, A. *Rinkos kainų politika ir kainodara*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993. 214 p. ISBN 9986090040.
2. ČIEGIS, R. *Ekonominių teorijų istorija*. Kaunas: VU leidykla, 2006. 728 p. ISBN 9986199255.
3. *Gaminių gamyba*. Statistikos departamento prie LRV išankstiniai duomenys.
4. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2007*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2007, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.

5. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2008, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
6. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2009*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
7. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2010*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2010, Nr. 1. ISSN 1392-2874.
8. *Lietuvos žemės ūkis 2003*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2004. ISSN 1648-0368.
9. *Lietuvos žemės ūkis 2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009. ISSN 1648-0368.
10. *Maisto produktų mažmeninės kainos kai kurių ES šalių sostinėse 2007-03-01–2009-12-04* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
11. *Vištienos skerdenų pardavimo vidutinių svertinių kainų suvestinė ataskaita 2007–2010 m. pagal KPS-I* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
12. *Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija* [interaktyvus]. Kaunas: Žemės ūkio rūmai, 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt>>.
13. ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

Summary

The article deals with the trends of consumption of Lithuanian poultry meat and the factors that determine them. The poultry sector has an important place among other agricultural sectors. Poultry meat makes up even 28% of the total meat produced in Lithuania. In the structure of meat consumption poultry meat makes up 23%; lately, the consumed amounts have noticeably increased. In Lithuania the demand for poultry meat exceeds the supply. Lately, the self-sufficiency level of poultry meat fluctuated about 80%.

As the poultry sector in Lithuania was in short supply, producers and traders could sell products at higher prices than their value. However, the price uptrend reached such a level that meat products became too expensive for consumers and they bought poultry meat only for the reason that it was the cheapest kind of meat. In 2009 the retail prices of poultry meat reached such a level that the consumption of Lithuanian poultry meat on the domestic market started to decline. People more and more often went to Poland for poultry meat where in 2009 it was by 44% cheaper than in Lithuania. Producers, retailers and the government could contribute to the reduction of retail price of Lithuanian poultry meat.

Keywords: *poultry meat, consumption, prices, short-term perspectives.*

KIAUŠINIŲ UŽSIENIO PREKYBOS TENDENCIJOS *TRENDS OF FOREIGN TRADE IN EGGS*

Laura PETRAUSKAITĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus ekonomistė, laura@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjama kiaušinių užsienio prekyba ir jos pokyčiai 2007–2009 metais. Apžvelgiama, kokią įtaką eksportui ir importui turėjo kiaušinių kainos vidaus rinkoje ir kiti veiksniai.

Kiaušinių gavybos sektorius plėtėsi, jo produkcijos paklausa augo. Tačiau pastaruoju metu pastebima neigiamų pokyčių. Lietuviški kiaušiniai tapo nekonkurencingi tarptautinėse rinkose. 2007–2009 metais žymiai pablogėjo mūsų šalies užsienio prekybos naminių paukščių kiaušinių balansas.

Raktažodžiai: užsienio prekyba kiaušiniais, kiaušinių kainos, kiaušinių pardavimas.

ĮVADAS

Lietuviški kiaušiniai užsienio rinkose buvo paklausūs, tačiau paskutiniaisiais metais eksporto rodikliai suprastėjo. Norint išsiaiškinti priežastis, analizuojami prekybos srautai, nuo jų priklausantys ir jiems įtakos turintys veiksniai. Aptariamasis lietuviškų kiaušinių kainų konkurencingumas tarptautinėje rinkoje.

Tyrimo tikslas – nustatyti kiaušinių užsienio prekybos tendencijas, jas lemiančius veiksnius ir artimiausius pokyčius Lietuvoje.

Tyrimo objektas – šalies kiaušinių eksportas ir importas.

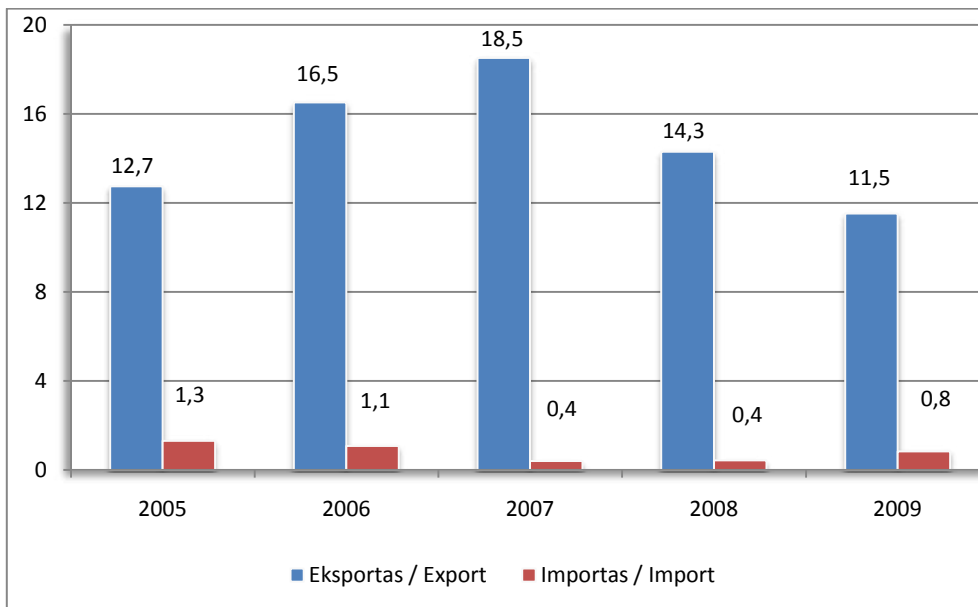
Tyrimas atliktas, naudojant ekspertinio vertinimo, statistinių duomenų analizės ir grafinio vaizdavimo metodus. Siekiant iširti kiaušinių užsienio prekybos kaitą, buvo naudoti Statistikos departamento prie LRV, Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos, Europos Komisijos, Lenkijos pagrindinės statistikos žinybos duomenys.

TYRIMO REZULTATAI

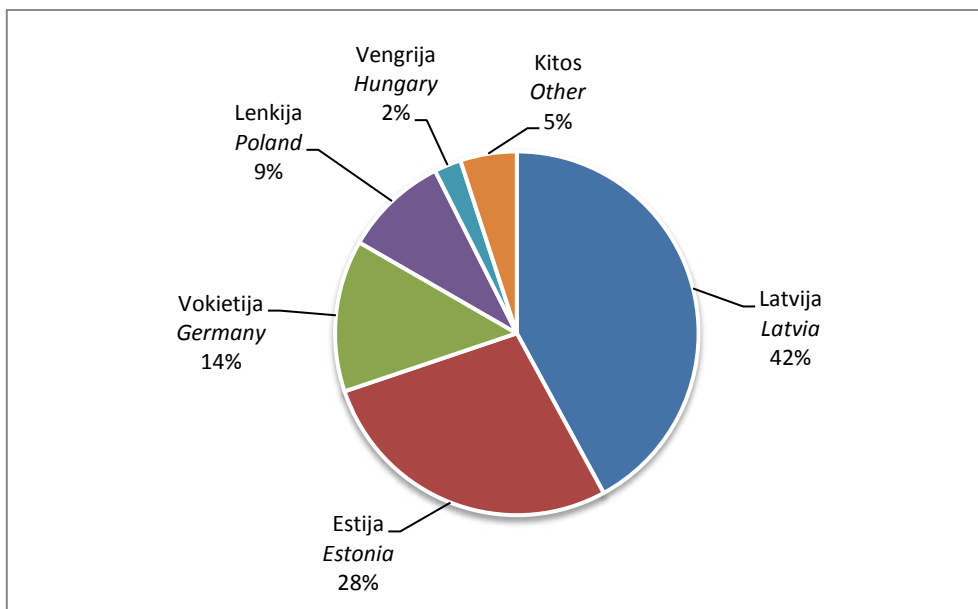
2009 metais Lietuvos užsienio prekybos įvairaus apdorojimo naminių paukščių kiaušinių balansas buvo teigiamas (1 pav.). Toks jis jau daugelį metų. Tačiau ilgamečiai stebėjimai rodo, kad užsienio prekybos balansas, gerėjęs ne vienerius metus, pastaruosius dvejus – prastėja. 2008 metais, palyginti su 2007-aisiais, jis sumažėjo 23 proc., o 2009-aisiais, palyginti su 2008 metais – 23 proc. 2009 metais užsienio prekybos balansas pasiekė 2005 metų lygį.

Didžiausios įtakos šiems neigiamiems pokyčiams turėjo mūsų šalyje surenkamų kiaušinių eksporto mažėjimas. 2008 metais, palyginti su 2007-aisiais, eksportas sumažėjo 23 proc., o 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais – dar 19 proc.

Daugiausia naminių paukščių kiaušinių per 2009 metus eksportuota į Latviją (4,8 tūkst. t), Estiją (3,2 tūkst. t) ir Vokietiją (1,6 tūkst. t) (2 pav.). Ankstesniais metais nemažai kiaušinių iš Lietuvos įsiveždavusi Čekija pirmenybę pradėjo teikti Vokietijoje, Ispanijoje, Slovakijoje, Nyderlanduose ir Danijoje auginamų paukščių kiaušiniams. 2009 metais lietuviškų kiaušinių nebeimportavo anksčiau buvusi svarbi partnerė – Danija. 2009 metais iš Lietuvos kiaušinių išvežta į 17 šalių. Šie metai išskirtiniai ir tuo, kad Lietuvos užsienio prekyba kiaušiniais su trečiųjų šalių partneriais nutrūko.

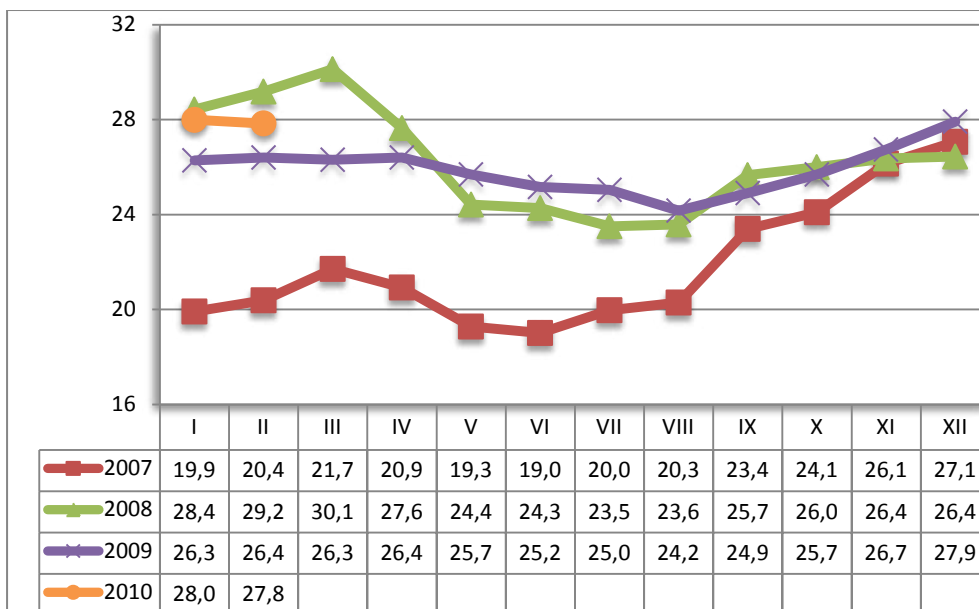

1 pav. Lietuvos užsienio prekyba kiaušiniais 2005–2009 metais, tūkst. t [10]
 Figure 1. Lithuania's foreign trade in eggs in 2005–2009, thou t

2 pav. Kiaušinių eksporto struktūra 2009 metais [10]
 Figure 2. Structure of egg export in 2009

Labiausiai lietuviškų kiaušinių užsienio prekybą 2007–2009 metais paveikė kiaušinių kainos kaita. Lietuvoje vidutinė metinė didmeninė A klasės kiaušinių kaina augo iki pat 2009-ųjų. Ir tik pastaraisiais metais, palyginti su prieš tai buvusiais, ji sumažėjo apie 2 proc. (3 pav.). 2010 metai ir vėl prasidėjo didmeninės kiaušinių kainos kilimu.

3 pav. Šviežių supakuotų A klasės kiaušinių didmeninė kaina Lietuvoje 2007–2010 metais, Lt/100 vnt. [9]
Figure 3. Wholesale price of eggs (Class A, fresh, packed) in Lithuania in 2007–2010, Lt/100 pieces

Didelės įtakos kiaušinių kainai turėjo paukščių lesalų kainos. 2009 metų pradžioje naminių paukščių lesalai Lietuvoje buvo kur kas pigesni nei keletą metų prieš tai, todėl kiaušinių didmeninė kaina taip pat galėjo mažėti. Tačiau per kainų augimo laikotarpį Lietuva neteko dalies tarptautinės rinkos, kurią susigrąžinti bus sunku, nes užsienio konkurentai, net ir lietuviškiems kiaušiniams pingant, turi didelį kainos pranašumą (1 lentelė).

Per paskutiniuosius trejus metus ES kiaušinių didmeninė kaina sumažėjo vos trijose šalyse: Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje ir Rumunijoje. Lietuvoje jie pabrango dvigubai daugiau nei vidutiniškai ES ir 2009 metais kainavo beveik tiek pat, kiek ES. Lenkijoje 2008–2009 metais kiaušiniai buvo pigesni (2 proc.), o Latvijoje gerokai brangesni nei Lietuvoje.

Palyginti su pigiausiai paukščių kiaušinius didmeninėje rinkoje parduodančiomis šalimis, lietuviškų kiaušinių kainos 2009 metais buvo nekonkurencingos. Estijoje kiaušiniai kainavo beveik 14 proc., Maltoje – beveik 17 proc., o Nyderlanduose – 31 proc. mažiau nei vidutiniškai ES.

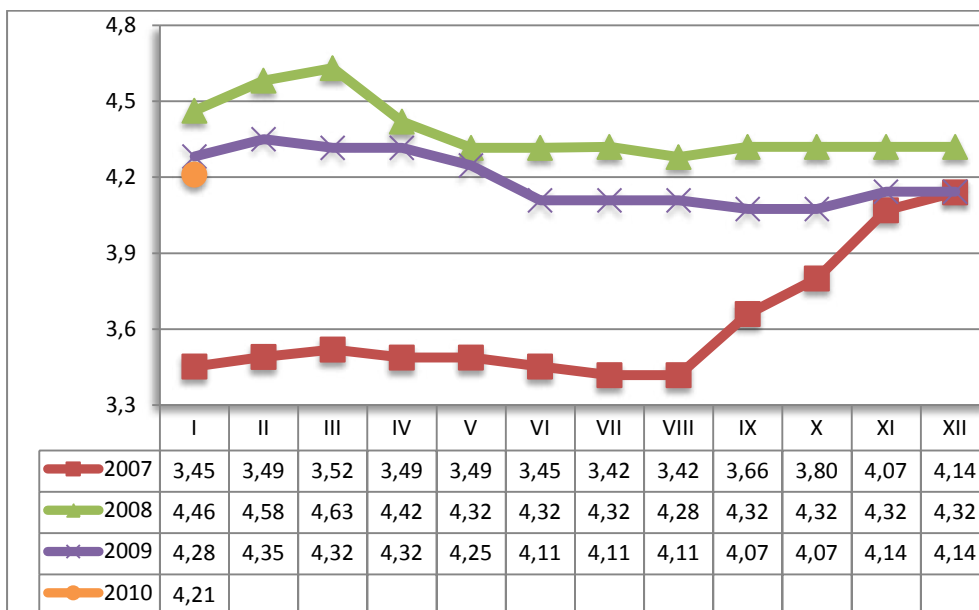
Šviežių L–M grupės kiaušinių vidutinės didmeninės kainos ES valstybėse
2007–2009 metais, Lt/100 kg [7]
Average wholesale prices of eggs (fresh, groups L–M) in EU countries in 2007–2009, Lt/100 kg

Šalis / Country	2007	2008	2009	2009, palyginti su compared to 2007, %
Nyderlandai / Netherlands	324,32	273,71	284,42	-12,3
Malta / Malta	295,39	328,75	343,85	16,4
Estija / Estonia	324,10	409,95	356,04	9,9
Belgija / Belgium	322,07	322,05	356,47	10,7
Čekija / Czech Republic	341,86	379,75	359,63	5,2
Rumunija / Romania	374,41	378,40	373,17	-0,3
Jungtinė Karalystė / United Kingdom	385,94	401,37	373,49	-3,2
Portugalija / Portugal	358,63	352,46	380,85	6,2
Ispanija / Spain	349,83	356,02	380,92	8,9
Prancūzija / France	350,25	346,12	386,29	10,3
Suomija / Finland	389,81	419,78	394,45	1,2
Vengrija / Hungary	378,32	407,35	396,58	4,8
Slovakija / Slovakia	341,93	386,79	403,48	18,0
Lenkija / Poland	371,16	412,73	405,67	9,3
Bulgarija / Bulgaria	334,10	362,41	408,29	22,2
Lietuva / Lithuania	351,76	421,80	413,62	17,6
Vokietija / Germany	350,73	340,66	418,19	19,2
Slovėnija / Slovenia	411,49	452,00	431,47	4,9
Latvija / Latvia	366,93	457,45	460,17	25,4
Graikija / Greece	406,84	457,39	470,16	15,6
Airija / Ireland	470,80	517,39	492,55	4,6
Italija / Italy	526,35	542,81	581,53	10,5
Švedija / Sweden	565,69	643,64	587,21	3,8
Danija / Denmark	491,49	547,17	597,62	21,6
Kipras / Cyprus	459,59	585,23	598,87	30,3
ES / EU	381,23	390,88	413,80	8,5

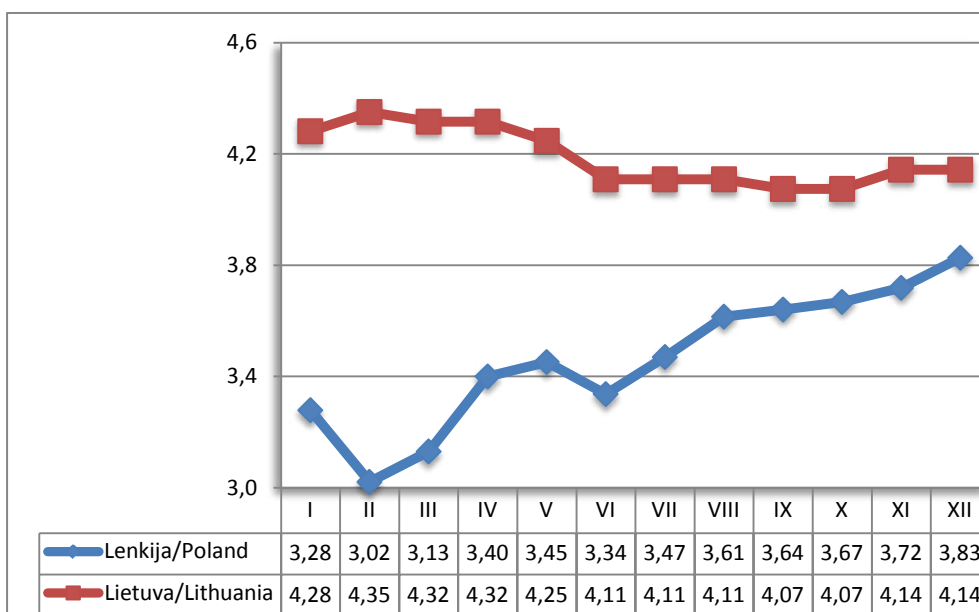
Įvykus pokyčiams didmeninėje rinkoje, po kurio laiko jie pasireiškė ir mažmeninėje. Mažmeninės prekybos vietose kiaušinių kaina 2009 metais buvo beveik 4,5 proc. mažesnė nei 2008-aisiais (4 pav.). 2010-ųjų sausio mėnesį, palyginti su 2009-ųjų gruodžiu, mažmeninė kiaušinių kaina Lietuvoje šoktelėjo apie 1,7 proc. Tačiau tai nėra reikšmingas pokytis. Jis greičiausiai susijęs su sezoniniais svyravimais, kai metų pradžioje (iki Velykų) kaina kyla.

Mažinti mažmenines kiaušinių kainas skatino ir tai, kad kai kuriose kaimyninėse rinkose šie produktai kainavo pigiau. 2009 metais Lietuvoje, palyginti su Lenkijos mažmeninėje rinkoje buvusiomis kainomis, kiaušiniai kainavo 21 proc. brangiau (5 pav.).

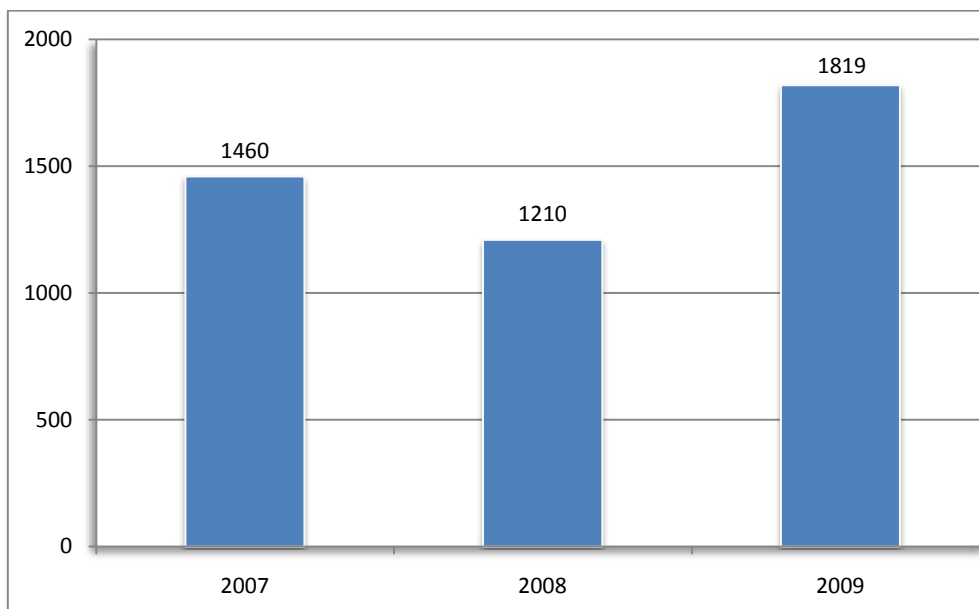
Tokie kiaušinių mažmeninių kainų skirtumai ne vieną Lietuvos gyventoją pastūmėjo įsigyti jų kitų šalių prekyvietėse. Tai šiek tiek sumažino mūsų šalies gamintojų, prekybininkų, tuo pačiu – ir valstybės pajamas. 2009 metais buvo paklausūs ir Lietuvos gamintojų parduodami kiaušiniai (6 pav.).

4 pav. Mažmeninė kiaušinių kaina Lietuvoje 2007–2010 metais, Lt/10 vnt. [3–6]
 Figure 4. Retail price of eggs in Lithuania in 2007–2010, Lt/10 pieces

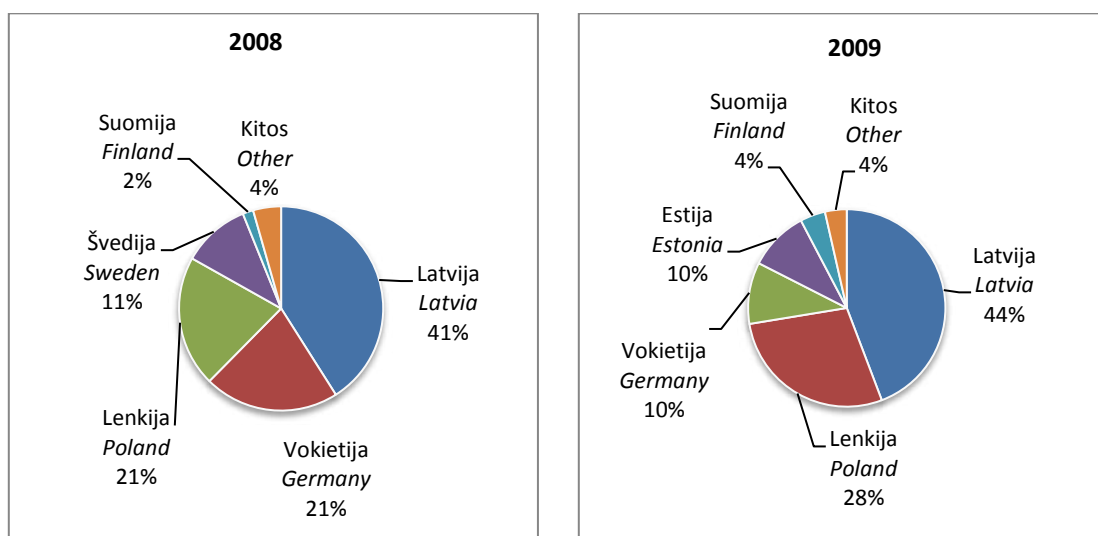

5 pav. Mažmeninės kiaušinių kainos Lenkijoje ir Lietuvoje 2009 metais, Lt/10 vnt. [1, 3–6, 8]
 Figure 5. Retail prices of eggs in Poland and Lithuania in 2009, Lt/10 pieces

6 pav. Lietuviškų kiaušinių pardavimas vidaus rinkoje 2007–2009 metais, t [2]
Figure 6. Sales of Lithuanian eggs on the domestic market in 2007–2009, t

Statistikos departamento duomenimis, 2008 metais, palyginti su 2007-aisiais, Lietuvoje surinktų kiaušinių pardavimas vidaus rinkoje buvo sumažėjęs apie 17 proc. 2009 metais lietuviškų kiaušinių paklausa viršijo net ir buvusią 2007-aisiais – jų parduota 50 proc. daugiau nei prieš metus. Tačiau įvertinus gamybos ir užsienio prekybos duomenis, matyti, kad 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, Lietuvoje kiaušinių vartojimas teišaugo 0,3 proc.

7 pav. Kiaušinių importo struktūra 2008 ir 2009 metais [10]
Figure 7. Structure of egg import in 2008 and 2009

Tokius vartojimo pokyčius lėmė sunkmečiu pasikeitusi vartotojų elgsena ir mitybos įpročiai. Gyventojai pradėjo dažniau gaminti namuose, o tai padidino maisto produktų, tarp jų ir kiaušinių, poreikį.

Pasikeitusi ekonominė situacija visų pirma paveikė vartotojų pajamas. Tiek gyventojai, tiek gamybos įmonės ėmė ieškoti pigesnių produktų. Tai lėmė ir kiaušinių importo apimčių padidėjimą. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, įvežamų įvairaus apdorojimo naminių paukščių kiaušinių kiekis išaugo kone dvigubai. Labiausiai kiaušinių importas padidėjo iš tų šalių, kuriose šių produktų galima įsigyti pigiau – Lenkijos, Estijos.

2009 metais daugiausia naminių paukščių kiaušinių Lietuva importavo iš Latvijos (373 t), Lenkijos (238 t) ir Vokietijos (85 t). Iš viso į Lietuvą naminių paukščių kiaušinių įvežta iš 17 ES šalių.

IŠVADOS

2007–2009 metais užsienio prekybos naminių paukščių kiaušiniai balansas Lietuvoje pablogėjo. Taip įvyko dėl sparčiai mažėjančių eksporto apimčių. Lietuviški kiaušiniai tapo nekonkurencingi tarptautinėse rinkose dėl sąlyginai didelių didmeninių kainų. Padidėjus lietuviškų kiaušinių paklausai vidaus rinkoje, gamintojai galėjo realizuoti daugiau produkcijos. Išaugus kiaušinių poreikiui, 2009 metais padidėjo importo apimtys. Kiaušinių kainos 2009 metais nukrito dėl didėjančios konkurencijos.

Literatūra

1. *Ceny w gospodarce narodowej grudzień 2009*. Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2010. ISSN 1732-6508
2. *Gaminių gamyba*. Statistikos departamento prie LRV išankstiniai duomenys.
3. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2007*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2007, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
4. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2008, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
5. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2009*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
6. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2010*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2010, Nr. 1. ISSN 1392-2874.
7. *Monthly Market Prices for Eggs (L&M) in the EU* [interaktyvus]. Belgija: Europos Komisija, 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://circa.europa.eu>>.
8. *Rynek drobiu i jaj. Stan i perspektywy*. Warszawa: IERiGŻ, 2009. Nr. 35–36. ISSN 1231-255X.
9. *Šviežių supakuotų kiaušinių pardavimo vidutinių svertinių kainų suvestinė ataskaita 2007–2010 m. pagal KPS-3* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
10. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

Summary

Foreign trade in eggs and its changes over the past three years are analysed in the article. The impact of domestic prices and other factors on the egg export and import is overviewed.

The production of and the demand for eggs were growing. Lithuanian eggs were marketable in foreign countries as well. However, in 2007–2009 the balance of foreign trade in poultry eggs noticeably became worse due to the rapidly declining amounts of export. Lithuanian eggs became uncompetitive because of relatively high wholesale prices. Besides, after the demand for eggs increased on the domestic market, the producers could sell larger amounts as well as the amounts imported in 2009 increased. In 2009 due to the increasing competitiveness the prices of eggs went down.

Keywords: *foreign trade in eggs, egg prices, sales of eggs.*

LIETUVOS UŽSIENIO PREKYBA ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTAIS 2009 METAIS

LITHUANIAN FOREIGN TRADE OF AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS IN 2009

Audronė LASKAUSKIENĖ,
LAEI Informacijos sisteminimo ir leidybos skyriaus
jaunesnioji mokslo darbuotoja, audrone@laei.lt

Straipsnyje analizuojami žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos pokyčiai per 2009 metus. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas, palyginti su 2008-aisiais, sumažėjo 10,2 proc., importas – 18,6 proc. Užsienio prekybos apyvarta buvo mažesnė 14 proc. Prekybos balansai 2005–2009 metais teigiami, o 2009-aisiais, palyginti su 2008 metais, išaugo 1,8 karto. Daugiausia eksportuota pieno produktų, grūdų, vaisių, maisto pramonės liekanų ir pašarų gyvūnams, gaminių iš mėsos ir žuvų, tabako gaminių, importuota – vaisių ir riešutų, žuvų ir vėžiagyvių, įvairių gėrimų, mėsos, daržovių. 64 proc. žemės ūkio ir maisto produktų eksporto ir 83 proc. importo teko ES šalims. Didžiausias buvo prekybos su Rusija, Latvija, Jungtine Karalyste, Estija, Suomija perviršis, didžiausias deficitas – su Lenkija, Nyderlandais, Ukraina.

Raktažodžiai: eksportas, importas, žemės ūkio ir maisto produktai, apyvarta, balansas, ES, trečiosios šalys.

ĮVADAS

Užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais daro labai didelę įtaką Lietuvos Respublikos ūkio augimui bei gyventojų užimtumui ir gerovei. Dėl gilaus pasaulio ekonomikos nuosmukio ir dabartinių tendencijų šalies žemės ūkyje prekyba žemės ūkio ir maisto produktais užima vis didesnę Lietuvos užsienio prekybos dalį. Lietuvos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apimtys 2005–2008 metais padidėjo 2,3 karto, tačiau kritę 2009 metų užsienio prekybos rodikliai truputį viršijo 2007-ųjų lygį.

Tyrimo objektas – užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais.

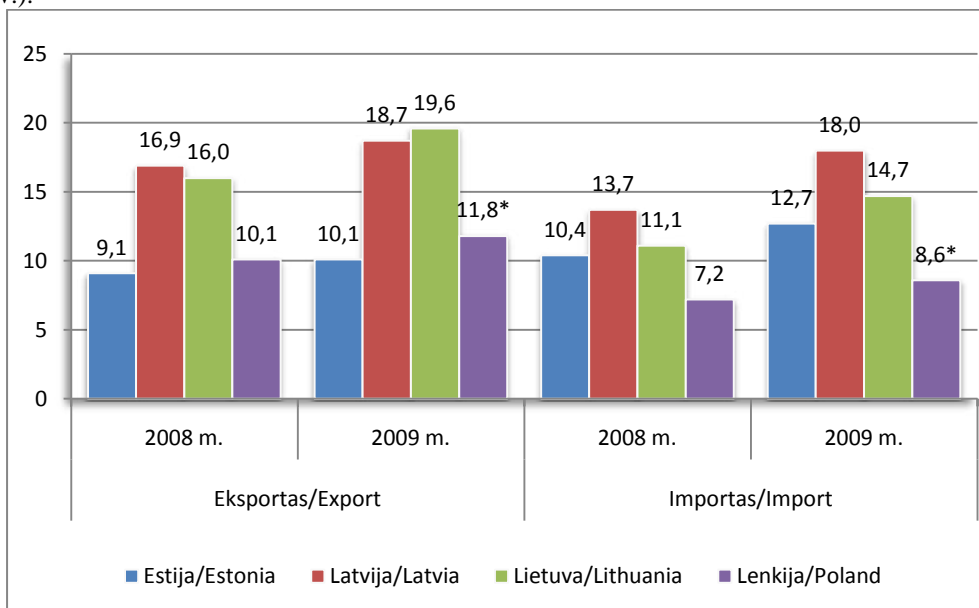
Tyrimo tikslas – analizuoti užsienio prekybos būklę ir tendencijas, įvertinti užsienio prekybą ir jos pokyčius 2009 metais.

Analizė atlikta, remiantis Statistikos departamento duomenimis (agreguotais Intrastato ir Ekstrastato). Analizuojant eksporto srautus, atskirti Lietuvoje pagaminti arba užauginti ir nelietuviškos kilmės produktai. Užsienio prekybos tendencijoms nustatyti panaudoti statistiniai – matematiniai duomenų analizės ir grafinio modeliavimo, eksporto ir importo apimčių metodai, kainų pokyčiams įvertinti – palyginimo metodas.

TYRIMO REZULTATAI

2008 ir 2009 metais užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais tyrimas ir palyginamoji analizė išryškino tendenciją, kad dėl ekonominio sunkmečio didėja eksportuojamų Lietuvoje pagamintų produktų dalis. Palyginamuoju laikotarpiu buvo daugiau išvežta lietuviškų pieno produktų, maisto pramonės liekanų ir pašarų gyvūnams bei grūdų, bet, kritus eksporto kainoms, pajamų už šiuos produktus gauta mažiau.

Per 2009 metus, palyginti su 2008-aisiais, bendras Lietuvos eksportas sumažėjo 27 proc., importas į Lietuvą – 38 proc. Užsienio prekybą žemės ūkio ir maisto produktais ekonominė krizė paveikė daug mažiau, todėl jos dalis santykinai didėjo: per 2007 metus eksportas sudarė 17,0 proc., 2008-aisiais – 16,0 proc., 2009-aisiais – 19,6 proc. viso Lietuvos eksporto, o importo dalis – atitinkamai 10,0 proc., 11,1 proc. ir 14,7 proc. Mažiausia žemės ūkio ir maisto produktų vertės dalis visoje užsienio prekyboje yra Estijoje ir Lenkijoje. 2009 metais Lietuvoje buvo didžiausia eksporto dalis, Latvijoje – importo (1 pav.).

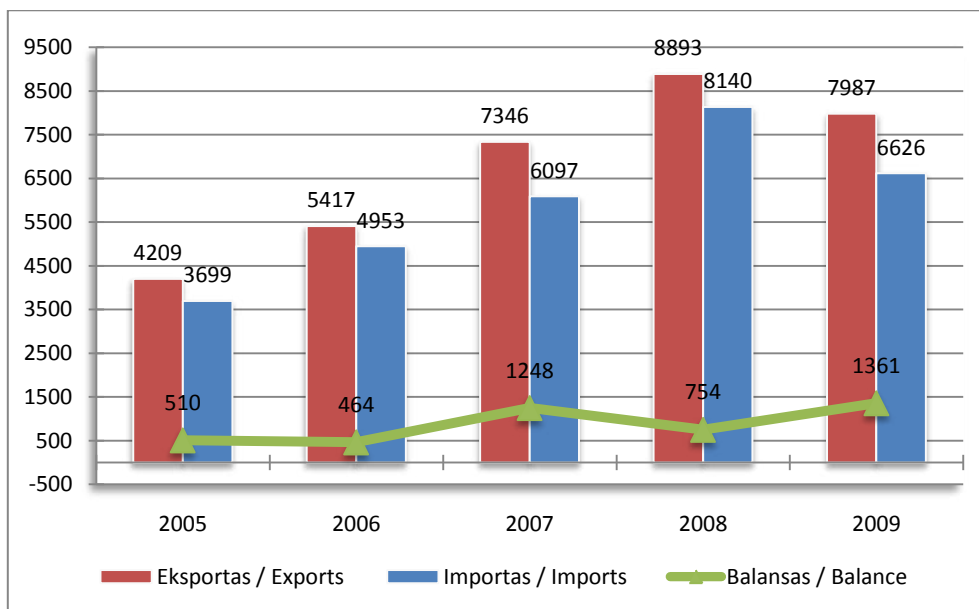
1 pav. Baltijos šalių ir Lenkijos žemės ūkio ir maisto produktų dalis visoje užsienio prekyboje 2008 ir 2009 metais, proc.*

Figure 1. The share of agricultural and food products in the total foreign trade of the Baltic States and Poland in 2008 and 2009, %*

* 2009 m. I–III ketvirčių duomenys / I–III quarters of 2009.

Keletą metų Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksportas didėjo, tačiau 2009-aisiais beveik grįžo į 2007-ųjų lygį. Statistikos departamento 2010 metų vasario duomenimis, 2009 metais iš Lietuvos išvežta žemės ūkio ir maisto produktų už 7987 mln. Lt (10,2 proc. mažiau nei per 2008 m.), importuota už 6626 mln. Lt (18,6 proc. mažiau). Lietuviškos kilmės produktų eksportą ekonominė krizė paveikė mažiau: jo vertė sumažėjo 5,0 proc. iki 5818 mln. Lt. Prekybos balansas 2008 ir 2009 metais buvo teigiamas, pastaraisiais jis siekė 1361 mln. Lt (palyginti su 2008 m., išaugo 1,8 karto). Užsienio prekybos apyvarta sumažėjo 14 proc. (2 pav.).

2009 metais, palyginti 2008-aisiais, sumažėjo 16 iš 24 KN *produktų grupių* eksportas. Tarp minėtų 16 produktų grupių – pieno produktai, grūdai, vaisiai, daržovės, paruošti pašarai gyvūnams, mėsa ir valgomieji subproduktai. Tai produktai, kurių eksportas per 2008 metus sudarė 58 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertės, o per 2009 metus jiems tenkanti dalis sumažėjo iki 53 proc. 2009 metais, palyginti su 2008-aisiais, 27 proc. išaugo kavos, arbatos, 23 proc. – tabako gaminių, 20 proc. – žuvų, 16 proc. – aliejinių augalų sėklų ir gaminių iš mėsos ir žuvų eksporto vertė.

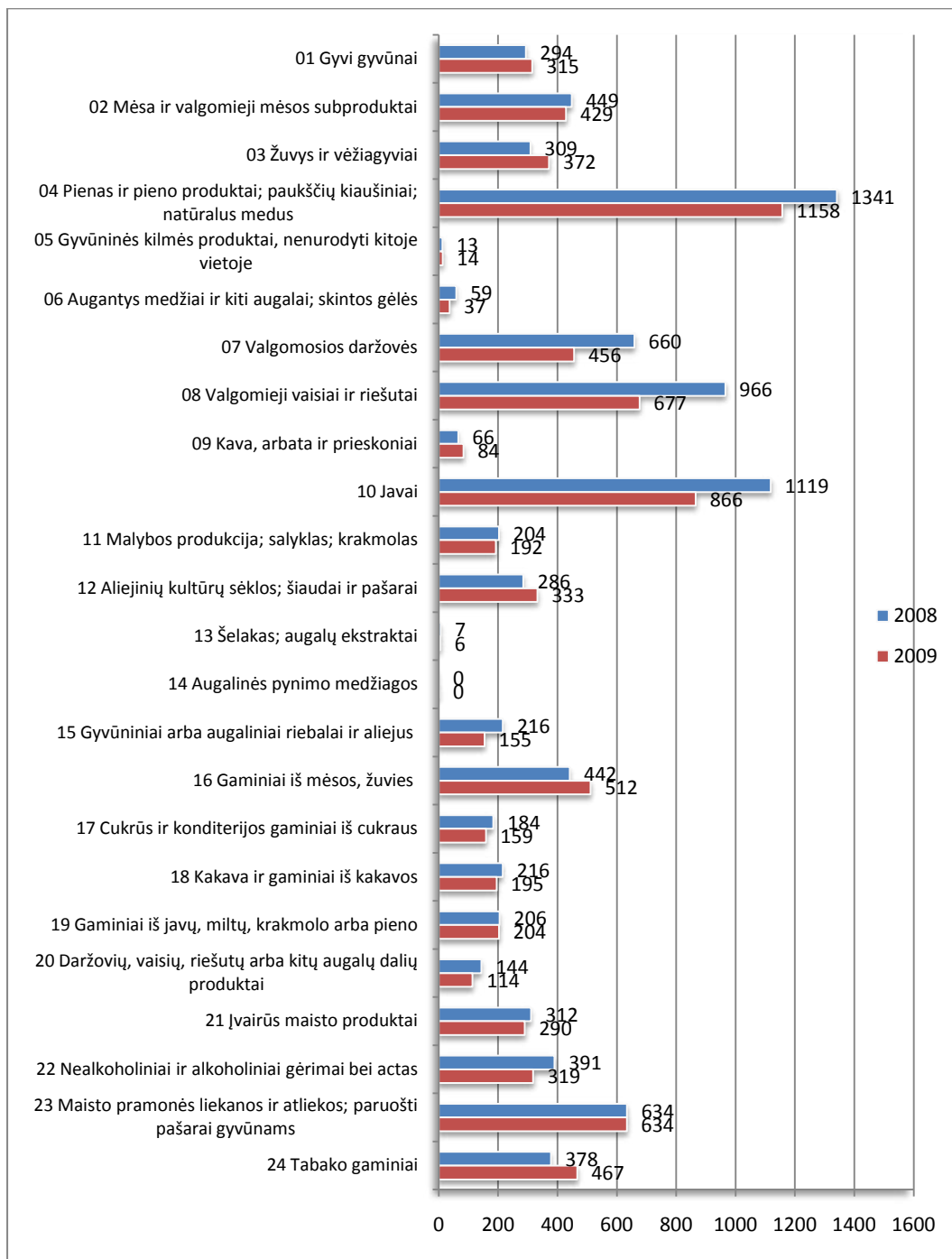

2 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas, importas ir užsienio prekybos balansas 2005–2009 metais, mln. Lt
Figure 2. Export, import and foreign trade balance of agricultural and food products in 2005–2009, mill. Lt.

Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia eksportuota pieno produktų, jų 2009 metais išvežta už 1158 mln. Lt, 98 proc. minėtų produktų buvo pagaminta Lietuvoje. Pieno produktai sudarė 14,5 proc. visų eksportuotų produktų vertės, palyginti su 2008-aisiais, ši dalis sumažėjo nedaug, 56 proc. eksportuotų pieno produktų – sūriai ir varškė. Nors pagal kiekį šių produktų išvežta 786 t daugiau, bet eksporto kainoms nukritus nuo 11,4 Lt/kg iki 9,4 Lt/kg, buvo gauta 135 mln. Lt mažiau nei pernai. Grietinėlės pagal kiekį eksportuota 13 proc. daugiau, tačiau gauta 3 mln. Lt mažiau pajamų, nes eksporto kaina sumažėjo nuo 3,9 Lt/kg iki 3,5 Lt/kg. Trečioje vietoje – sutirštinto pieno eksportas, pagal kiekį sumažėjęs 1 tūkst. t, už jį gauta 25 mln. Lt mažiau, t. y. 13 proc. Eksporto kaina nukrito nuo 5,9 Lt/kg iki 5,3 Lt/kg. Daugiausia lietuviškų pieno produktų buvo eksportuota į Rusiją (31 proc.), Italiją (19 proc.), Vokietiją (10,7 proc.) Lenkiją (10,1 proc.), Latviją (7,3 proc.). Sūrių ir varškės daugiausia išvežta į Rusiją (48 proc.), Italiją (32 proc.), Latviją (7,6 proc.). Grietinėlės eksportuota į Lenkiją (40 proc.), Vokietiją (39 proc.), Nyderlandus (11 proc.). Daugiau kaip 60 proc. sutirštinto pieno išvežta į Vokietiją, Ispaniją, Lenkiją, Nyderlandus, Rusiją, 85 proc. sausųjų išrūgų – į Nyderlandus, Rusiją, Lenkiją, Vokietiją, Kanadą, 82 proc. sviesto – į Saudo Arabiją, Latviją, Italiją, Vokietiją, Nyderlandus. 63 proc. pieno produktų – į ES šalis.

Antroje vietoje pagal eksporto vertę – grūdai. 2009 metais jų išvežta už 866 mln. Lt. Eksportuota 170 tūkst. t daugiau, tačiau gauta 255 mln. Lt mažiau. Iš viso išvežta 1779 tūkst. t įvairių javų: 1276 tūkst. t kviečių, 189 tūkst. t miežių, 177 tūkst. t grikių, 118 tūkst. t rugių, 10 tūkst. t avižių, 6,7 tūkst. t kukurūzų, apie 3 tūkst. t kitų grūdų. Nors palyginamuoju laikotarpiu grūdų eksportuota daugiau, kainų kritimas sumažino eksporto vertę. Kviečių eksportuota 146 tūkst. t daugiau, bet pajamų gauta 161 mln. Lt mažiau, nes jų vidutinė eksporto kaina 2009 metais sumažėjo nuo 725 iki 515 Lt/t. Grikių išvežta 3,7 karto daugiau, tačiau kaina smuktelėjo nuo 618 iki 398 Lt/t, miežių – 40 proc. mažiau, kaina pasikeitė nuo 577 iki 390 Lt/t, rugių – beveik 2 kartus daugiau, kaina sumažėjo nuo 687

iki 382 Lt/t. 62 proc. kviečių eksportuota į Latviją, Libiją, Ispaniją, Turkiją, Maroką, 85 proc. miežių – į Ispaniją, Airiją, Portugaliją, Latviją, Nyderlandus.

3 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas 2008 ir 2009 metais, mln. Lt
 Figure 3. Exports of agricultural and food products in 2008 and 2009, mill. Lt

Trečioje vietoje – vaisiai ir riešutai (8,5 proc. viso eksporto). Jų eksportuota už 677 mln. Lt. Palyginti su 2008-aisiais, šių produktų išvežta 30 proc. mažiau, tačiau tik 7,5 proc. eksportuotų vaisių ir riešutų buvo užauginta Lietuvoje, kiti – nelietuviškos kilmės. Didelę eksporto dalį sudarė obuoliai (21 proc. vaisių eksporto), citrusiniai vaisiai (13 proc.), įvairios vynuogės (12 proc.). Vaisių ir uogų į Rusiją išvežta 66 proc., į Latviją – 11,2 proc., Baltarusiją – 7,7 proc.

Nemažai eksportuota maisto pramonės atliekų ir paruoštų pašarų gyvūnams, gaminių iš mėsos ir žuvų, tabako gaminių.

2005–2008 metais kasmet didėjant žemės ūkio ir maisto produktų eksportui, didėjo ir lietuviškos kilmės produktų eksportas, bet jo dalis šiek tiek mažėjo: 2005 metais ji buvo 85 proc., 2006 metais – 76 proc., 2007-aisiais – 73 proc., 2008 metais – 69 proc. 2009-aisiais lietuviškų produktų eksporto dalis padidėjo, ji siekė 73 proc. 2009 metais visi eksportuoti tabako gaminiai, 99 proc. grūdų, 98 proc. gyvū gyvūnų ir pieno produktų, 97 proc. malybos produkcijos ir krakmolo buvo pagaminta arba užauginta Lietuvoje (4 pav.).

Daugiausia, už 2894 mln. Lt, buvo eksportuota paruoštų maisto produktų, gėrimų, tabako gaminių (IV skyriaus, 16-24 KN kodai). Šie produktai yra didesnės pridėtinės vertės nei kitų skyrių. Palyginti su 2008-aisiais, eksporto vertė sumažėjo 12 mln. Lt, lietuviškos kilmės produktų išvežta beveik tiek pat, o nelietuviškos sumažėjo 11 proc. (8 pav.).

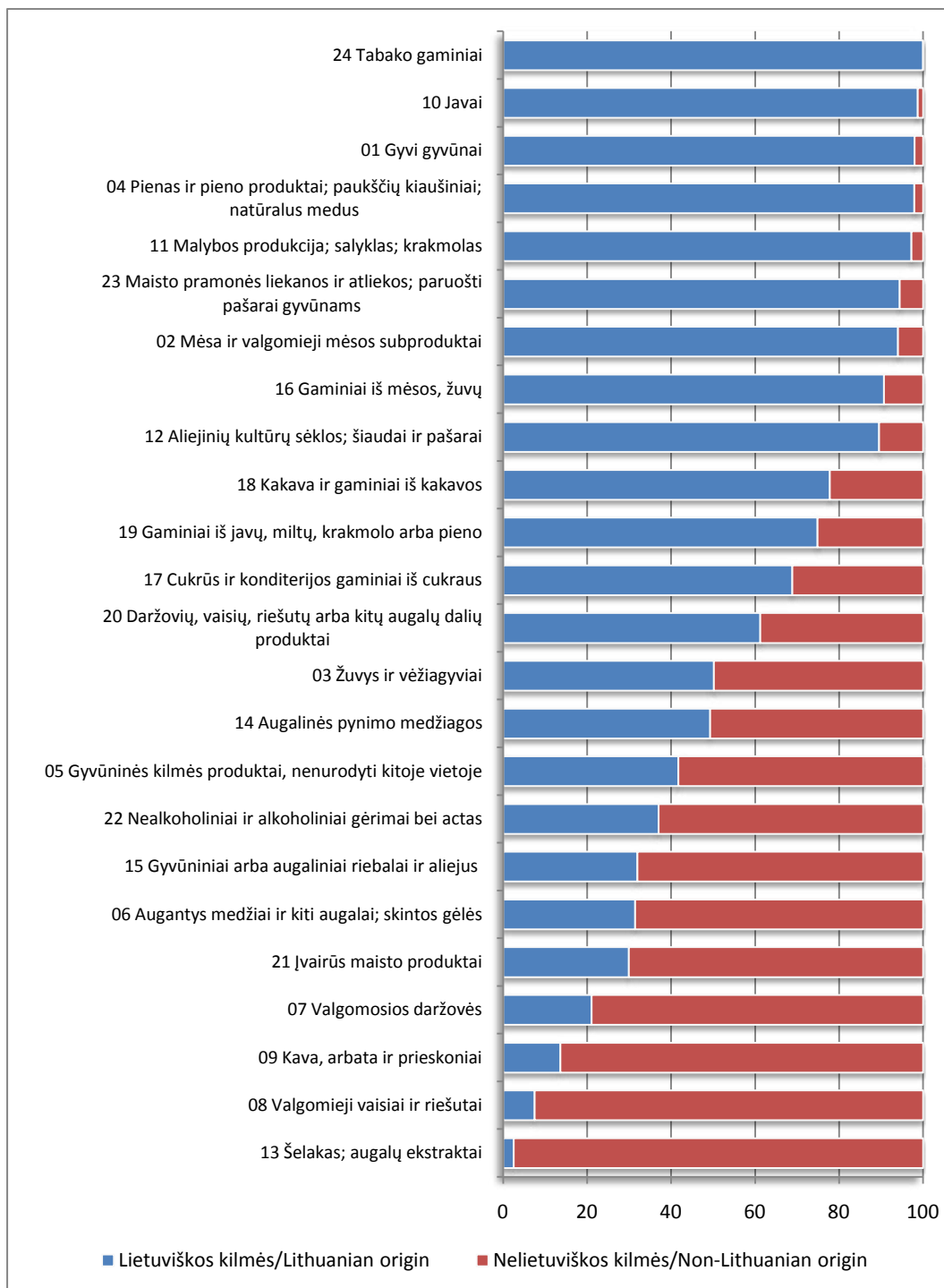
Antroje vietoje – augaliniai produktai (II skyriaus, 06-13 KN kodai), jų eksportuota už 2651 mln. Lt (lietuviškos kilmės – už 1511 mln. Lt). Lietuviškos kilmės augalinių produktų eksportas sumažėjo 12 proc., nelietuviškos – 31 proc. Trečioje vietoje – gyvi gyvūnai ir gyvūninės kilmės produktai (I skyriaus, 01-05 KN kodai), jų eksporto vertė siekė 2287 mln. Lt, iš jų lietuviškos kilmės – 2039 mln. Lt, lietuviškų eksportuota 7 proc. mažiau, nelietuviškų – 15 proc. daugiau. Riebalų ir aliejaus eksportuota už 155 mln. Lt, lietuviškos kilmės – už 50 mln. Lt. Lietuviškos kilmės aliejaus ir riebalų eksportas sumažėjo 44 proc., nelietuviškos – 18 proc.

2009 metų žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į ES ir trečiąsias šalis analizė parodė, kad palyginti su 2008-aisiais, eksportas į ES šalis nedaug padidėjo (24 mln. Lt), į trečiąsias – sumažėjo 25 proc. Eksportas į senąsias ES šalis (ES-15) padidėjo 10 proc., į ES-12 sumažėjo 10 proc. Minėtu laikotarpiu iš viso į ES šalis eksportuota už 5131 mln. Lt (64 proc.), į trečiąsias – už 2857 mln. Lt.

Į ES šalis daugiausia išvežta gaminių ir konservų iš žuvų (417 mln. Lt, 8,3 proc. eksporto į ES šalis), šunų ir kačių ėdalo (386 mln. Lt, 7,7 proc.), cigarečių (348 mln. Lt, 6,9 proc.), sūrių ir varškės (320 mln. Lt, 6,3 proc.), rapsų sėklų (283 mln. Lt, 4,9 proc.).

Į trečiąsias šalis daugiausia eksportuota kviečių (už 377 mln. Lt, 13,2 proc. eksportuotų į trečiąsias šalis žemės ūkio ir maisto produktų), sūrių ir varškės (328 mln. Lt, 11,5 proc.), gyvū kiaulių (18 mln. Lt, 6,6 proc.).

Svarbiausios eksporto partnerės 2009 metais buvo Rusija – 24,0 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto (palyginamuoju laikotarpiu vertė sumažėjo 27,0 proc.), Latvija (15,0 proc., vertė sumažėjo 5,0 proc.), Vokietija (10,1 proc., sumažėjo 5,0 proc.), Estija (5,7 proc., sumažėjo 4,0 proc.), Lenkija (4,7 proc., sumažėjo 28,0 proc.), Jungtinė Karalystė (4,5 proc., padidėjo 9,0 proc.).

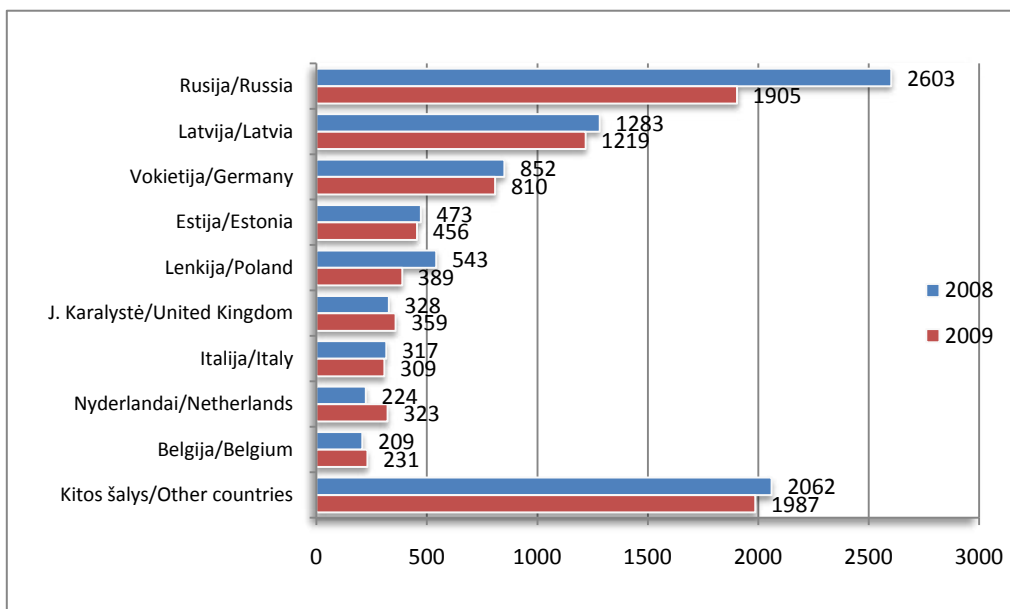
4 pav. Lietuviškos ir nelietuviškos kilmės produktų eksportas 2009 metais, proc.
 Figure 4. Exports of Lithuanian and non-Lithuanian origin products in 2009, %

Nuo 2006 metų eksportas į *Rusiją* kasmet padidėdavo maždaug 1,5 karto, tačiau 2009 metais eksporto vertė, palyginti su 2008-aisiais, sumažėjo 698 mln. Lt, 27 proc. Į *Rusiją* daugiausia eksportuota sūrių ir varškės – už 310 mln. Lt, tai sudarė 48 proc. visų eksportuotų sūrių ir varškės ir 16 proc. visų į *Rusiją* išvežtų žemės ūkio ir maisto produktų (dėl mažesnės eksporto kainos prekybos apimtis pagal vertę sumažėjo 25 proc., pagal kiekį – 12 proc.). Antroje vietoje – gyvų kiaulių eksportas (9,9 proc.). Jų į *Rusiją* eksportuota 508 tūkst. vnt. už 188 mln. Lt (95 proc. visų eksportuotų gyvų kiaulių vertės), 1,3 karto daugiau nei prieš metus. Trečioje vietoje – šviežių ir atšaldytų daržovių grupės produktai (KN 0709). 55 proc. šios grupės produktų eksporto sudarė pievagrybiai, 32 proc. – paprikos ir baklažanai. Nemažai išvežta obuolių (130 mln. Lt), vynuogių vyno (120 mln. Lt), pašarų gyvūnams (82 mln. Lt). Minėtų penkių prekių eksportas sudarė daugiau kaip 50 proc. visų į *Rusiją* išvežtų žemės ūkio ir maisto produktų.

Į *Latviją* prekių išvežta 64 mln. Lt mažiau nei prieš metus, eksportas sudarė 15 proc. viso Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. Kviečių eksportas siekė 14,3 proc., jis padidėjo daugiau kaip 1,4 karto, išvežta 378 tūkst. t už 167 mln. Lt, 8,3 proc. – cigaretės (97 mln. Lt), trečioje vietoje – cukrus (50 mln. Lt), nemažai išvežta sūrių ir varškės (49 mln. Lt), kavos ir matės ekstraktų (37 mln. Lt).

Į *Vokietiją* 2009 metais žemės ūkio ir maisto produktų išvežta už 42 mln. Lt mažiau. Eksportas į *Vokietiją* sudarė 10 proc. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto. Daugiausia išvežta gaminių ir konservų iš žuvų (7,9 tūkst. t, 179 mln. Lt). Pagal vertę jų eksportas padidėjo beveik 1,6 karto, sudarė 22 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto į *Vokietiją*. Antroje vietoje – žuvų filė ir kitos žuvų mėsos eksportas (6,1 tūkst. t už 76 mln. Lt), trečioje – cigaretės (71 mln. Lt), ketvirtoje – grietinėlė (17 tūkst. t už 69 mln. Lt). Nemažai išvežta kačių ir šunų ėdalo. Jo eksportas padidėjo 1,3 karto, siekė 68 mln. Lt. Minėtų produktų eksportas sudarė daugiau kaip 50 proc. visų eksportuotų į *Vokietiją* žemės ūkio ir maisto produktų.

Eksportas į *Rusiją*, *Latviją* ir *Vokietiją* sudarė 58 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų eksporto.

5 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų eksportas pagal šalis 2008 ir 2009 metais, mln. Lt
 Figure 5. Export of agricultural and food products by country in 2008 and 2009, mill. Lt

2009 metais į Lietuvą importuota žemės ūkio ir maisto produktų už 6626 mln. Lt, 18,6 proc. mažiau nei 2008-aisiais. Iš 24 *KN produktų grupių* sumažėjo 22 produktų, padidėjo tik tabako ir tabako gaminių bei žuvų ir vėžiagyvių importas. Daugiausia, 3,8 karto, sumažėjo grūdų importas. 1,5 karto mažiau buvo įvežta pieno ir jo produktų, po 1,4 karto – gyvų gyvūnų, vaisių, daržovių, riebalų ir aliejaus. 34 proc. padidėjo tabako ir jo gaminių importas, 10 proc. – žuvų, beveik tiek pat, kaip 2008-aisiais, importuota mėsos ir žuvų gaminių.

Per nagrinėjamus metus, kaip ir anksčiau, daugiausia buvo importuota vaisių ir riešutų (už 880 mln. Lt, 13 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo). Daug įvežta žuvų ir vėžiagyvių (638 mln. Lt, 9,6 proc.), įvairių gėrimų (598 mln. Lt, 9,0 proc.), mėsos (573 mln. Lt, 8,7 proc.), daržovių (486 mln. Lt, 7,3 proc.), įvairių 21 *KN grupės* maisto produktų – ekstraktų, padažų, maisto produktų kūdikiams (396 mln. Lt, 6,0 proc.), tabako ir jo gaminių (347 mln. Lt, 5,2 proc.). Minėtų produktų vertė – beveik 60 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo.

Beveik 20 proc. vaisių ir riešutų importo sudarė citrusiniai vaisiai, jų įvežta 74 tūkst. t už 172 mln. Lt. Daug importuota obuolių ir kriaušių (16 proc.), obuolių (80 tūkst. t už 103 mln. Lt), kriaušių (12 tūkst. t už 36 mln. Lt), vynuogių (28 tūkst. t už 119 mln. Lt, 14 proc.), kivių, braškių, aviečių, mėlynių (21 tūkst. t už 98 mln. Lt, 11 proc.), abrikosų, vyšnių, persikų (28 tūkst. t už 92 mln. Lt, 10 proc.), bananų (33 tūkst. t už 78 mln. Lt, 9,0 proc.). Daugiausia vaisių ir riešutų atvežta iš Nyderlandų (26 proc.), Italijos (15 proc.), Lenkijos (13 proc.), Ispanijos (10 proc.).

2009 metais žuvų ir vėžiagyvių importas padidėjo 10 proc. Prekybos žuvimis apimtys dažniausiai priklauso nuo žuvų rūšies ir kainos. Įvežta 36 tūkst. t žuvų filė ir kitos žuvų mėsos, 21 tūkst. t šviežių ir atšaldytų, 33 tūkst. t sušaldytų žuvų. Visų žuvų importo kainos, išskyrus vėžiagyvius ir geldeles, išliko tokios pačios arba padidėjo (šviežių ir atšaldytų žuvų importo kaina išaugo nuo 962 iki 1138 Lt/t). 69 proc. žuvų ir vėžiagyvių importuota iš Švedijos (padidėjo 1,9 karto), Vokietijos (padidėjo 1,4 karto), Latvijos, Kazachstano, Norvegijos, Vietnamo.

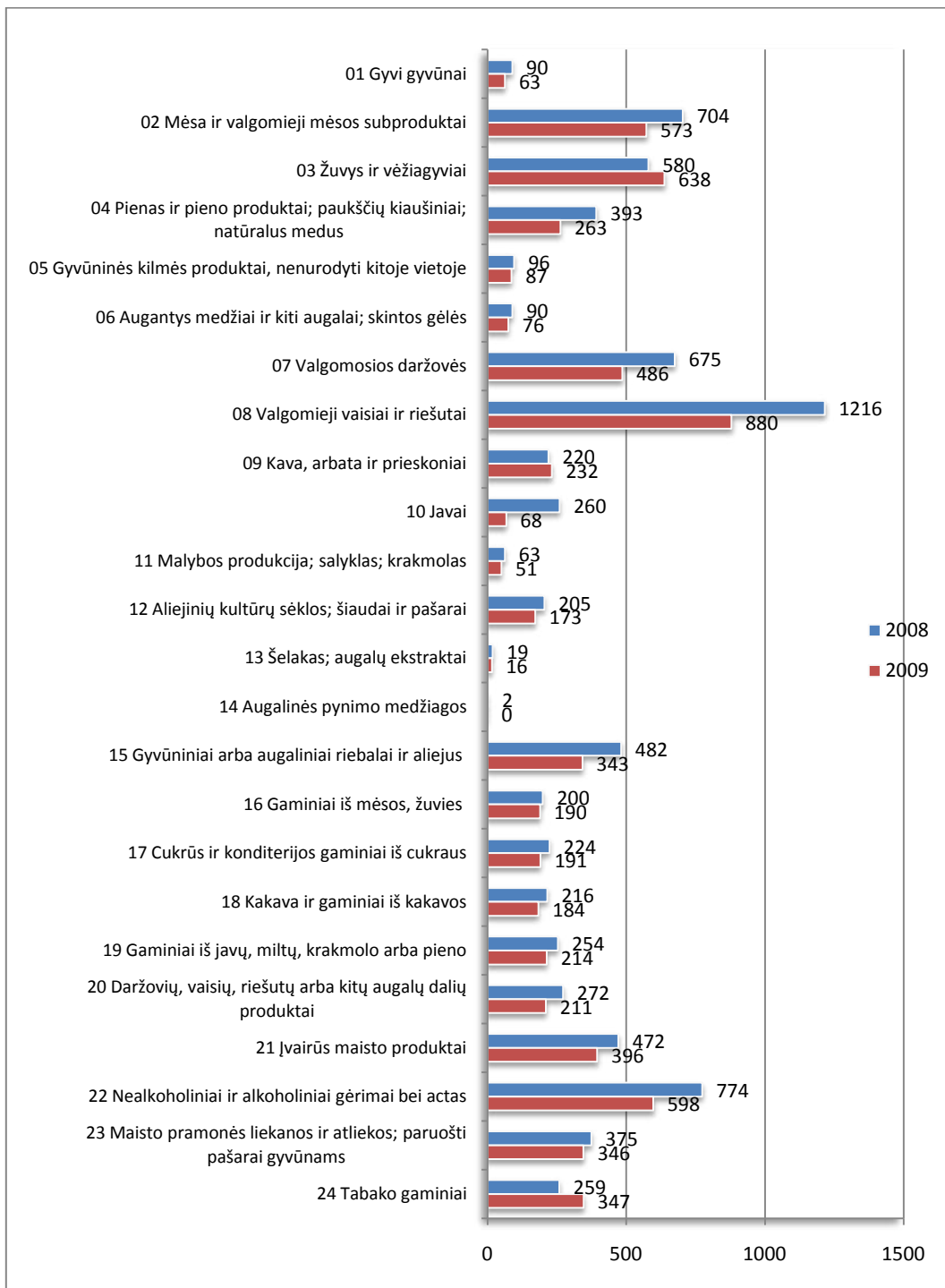
Nealkoholinių ir alkoholinių gėrimų importas sumažėjo 23 proc., 36 proc. šios grupės importo sudarė vynas, 22 proc. – mineraliniai ir gazuoti vandenys su cukrumi ar saldikliais.

Mėsos importas sumažėjo 20 proc. Iš viso importuota daugiau nei 107 tūkst. t mėsos ir subproduktų. 90 proc. mėsos importo sudarė kiauliena (70 tūkst. t) ir paukštiena (25 tūkst. t). 2009 metais importuojama kiauliena atpigo nuo 638 iki 577 Lt/t, paukštiena – nuo 418 iki 412 Lt/t. Kaip ir 2008-aisiais, 80 proc. kiaulienos importuota iš Vokietijos, Lenkijos, Belgijos ir Danijos, 75 proc. paukštienos – iš Lenkijos ir Nyderlandų, 90 proc. jautienos – iš Latvijos, Lenkijos ir Vokietijos.

Daržovių importas sumažėjo 28 proc., vertė buvo 486 mln. Lt. Pievagrybiai, paprikos, voveraitės, baklažanai sudarė 40 proc. šios grupės produktų importo, pomidorai – 24 proc. Daugiausia daržovių įvežta iš Nyderlandų (46 proc.), Lenkijos (27 proc.) ir Ispanijos (11 proc.).

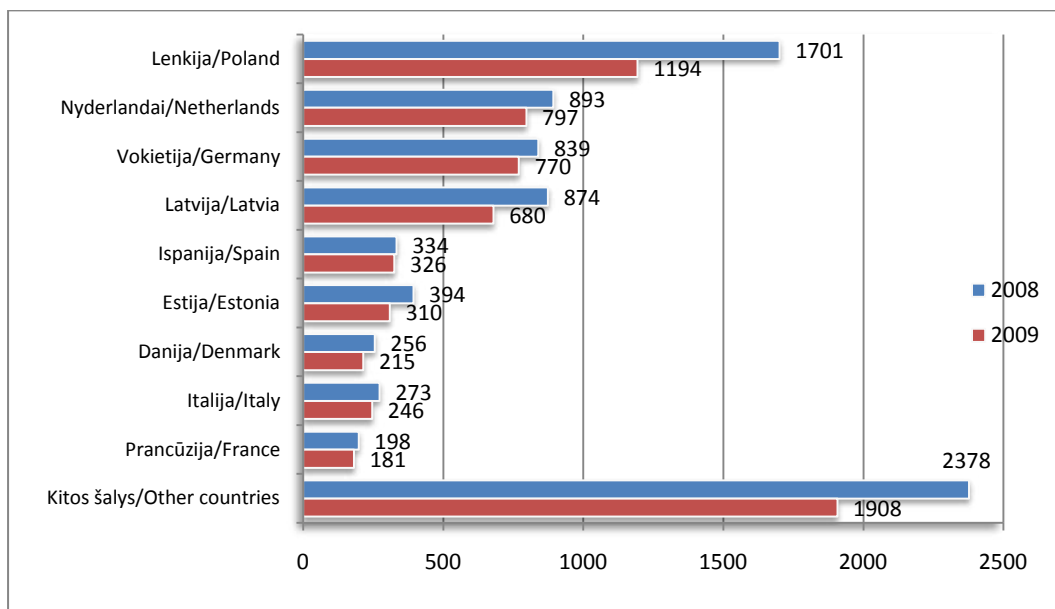
Nuo 2005 metų į Lietuvą pradėta importuoti žaliavinį pieną. Iki 2008 metų importo apimtys kasmet didėjo, tačiau per 2009 metus, palyginti su 2008-aisiais, sumažėjo. Importuota 168 tūkst. t už 129 mln. Lt (2008 m. – 194 tūkst. t už 206 mln. Lt) žaliavinio pieno, o jo kaina sumažėjo 1,5 karto – nuo 1064 iki 719 Lt/t. Beveik visas pienas įvežtas iš Latvijos.

Importo iš ES šalių dalis sudarė 83 proc. (5477 mln. Lt) viso žemės ūkio ir maisto produktų importo, tiek pat, kiek ir 2008-aisiais. Daugiausia produktų įvežta iš ES-15 šalių, jų dalis buvo 56 proc. importo iš ES (3059 mln. Lt).

6 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importas 2008 ir 2009 metais, mln. Lt
 Figure 6. Imports of agricultural and food products in 2008 and 2009, mill. Lt

Per nagrinėjamą laikotarpį daugiausia produktų įvežta iš Lenkijos (18 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo), Nyderlandų, Vokietijos (po 12 proc.), Latvijos (10 proc.), Ispanijos (4,9 proc.), Estijos (4,7 proc.), Italijos (3,7 proc.) Danijos (3,2 proc.). Importas iš šių šalių sudarė beveik 70 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo.

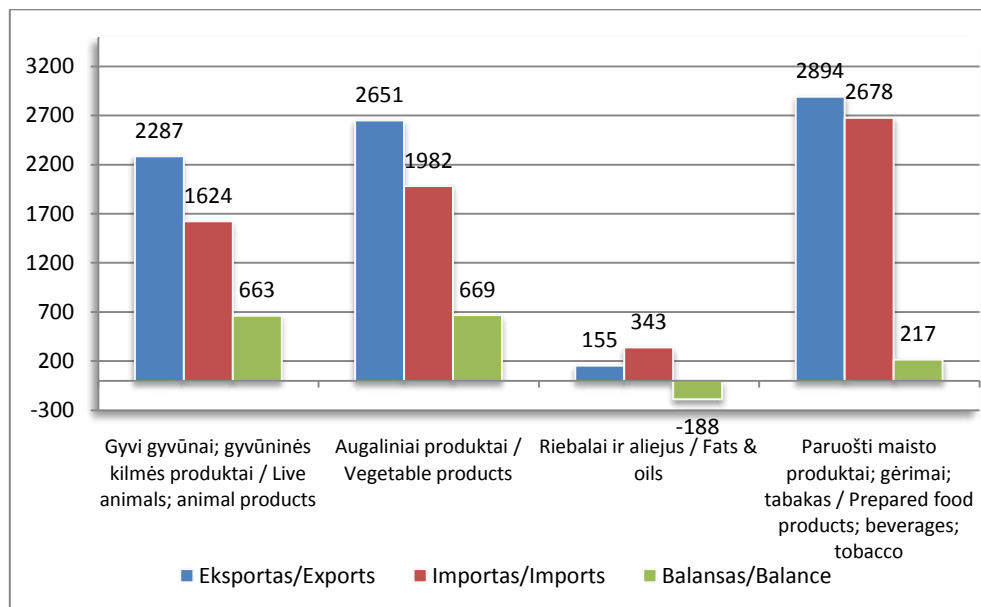
7 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų importas pagal šalis 2008 ir 2009 metais, mln. Lt
Figure 7. Import of agricultural and food products by country in 2008 and 2009, mill. Lt

2009 metais iš Lenkijos įvežta žemės ūkio ir maisto produktų už 1194 mln. Lt, 30 proc. mažiau nei 2008-aisiais. Daugiausia importuota daržovių – už 129 mln. Lt, iš jų pievagrybių – už 67 mln. Lt, paprikų – už 5,0 mln. Lt. Kiaulienos importuota 13 tūkst. t už 75 mln. Lt (beveik 2 kartus mažiau), paukštienos – už 62 mln. Lt, 1,2 karto daugiau, obuolių ir kriaušių – 58 tūkst. t, už 60 mln. Lt (2,6 kartus mažiau pagal svorį ir 3,9 karto – pagal vertę), cukraus – už 59 mln. Lt, 1,2 karto daugiau, dešrų ir panašių produktų iš mėsos – už 58 mln. Lt, 8,2 proc. daugiau.

Importas iš Nyderlandų sumažėjo 11 proc. Didelę dalį žemės ūkio ir maisto produktų importo iš šios šalies sudarė sojų pupelių išspaudos, jų vertė – 74 mln. Lt (įvežta 91 tūkst. t, bet 1,4 karto mažiau nei per 2008 m.), įvairių daržovių (saldžiųjų paprikų, baklažanų, cukinijų, salotinių augalų) – už 75 mln. Lt, pomidorų – už 65 mln. Lt (16 tūkst. t, 1,8 karto daugiau), citrusinių vaisių – už 46 mln. Lt (15 tūkst. t, 10 proc. mažiau), įvairių uogų ir vaisių – už 45 mln. Lt (3,7 tūkst. t, 1,1 karto daugiau), obuolių ir kriaušių – už 41 mln. Lt (16 tūkst. t), atogrąžų vaisių – už 37 mln. Lt (9,4 tūkst. t), vynuogių – už 27 mln. Lt (4,7 tūkst. t, 1,5 karto daugiau). Vaisių ir daržovių vertė sudarė 58 proc. viso žemės ūkio ir maisto produktų importo iš Nyderlandų.

Palyginti su 2008-aisiais, importas iš Vokietijos sumažėjo 8,0 proc. 22 proc. importo iš Vokietijos sudarė kiauliena. Jos įvežta už 164 mln. Lt (29 tūkst. t, 1,4 karto daugiau), lašišų – 4,0 tūkst. t (1,7 karto daugiau) už 70 mln. Lt, kavos – už 53 mln. Lt (1,2 karto daugiau), perdirbto tabako – už 39 mln. Lt,

bananų – už 33 mln. Lt, maistinių priedų, tepijų mišinių – už 28 mln. Lt. Išvardytų produktų vertė sudarė 50 proc. visos žemės ūkio ir maisto produktų importo iš Vokietijos vertės.

8 pav. Žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos balansas 2009 metais, mln. Lt
Figure 8. Balances of foreign trade of agricultural and food in 2009, mill. Lt

Užsienio prekybos žemės ir maisto produktais balansas buvo teigiamas, siekė 1361 mln. Lt ir viršijo 2008-ųjų balansą 1,8 karto.

Teigiamas buvo 10 iš 24 KN produktų grupių prekybos balansas. Didžiausias teigiamas buvo prekybos pienu ir jo produktais balansas, palyginti su 2008-aisiais, jis sumažėjo 6,0 proc. Taip pat didelis buvo prekybos grūdais, gaminiais iš mėsos ir žuvų, maisto pramonės atliekomis ir paruoštais pašarais gyvūnams, gyvais gyvūnais, aliejinių augalų sėklomis, malybos produkcija perviršis. Didžiausi neigiami buvo prekybos gėrimais, žuvimis ir vėžiagyviais, vaisiais, aliejumi, kava, arbata ir prieskoniais, mėsa balansai.

Prekybos pagal pagrindinius produktų skyrius analizė parodė, kad 2009 metais, importui sumažėjus daugiau nei eksportui, pagerėjo visų keturių KN skyrių produktų užsienio prekybos balansas. Neigiamas buvo tik prekybos riebalais ir aliejumi balansas (8 pav.).

Teigiamas buvo prekybos su trečiosiomis šalimis balansas, jis, palyginti su 2008 metais, sumažėjo 28 proc. ir buvo 1707 mln. Lt. Prekybos su ES šalimis balansas, kaip ir 2008-aisiais, buvo neigiamas, bet pasikeitė Lietuvos naudai – sumažėjo 4,6 karto nuo 1617 mln. Lt iki 346 mln. Lt.

Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais apyvarta siekė 14614 mln. Lt ir sudarė 17 proc. visos Lietuvos užsienio prekybos įvairiomis prekėmis apyvartos. Prekybos su ES šalimis apyvarta buvo 10607 mln. Lt, 73 proc. visos prekybos žemės ūkio maisto produktais apyvartos. Palyginti su 2008-aisiais, prekybos su ES šalimis apyvarta sumažėjo 10 proc., su trečiosiomis – 23 proc. Prekyboje su ES šalimis 57 proc. apyvartos – 6005 mln. Lt – atiteko ES-15 šalims.

Svarbiausi prekybos partneriai buvo Rusija (apyvarta – 2070 mln. Lt, sudarė 14 proc., palyginamuoju laikotarpiu sumažėjo 26 proc.), Latvija (atitinkamai 1899 mln. Lt, 13 proc., 12 proc.), Lenkija (1583 mln. Lt, 11 proc., 29 proc.), Vokietija (1580 mln. Lt, 11 proc., 7,0 proc.), Nyderlandai (1120 mln. Lt, 7,7 proc.).

Didžiausias buvo prekybos su Rusija (1740 mln. Lt), Latvija (539 mln. Lt), Jungtine Karalyste (298 mln. Lt), Estija (147 mln. Lt), Suomija (96 mln. Lt) perviršis, didžiausias deficitas – su Lenkija (806 mln. Lt), Nyderlandais (474 mln. Lt), Ukraina (123 mln. Lt), Ispanija (101 mln. Lt), Danija (79 mln. Lt), Vengrija (69 mln. Lt).

IŠVADOS

Per 2009 metus bendras Lietuvos eksportas sumažėjo 27 proc., importas – 38 proc., o žemės ūkio ir maisto produktų – atitinkamai 10,2 ir 18,6 proc. Lietuviškos kilmės produktų eksportą ekonominiis sunkmetis paveikė mažiau: vertė sumažėjo 5,0 proc. – nuo 6129 iki 5818 mln. Lt. Sumažėjo visų pieno produktų, visų lietuviškos kilmės grūdų, dešrų, mėsos konservų eksporto kaina. Daugiausia nukrito importuotų vaisių ir uogų, kiaulienos, subproduktų, riebalų kaina, o padidėjo kakavos, žuvų, valgomų subproduktų kaina. Svarbiausi prekybos partneriai išliko tie patys – Rusija, Latvija, Lenkija, Vokietija, Nyderlandai. Nuo 2005 metų didžiausias teigiamas yra prekybos su Rusija, o neigiamas – prekybos su Lenkija balansas.

Literatūra

1. *FT08: Exports, Imports and Trade Balance (months)*. [žiūrėta 2010 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: http://pub.stat.ee/px-web.2001/I_Databas/Economy/11Foreign_trade/03Foreign_trade_since_2004/03Foreign_trade_since_2004.asp.
2. *Yearbook of Foreign Trade Statistics of Poland* [interaktyvus]. Warszawa, 2009. P. 44 [žiūrėta 2010 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_rocznik_statystyczny_handlu_zagranicznego_2009.pdf. ISSN 0079-2691.
3. *Exports and Imports by commodity group (thsd lats)*. [žiūrėta 2009 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://data.csb.gov.lv/DATABASEEN/atirdz/Short%20term%20statistical%20data/Foreign%20trade/Foreign%20trade.asp>
4. *Syntetyczna informacja o eksporcie i imporcie Polski za styczeń – wrzesień 2009 rok, w mln eur*. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mg.gov.pl/NR/rdonlyres/2556BC8A-2D6D-473D-AFF6-7E1A6ABE7798/58152/Segregator9.pdf>
5. ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė

Summary

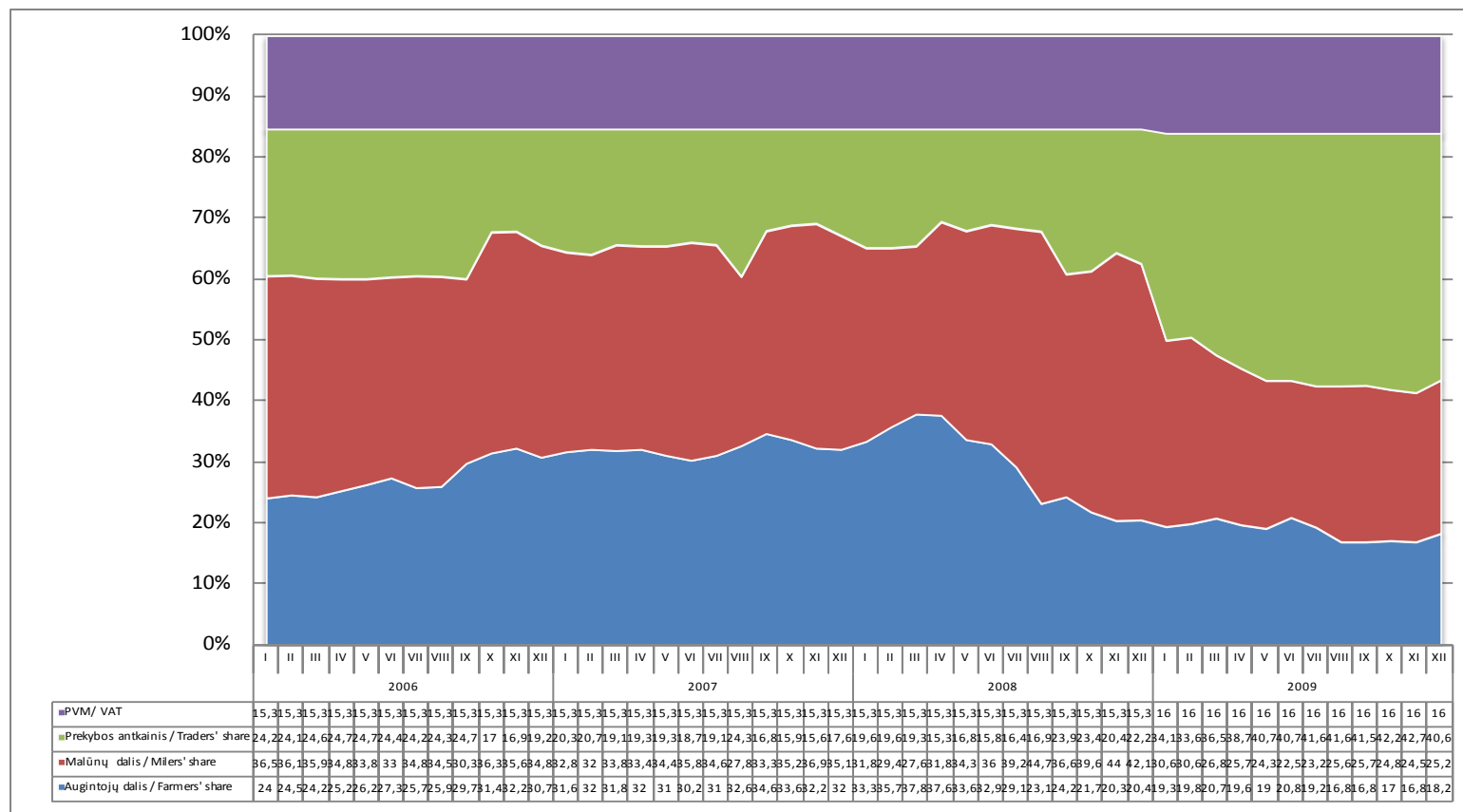
The paper deals with the changes in foreign trade of agricultural and food products in 2009. The export of agricultural and food products, as compared to 2008, declined by 10.2% and the import – by 18.6%. The turnover of foreign trade decreased by 10%. The trade balances in 2005–2009 were positive, and in 2009, in comparison with 2008, increased 1.8 times. The largest amounts exported made up dairy products, grain, fruit, waste of the processing industry and animal feedings, preparations of meat and fish, tobacco products; while fruit and nuts, fish and crustaceans, various beverages, meat, vegetables were among the largest amounts imported. The export into the EU countries made up 64% of the total export of agricultural and food products, and the import from these countries accounted for 83% of the total import. Russia, Latvia, United Kingdom, Estonia, Finland were the major countries of Lithuania's export while the largest amounts imported were from Poland, Netherlands, Ukraine.

Keywords: export, import, agricultural and food products, turnover, balance, EU, third countries.

SANTRUMPOS
ABBREVIATIONS

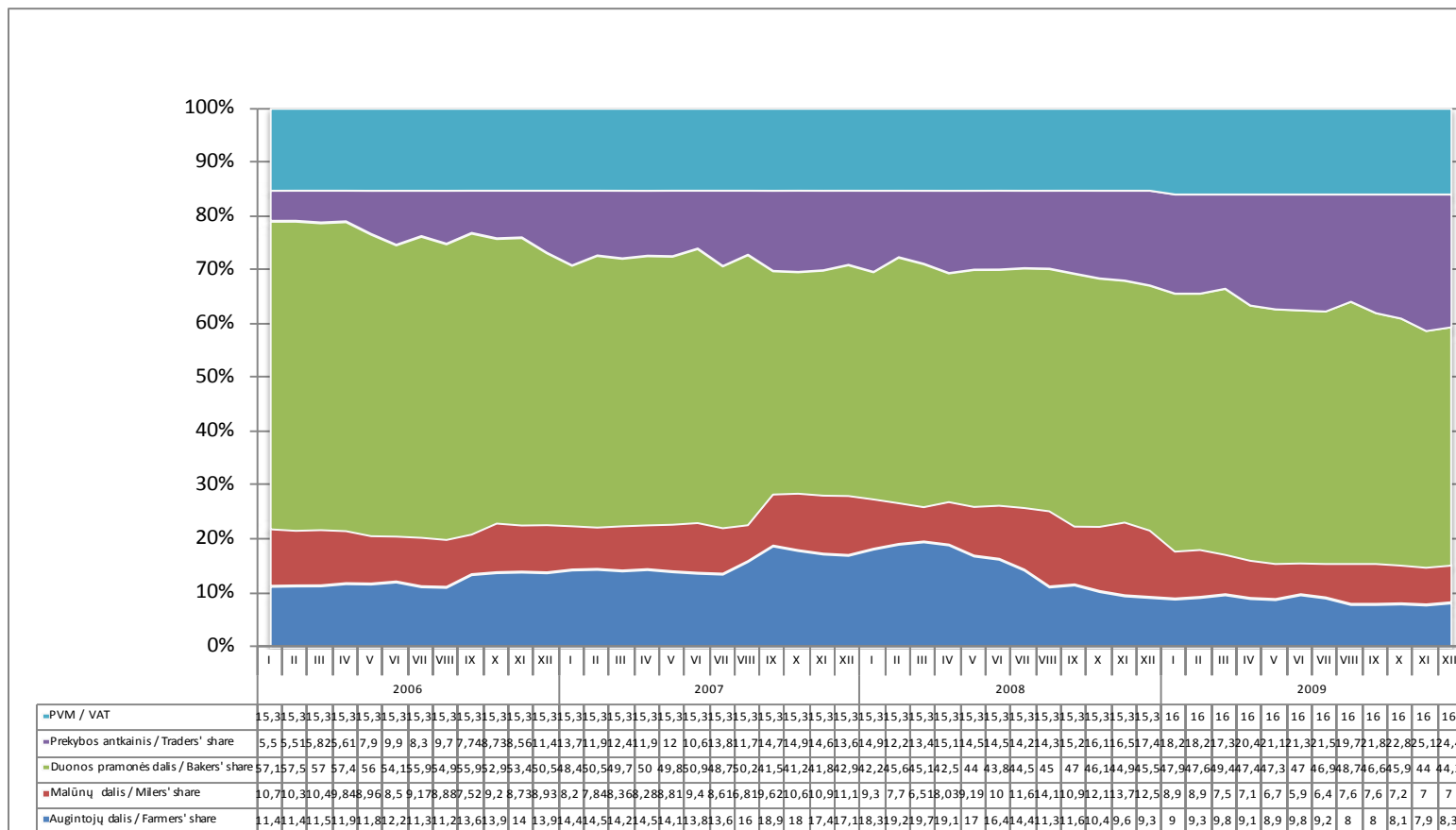
ES	– Europos Sąjunga
GM	– genetiškai modifikuotas
JAV	– Jungtinės Amerikos Valstijos
KN	– Kombinuotoji nomenklatūra
LAEI	– Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas
LRV	– Lietuvos Respublikos Vyriausybė
PVM	– pridėtinės vertės mokestis
ŽŪM	– Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

KAI KURIŲ GRŪDŲ PRODUKTŲ MAŽMENINIŲ KAINŲ GRANDINĖS CHAINS OF RETAIL PRICES OF SELECTED GRAIN PRODUCTS

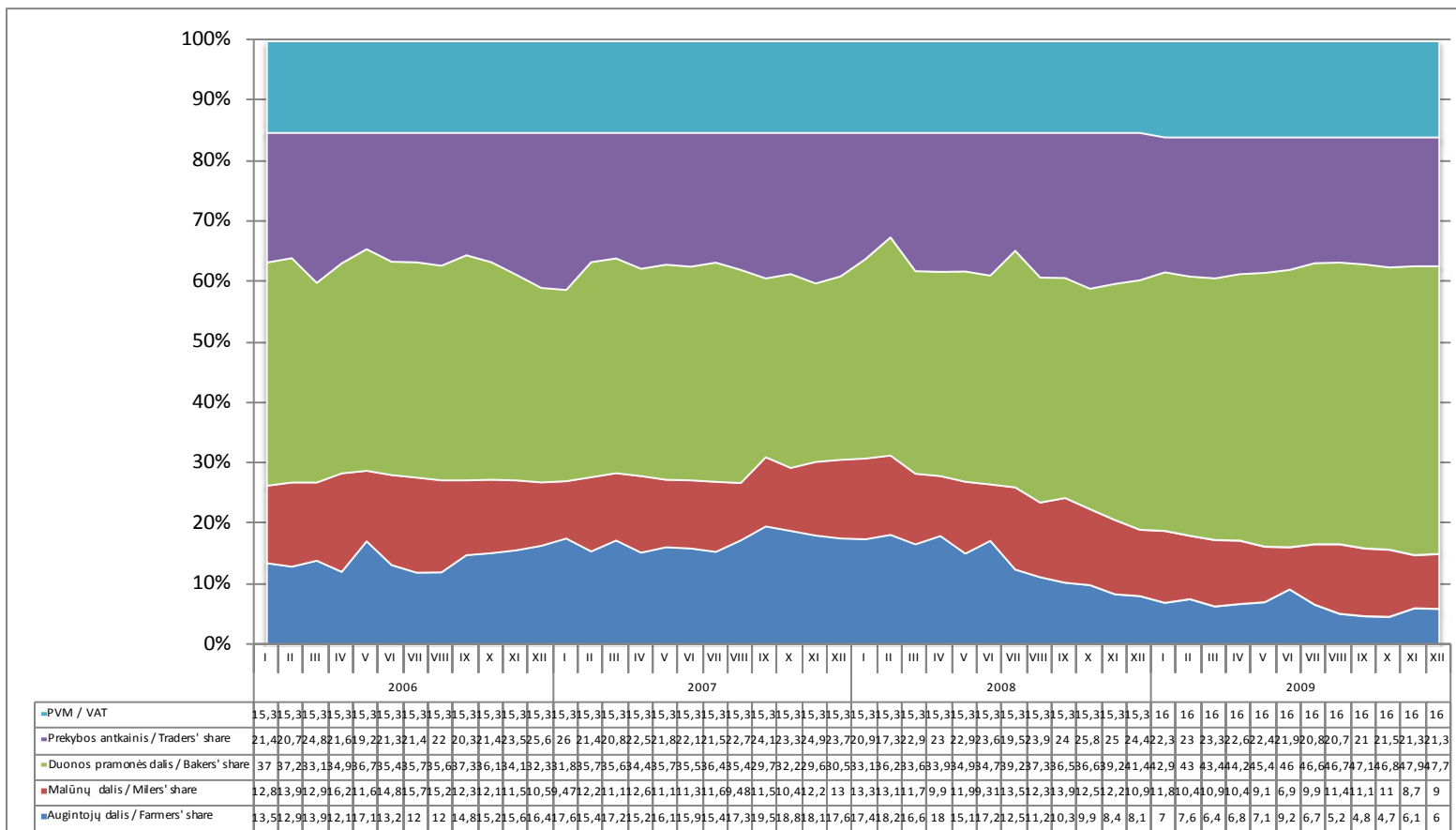

1 pav. Kvietinių miltų kainos grandinė 2006–2009 metais, proc. [5]

Figure 1. Price chain of wheat flour in 2006–2009, %

2 pav. Batono kainos grandinė 2006–2009 metais, proc. [5]
Figure 2. Price chain of a loaf of white bread in 2006–2009, %

3 pav. Ruginės duonos kainos grandinė 2006–2009 metais, proc. [5]
 Figure 3. Price chain of rye bread in 2006–2009, %